

Kauno technologijos universitetas

Ekonomikos ir verslo fakultetas

**Pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei
nustatymo modelis**

Baigiamasis magistro studijų projektas

Gintarė Talandzevičiūtė

Projekto autorė

Doc. dr. Viktorija Varaniūtė

Vadovė

Kaunas, 2021

Kauno technologijos universitetas

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo modelis

Baigiamasis magistro studijų projektas

Apskaita ir auditas (6211LX037)

Gintarė Talandzevičiūtė

Projekto autorė

Doc. dr. Viktorija Varaniūtė

Vadovė

Doc. dr. Kristina Kundelienė

Recenzentė

Kaunas, 2021

Kauno technologijos universitetas

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Gintarė Talandzevičiūtė

Pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo modelis

Akademinio sąžiningumo deklaracija

Patvirtinu, kad:

1. baigiamąjį projektą parengiau savarankiškai ir sąžiningai, nepažeisdama(s) kitų asmenų autoriaus ar kitų teisių, laikydamasi(s) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatų, Kauno technologijos universiteto (toliau – Universitetas) intelektinės nuosavybės valdymo ir perdavimo nuostatų bei Universiteto akademinės etikos kodekse nustatytų etikos reikalavimų;
2. baigiamajame projekte visi pateikti duomenys ir tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti teisėtai, nei viena šio projekto dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar elektroninių šaltinių, visos baigiamojo projekto tekste pateiktos citatos ir nuorodos yra nurodytos literatūros sąrašė;
3. įstatymų nenumatytų piniginių sumų už baigiamąjį projektą ar jo dalis niekam nesu mokėjęs (-usi);
4. suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo ar kitų asmenų teisių pažeidimo faktui, man bus taikomos akademinės nuobaudos pagal Universitete galiojančią tvarką ir būsiu pašalinta(s) iš Universiteto, o baigiamasis projektas gali būti pateiktas Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai nagrinėjant galimą akademinės etikos pažeidimą.

Gintarė Talandzevičiūtė

Patvirtinta elektroniniu būdu

Talandzevičiūtė, Gintarė. Pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo modelis. Magistro studijų baigiamasis projektas / vadovė doc. dr. Viktorija Varaniūtė; Kauno technologijos universitetas, Ekonomikos ir verslo fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų krypčių grupė): Apskaita, Verslas ir viešoji vadyba.

Reikšminiai žodžiai: pelno valdymas, finansinės atskaitomybės kokybė.

Kaunas, 2021. 88 p.

Santrauka

Visame pasaulyje plačiai diskutuotinas finansinių ataskaitų skaidrumas ir patikimumas, investuotojai pradėjo nepasitikėti įmonių finansine informacija dėl kilusių skandalų, susijusių su finansinės informacijos manipuliacijomis. Atsižvelgiant į susiklosčiusią situaciją nuolat tobulinamas globalus finansinės atskaitomybės rengimo procesas, siekiant užtikrinti aukštą finansinės atskaitomybės kokybę, kuri siejama su kiek įmanoma mažesniais finansinėse ataskaitose atsispindinčio pelno koregavimais. Vis dėlto, pelno valdymas išlieka apskaitininkų bei auditorių darbinėje praktikoje neretai pasitaikančia įmonės vadovų taikoma strategija pasiekti iš anksto užsibrėžtų įmonės finansinių rezultatų tikslų, koreguojant finansinėje atskaitomybėje pateikiamą pelną. Pelno valdymas išskiriamas kaip vienas iš svarbių vertinimo būdų-indikatorių, bandant nustatyti finansinės atskaitomybės kokybę. Atlikti tyrimai rodo, jog pelno valdymas gali turėti tiek teigiamą įtaką, tiek neigiamą įtaką finansinės atskaitomybės kokybei, tačiau nėra aišku, ar tokios tendencijos būdingos Lietuvos įmonėms ir kokio pobūdžio pelno valdymo technikos potencialiai yra naudojamos.

Tyrimo objektas – pelno valdymas ir jo poveikis finansinės atskaitomybės kokybei.

Tyrimo tikslas – parengti ir empiriškai patikrinti konceptualų pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo modelį.

Uždaviniai:

1. įvertinti Lietuvos įmonių pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei modelio poreikį, apžvelgiant Lietuvos ekonomines tendencijas COVID-19 kontekste ir teisinę aplinką;
2. apibrėžti apskaitos kokybės ir pelno valdymo sampratas, jų vertinimo metodus bei teoriškai aptarti konceptualų pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo modelį;
3. parengti konceptualaus pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei modelio metodologiją;
4. patikrinti, ar pelno valdymas daro poveikį Lietuvos įmonių finansinės atskaitomybės kokybei pritaikant sukurtą konceptualų pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo modelį.

Pirmoje darbo dalyje išanalizavus Lietuvos įmonių pelno valdymo modelio poreikį, įvertinant teisinių ir ekonominių veiksnių įtaką, nustatyta, jog finansinės atskaitomybės kokybei didelės įtakos neturi apskaitos standartų pasirinkimas, priešingai nei ekonominės situacijos pokyčiai. Pelno valdymas laikoma viena iš įmonių praktikų, veikiančių finansinės atskaitomybės kokybę, tačiau jos mastas ir kryptis priklauso nuo ekonominės situacijos. COVID-19 galėjo turėti įtakos Lietuvos įmonių pelno valdymo tendencijų pasikeitimams, todėl identifikuotas poreikis sukurti į naujausias pasaulio tendencijas orientuotą pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo modelį.

Antroje darbo dalyje išnagrinėjus teorinius pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo aspektus pastebėta, jog finansinės atskaitomybės kokybė parodo, kiek įmonės pateikiama informacija naudinga suinteresuotųjų šalių sprendimų priėmimui. Didžioji dalis finansinės atskaitomybės kokybės nustatymo metodų yra netiesioginiai, tarp jų – pelno valdymas. Platus pelno valdymo technikų spektras lemia pelno valdymo nustatymo metodų įvairovę. Remiantis parengtu konceptualių modelių, nustatyti kokį poveikį finansinės atskaitomybės kokybei turi taikytas pelno valdymas galima įvertinus pelno valdymo potencialo tipą (juodąjį / pilkąjį / baltąjį) ir jo sąveiką su fundamentaliomis finansinės atskaitomybės kokybinėmis charakteristikomis.

Trečioje darbo dalyje parengta pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei metodologija, kuria remiantis, visų pirma, nustatomas bendras įmonių pelno valdymo potencialas statistinės analizės pagalba. Detalesnis potencialaus pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei vertinimas atliekamas identifikuojant juodąjį pelno valdymą santykinų rodiklių-indikatorių analizės pagalba, o pilkojo-baltojo pelno valdymo potencialas nustatomas atliekant regresinę analizę.

Ketvirtoje darbo dalyje ištyrus Lietuvos įmonių pelno valdymo poveikį finansinės atskaitomybės kokybei nustatyta, jog Lietuvos įmonių atveju pelno valdymo potencialas ganėtinai nemažas, didesnė dalis įmonių, taikančių pelno valdymą pasižymi žema finansinės atskaitomybės kokybe, tačiau ženklūs skirtumai tarp skirtingų pelno valdymų tipų (juodojo / baltojo/ pilkojo) potencialo nepastebėti. Tyrimo rezultatai parodė, jog Lietuvos įmonės yra labiau linkusios taikyti realų pelno valdymą nei grįstą kaupimu, tačiau apskritai gauti rezultatai nėra aukšto patikimumo. Siekiant tiksliau įvertinti pelno valdymo poveikį finansinės atskaitomybės kokybei reikalingas tolimesnis tyrimas didinant pelno valdymo indikatorių spektrą arba atliekant kokybinį tyrimą.

Talandzevičiūtė, Gintarė. A Model for the Determination of the Effect of Profit Management on the Quality of Financial Statements. Master's Final Degree Project / supervisor assoc. prof. dr. Viktorija Varaniūtė; School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

Study field and area (study field group): Accounting, Business and Public Management.

Keywords: earnings management, profit management, financial statements quality, financial reporting quality.

Kaunas, 2021. 88 pages.

Summary

Transparency and reliability of financial statements are widely debated around the world, investors begun to distrust corporate financial information because of scandals involving financial information manipulation. Based on these circumstances, the global financial reporting process is constantly being improved to ensure the high quality of financial statements which is associated with the smallest possible adjustments to the profit reflected in the financial statements. However, the working practice of accountants and auditors shows common episodes of profit management as company's management strategy to achieve its pre-determined financial performance objectives by adjusting the profit presented in the financial statements. Profit management is described as one of the important valuation methods-indicators helping to determine the quality of financial statements. Research shows that profit management can have both positive and negative effects on the quality of financial statements, but it is not clear whether such trends are typical for Lithuanian companies and what kind of profit management techniques are potentially used.

The object of the research – profit management and its effect on the quality of financial statements.

The aim of the research – to develop and empirically test a conceptual model for determining the effect of profit management on the quality of financial statements.

Tasks:

1. to evaluate the need for a model of the effect of Lithuanian companies profit management on the quality of financial statements, reviewing Lithuanian economic trends in the context of COVID-19 and the legal environment;
2. to define the concepts of financial statements quality and profit management, their evaluation methods and to theoretically describe the conceptual model of determining the effect of profit management on the quality of financial statements;
3. to prepare a methodology for conceptual model of the effect of profit management on the quality of financial statements;
4. to identify whether profit management affects the quality of financial statements of Lithuanian companies by applying the developed conceptual model of profit management effect on the quality of financial statements.

In the first part of study, analyses of the need for the profit management model of Lithuanian companies, assessing the impact of legal and economic factors, shown that the quality of financial statements is not significantly affected by the choice of accounting standards, in contrast to changes in the economic situation. Profit management is considered to be one of the companies' practices that affects the quality of financial statements, but its extent and direction depends on the economic

situation. COVID-19 may have influenced the changes in the profit management trends of Lithuanian companies, therefore the need to develop a model for determining the impact of profit management on the quality of financial statements focused on the latest world trends has been identified.

In the second part of study, analysis of theoretical aspects of determining the effect of profit management on the quality of financial statements shown that the quality of financial statements describes the extent to which the information provided by the company is useful for decision-making by stakeholders. Most of the methods for determining the quality of financial statements are indirect, including profit management. A wide range of profit management techniques results in a variety of methods for determining profit management. Based on the developed conceptual model, the effect of the applied profit management on the quality of financial statements can be determined by assessing the type of profit management potential (black / grey / white) and its interaction with the fundamental qualitative characteristics of financial statements.

In the third part of study, a methodology for the effect of profit management on the quality of financial statements was prepared, based on which the overall profit management potential of companies is determined with the help of statistical analysis. A more detailed assessment of the potential effect of profit management on the quality of financial statements is performed by identifying black profit management with the help of ratio-indicator analysis, and the grey-white profit management potential is determined by regression analysis.

In the fourth part of study, the effect of profit management on Lithuanian companies' financial statements quality was found to be quite significant, the quality of financial statements without major differences ranges from low to high, majority of Lithuanian companies using profit management have a low quality of financial statements but significant differences between different types of profit management (black / white / grey) potential was not identified. The results of the study showed that Lithuanian companies are more tended to apply real profit management than accrual-based management, but in general, the results obtained are not of high reliability. To assess the impact of profit management on the quality of financial statements more accurately, further research is needed by increasing the range of profit management indicators or by conducting a qualitative study.

Turinys

Lentelių sąrašas.....	9
Paveikslų sąrašas.....	10
Įvadas	11
1. Pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo problematika	13
1.1. Teisinių bei ekonominių veiksnių įtaka finansinės atskaitomybės kokybei.....	13
1.1.1. Teisinio reglamentavimo poveikis finansinės atskaitomybės kokybei	13
1.1.2. Lietuvos ir pasaulio ekonominės situacijos įtaka finansinės atskaitomybės kokybei.....	14
1.2. Pelno valdymo aktualumo aspektai.....	17
1.3. Pelno valdymo poveikio nustatymo neapibrėžtumai	18
2. Pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo teoriniai aspektai. 20	20
2.1. Finansinės atskaitomybės kokybės samprata ir nustatymo metodai.....	20
2.1.1. Finansinės atskaitomybės kokybės aktualumo aspektai.....	20
2.1.2. Finansinės atskaitomybės kokybinės charakteristikos	21
2.1.3. Finansinės atskaitomybės kokybę lemiantys veiksniai	22
2.1.4. Finansinės atskaitomybės kokybės vertinimo metodai	26
2.2. Pelno valdymo esmė, technikos ir nustatymo metodai	28
2.2.1. Pelno valdymo samprata, atsiradimo prielaidos	29
2.2.2. Pelno valdymo raiškos formos (technikos).....	34
2.2.3. Pelno valdymo nustatymo metodai	38
2.3. Pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo konceptualus modelis.....	41
3. Pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo empirinio tyrimo metodologija.....	45
4. Lietuvos įmonių pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei tyrimas ir jo rezultatai.....	50
4.1. Lietuvos įmonių pelno valdymo potencialo vertinimas remiantis Benford'o dėsniumi	50
4.2. Potencialaus pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymas.....	59
4.2.1. Juodo pelno valdymo potencialo analizė.....	59
4.2.2. Pilkojo-baltojo pelno valdymo potencialo analizė.....	64
4.3. Lietuvos įmonių pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei tyrimo apibendrinimas.....	68
Išvados	70
Literatūros sąrašas.....	72
Informacijos šaltinių sąrašas	88
Priedai	89
1 priedas. Informacija apie imtį	89
2 priedas. Analizės grįstos Benford'o dėsniumi skaičiavimai.....	89
3 priedas. <i>M-Score</i> rodiklio kintamųjų skaičiavimas	90
4 priedas. <i>M-Score</i> rodiklio atskirų kintamųjų vertinimas	91
5 priedas. Modifikuoto Jones (Dechow ir kt., 1995) diskrecinių ir nediskrecinių sukauptų sumų skaičiavimas	91
6 priedas. Roychowdhury (2006) modelio kintamieji.....	92
7 priedas. Modelio aiškinamoji galia (determinacijos koeficientas R^2).....	92

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Finansinės atskaitomybės kokybės vertinimo metodų palyginimas	28
2 lentelė. Populiariausios pelno valdymo technikos.....	38
3 lentelė. Populiariausi pelno valdymo nustatymo metodų tipai	39
4 lentelė. Pirmojo-antrojo finansinių ataskaitų straipsnių skaitmenų pasiskirstymo tikimybė pagal Benford'o dėsnį	46
5 lentelė. Benford'o dėsnio taikymui keliamų sąlygų atitikties.....	50
6 lentelė. Pelningų Lietuvos įmonių Chi-kvadrato testo rezultatai 2006-2020 m.....	52
7 lentelė. Nuostolingų Lietuvos įmonių Chi-kvadrato testo rezultatai 2006-2020 m.	52
8 lentelė. Pelningų Lietuvos įmonių <i>MAD</i> skaičiavimai 2006-2020 m.....	53
9 lentelė. Nuostolingų Lietuvos įmonių <i>MAD</i> skaičiavimai 2006-2020 m.	54
10 lentelė. Pelningų įmonių pajamų faktinio pirmosios-antrosios pozicijos skaitmenų pasiskirstymo <i>Z-Score</i> testo rezultatai 2006-2020 m.	54
11 lentelė. Pelningų įmonių EBITDA faktinio pirmosios-antrosios pozicijos skaitmenų pasiskirstymo <i>Z-Score</i> testo rezultatai 2006-2020 m.	55
12 lentelė. Pelningų įmonių EBIT faktinio pirmosios-antrosios pozicijos skaitmenų pasiskirstymo <i>Z-Score</i> testo rezultatai 2006-2020 m.....	56
13 lentelė. Pelningų įmonių grynojo pelno faktinio pirmosios-antrosios pozicijos skaitmenų pasiskirstymo <i>Z-Score</i> testo rezultatai 2006-2020 m.....	56
14 lentelė. Nuostolingų įmonių pajamų faktinio pirmosios-antrosios pozicijos skaitmenų pasiskirstymo <i>Z-Score</i> testo rezultatai 2006-2020 m.....	57
15 lentelė. Nuostolingų įmonių EBITDA faktinio pirmosios-antrosios pozicijos skaitmenų pasiskirstymo <i>Z-Score</i> testo rezultatai 2006-2020 m.....	57
16 lentelė. Nuostolingų įmonių EBIT faktinio pirmosios-antrosios pozicijos skaitmenų pasiskirstymo <i>Z-Score</i> testo rezultatai 2006-2020 m.	58
17 lentelė. Nuostolingų įmonių grynujų nuostolių faktinio pirmosios-antrosios pozicijos skaitmenų pasiskirstymo <i>Z-Score</i> testo rezultatai 2006-2020 m.....	58
18 lentelė. Lietuvos įmonių M-Score rodiklio ir jį sudarančių indikatorių aprašomoji statistika 2006-2020 m.....	64
19 lentelė. Lietuvos įmonių Modified Jones (1995), Roychowdhury (2006) modelių svarbiausių kintamųjų ir finansinės informacijos vertingumo aprašomoji statistika 2006-2020 m.....	67

Paveikslų sąrašas

1 pav. Lietuvos ir ES-27 bendrojo vidaus produkto realūs pokyčiai, palyginti su ankstesniu laikotarpiu, pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką (2017 m. 1 ketv. – 2020 m. 1 ketv.) ...	15
2 pav. Lietuvos ekonominių vertinimų rodiklis ir jo sudedamosios dalys (2017-01-2020-05).....	16
3 pav. Tarptautinių ekonominių ir finansinių nusikaltimų tyrimų, kuriems padėjo Europolas, skaičius	16
4 pav. Pelno valdymo ir finansinės atskaitomybės kokybės sąsajos	20
5 pav. Veiksniai, darantys įtaką finansinės atskaitomybės kokybei.....	23
6 pav. Pelno valdymo motyvai.....	31
7 pav. Pelno valdymo taikymo būdai	35
8 pav. Kaupimu grįsto ir realaus pelno valdymo poveikis finansinės atskaitomybės kokybei.....	35
9 pav. Konceptualus pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei modelis	42
10 pav. Pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei konceptualaus modelio detalizacija.....	43
11 pav. Pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei tyrimo struktūra	46
12 pav. Pelningų Lietuvos įmonių pirmojo finansinių ataskaitų straipsnių skaitmens pasiskirstymas	50
13 pav. Pelningų Lietuvos įmonių antrojo finansinių ataskaitų straipsnių skaitmens pasiskirstymas	51
14 pav. Nuostolingų Lietuvos įmonių pirmojo finansinių ataskaitų straipsnių skaitmens pasiskirstymas.....	51
15 pav. Nuostolingų Lietuvos įmonių antrojo finansinių ataskaitų straipsnių skaitmens pasiskirstymas	52
16 pav. Lietuvos įmonių juodojo pelno valdymo potencialas 2006-2020 m.....	59
17 pav. Lietuvos įmonių M-Score modelio DSRI pagrįstas pelno valdymo signalas 2006-2020 m.	60
18 pav. Lietuvos įmonių M-Score modelio GMI pagrįstas pelno valdymo signalas 2006-2020 m.	60
19 pav. Lietuvos įmonių M-Score modelio AQI pagrįstas pelno valdymo signalas 2006-2020 m. .	61
20 pav. Lietuvos įmonių M-Score modelio SGI pagrįstas pelno valdymo signalas 2006-2020 m...	61
21 pav. Lietuvos įmonių M-Score modelio DEPI pagrįstas pelno valdymo signalas 2006-2020 m.	62
22 pav. Lietuvos įmonių M-Score modelio SGAI pagrįstas pelno valdymo signalas 2006-2020 m.	62
23 pav. Lietuvos įmonių M-Score modelio LVGI pagrįstas pelno valdymo signalas 2006-2020 m.	63
24 pav. Lietuvos įmonių M-Score modelio TATA pagrįstas pelno valdymo signalas 2006-2020 m.	63
25 pav. Lietuvos įmonių pilkojo-baltojo pelno valdymo potencialas 2006-2020 m.....	65
26 pav. Lietuvos įmonių pilkojo-baltojo kaupimu grįsto pelno valdymo potencialas 2006-2020 m.	65
27 pav. Lietuvos įmonių pilkojo-baltojo realaus pelno valdymo potencialas 2006-2020 m.....	66
28 pav. Lietuvos įmonių pelno valdymo poveikis finansinės atskaitomybės kokybei 2006-2020 m.	68

Įvadas

Visame pasaulyje kilę skandalai, susiję su finansinės informacijos manipuliacijomis, sukėlė intensyvias diskusijas dėl finansinių ataskaitų skaidrumo ir patikimumo, investuotojai pradėjo nepasitikėti įmonių finansine informacija priimant investicinius sprendimus (Abdullah, Almsafir ir Al-Smadi, 2015). Dėl šios priežasties plačiai aptariamas ir nuolat tobulinamas globalus finansinės atskaitomybės rengimo procesas bei siekiama kontroliuoti finansinės atskaitomybės kokybę, kadangi ji parodo įmonių finansinių ataskaitų rengimo įgūdžius, įvairių operacijų rezultatus bei įmonės valdymo kokybę (Goel, 2012). Nors aukšta finansinių ataskaitų kokybė užtikrinama kiek įmanoma mažesniais finansinėse ataskaitose atsispindinčio pelno koregavimais, tačiau pelno valdymas išlieka apskaitininkų bei auditorių darbinėje praktikoje neretai pasitaikančia įmonės vadovų taikoma strategija pasiekti iš anksto užsibrėžtų įmonės finansinių rezultatų tikslų, koreguojant finansinėje atskaitomybėje pateikiamą pelną (Shuli, 2011). Pelno valdymas išskiriamas kaip vienas iš svarbių vertinimo būdų-indikatorių, bandant nustatyti finansinės atskaitomybės kokybę (Herath ir Albarqi, 2017) Atlikti tyrimai (pavyzdžiui, Hassan, 2013; Paolone ir Magazzino, 2015; Ebaid, 2016; Almashaqbeh, Abdul-Jabbar ir Shaari, 2018) rodo, jog pelno valdymas gali turėti tiek teigiamą įtaką (taikant jį teisėtumo ribose), tiek neigiamą įtaką (pažeidžiant finansinės atskaitomybės reikalavimus) įmonės vertei ir akcininkų turtui, tačiau nėra aišku, ar tokios tendencijos būdingos Lietuvos įmonėms ir kokio pobūdžio pelno valdymo technikos potencialiai yra naudojamos.

Tarptautinių apskaitos standartų valdyba (2010) parengė globaliai priimtina Tarptautinių finansinės atskaitomybės standartų (TFAS) rinkinį, tikintis, jog atsispindinčios nuostatos turėtų daryti teigiamą įtaką finansinių ataskaitų skaidrumui ir padėtų pasiekti aukštesnę finansinės atskaitomybės kokybę (Newman, Edmore, Milondzo ir Ongay, 2016). Tačiau remiantis Newman‘u, ir kt. (2016), Dahlen‘u ir Lindberg‘u (2017), Said‘u (2019), TFAS įsidiegimas neturi didelės įtakos įmonių finansinės atskaitomybės kokybei, Capkun‘as, Collins‘as ir Jeanjean‘as (2016), Ipero ir Parbonetti (2016) teigia, jog TFAS įsidiegimas neigiamai veikia finansinės atskaitomybės kokybę ir paskatino pelno valdymą įmonėse, tačiau Dayanandan‘o, Donker‘io, Ivanof‘o ir Karahan‘o (2016), Houqe, Monem‘o, Tareq‘o ir Zijl‘io (2016), Musa‘os (2019) teigimu, TFAS įdiegimas mažina pelno valdymą įmonėse. Be to, teigiama, jog dabartinė susiklosčiusi situacija dėl COVID-19 pandemijos turės stiprų ir globalų poveikį ekonomikai trumpuoju laikotarpiu (McKibbin ir Fernando, 2020). Pastebima, jog pasitikėjimas Lietuvos ekonomika smuko pandemijos pradžioje, Lietuvos ir Europos Bendrojo vidaus produkto rodikliai rodo ekonominių pajėgumų mažėjimą, kuris galėjo turėti įtakos finansinių ataskaitų kokybei ir bendrai apskaitos praktikai, taip pat ir pelno valdymui, tačiau tiksli situacija nėra aiški. Kol kas nėra vieningo tyrėjų sutarimo dėl pelno valdymo krypties ir apimties ekonominio nuosmukio laikotarpiu. Strobl‘is (2013), Jahmani, Niranjan‘as ir Toney teigia, jog pelno valdymo mastas ir kryptis priklauso nuo ekonominės situacijos, tačiau apskritai įmonės valdo pelną ir ekonominio nuosmukio, ir pakilimo laikotarpiais, o Cimini (2014) bei Kousenidis‘o, Ladas‘o ir Negakis‘o (2016) teigimu, ekonominio nuosmukio laikotarpiu pelno valdymo mastas mažėja. Nepaisant to, jog pelno valdymas sulaukia daug dėmesio iš reguliavimo institucijų, praktikų, akademikų, tačiau universalus metodo, padedančio nustatyti pelno valdymo poveikį finansinės atskaitomybės kokybei, kol kas nėra (Bargathi, Collison ir Crawford, 2017; Callao ir kt., 2017). Tad norint įvertinti tokio fenomeno kaip COVID-19 tikslesnį poveikį pelno valdymo Lietuvos įmonėse potencialui, reikalinga detalesnė analizė ir identifikuotas poreikis sukurti į naujausias pasaulio ir Lietuvos tendencijas orientuoto pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo modelį.

Tyrimo objektas – pelno valdymas ir jo poveikis finansinės atskaitomybės kokybei.

Tyrimo tikslas – parengti ir empiriškai patikrinti konceptualų pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo modelį.

Uždaviniai:

1. įvertinti Lietuvos įmonių pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei modelio poreikį, apžvelgiant Lietuvos ekonomines tendencijas COVID-19 kontekste ir teisinę aplinką;
2. apibrėžti finansinės atskaitomybės kokybės ir pelno valdymo sampratas, jų vertinimo metodus bei teoriškai aptarti konceptualų pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo modelį;
3. parengti konceptualaus pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei modelio metodologiją;
4. patikrinti, ar pelno valdymas daro poveikį Lietuvos įmonių finansinės atskaitomybės kokybei pritaikant sukurtą konceptualų pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo modelį.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, statistinių duomenų, santykinų rodiklių-indikatorių, regresinė analizė.

Darbą sudaro 88 puslapiai (be priedų), 19 lentelių, 28 paveikslai, 7 priedai, darbe buvo remtasi 159 literatūros ir 7 informaciniais šaltiniais.

1. Pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo problematika

1.1. Teisinių bei ekonominių veiksnių įtaka finansinės atskaitomybės kokybei

Finansinė atskaitomybė yra vienintelė verslo finansinės informacijos pateikimo priemonė akcininkams kaip teisinių reikalavimų dalis. Neišvengiamai su finansine atskaitomybe susijusi finansinių ataskaitų rengimo kokybė, kuri apibrėžia globalaus finansinių ataskaitų rengimo proceso ateitį, kadangi kokybiškumas atspindi finansinių ataskaitų rengimo įgūdžius, įvairių įmonės operacijų rezultatus bei įmonės valdymo kokybę (Goel, 2012). Pastaruoju metu, tobulinant finansinės atskaitomybės rengimo procesą, išryškėjo problemos susijusios su keletu finansinių indikatorių pateikiamų finansinėse ataskaitose, ypač pelnu. Tai lemia, jog apskaitininkai / auditoriai darbinėje praktikoje susiduria su pelno valdymu (Shuli, 2011).

Pelno valdymas yra įmonės vadovų naudojama strategija valdyti įmonės pelną norint pasiekti iš anksto užsibrėžtų tikslų. Aukšta finansinių ataskaitų kokybė asocijuojama su kiek įmanoma mažesniu finansinėse ataskaitose atspindinčio pelno koregavimu.

1.1.1. Teisinio reglamentavimo poveikis finansinės atskaitomybės kokybei

Lietuvos įmonės sudarydamos finansines ataskaitas privalo remtis Lietuvos Respublikos (toliau – LR) Įmonių finansinės atskaitomybės, LR Buhalterinės apskaitos, LR mokesčių įstatymais bei kitais LR teisės aktuose nustatytais buhalterinės apskaitos ir finansinių ataskaitų sudarymo reikalavimais. Taip pat siekiant įmonių finansinės informacijos skaidrumo svarbų vaidmenį užima Lietuvos Respublikos priežiūros institucijos.

Anot Tarptautinių apskaitos standartų valdybos (toliau - TASV) (2010), remiantis TASV tikslu parengti globaliai priimtina Tarptautinių finansinės atskaitomybės standartų (TFAS) rinkinį, pagrindiniais finansinių ataskaitų vartotojais laikant esamus ir potencialius investuotojus, tikintis, jog toks rinkinys būtų aukštesnės kokybės nei nacionaliniai standartai, buvo pristatytas tarptautinis standartų rinkinys, dažnai apibrėžiamas kaip principais grįsta sistema. Buvo manoma, jog rinkinyje atspindinčios nuostatos turėtų daryti teigiamą įtaką finansinių ataskaitų skaidrumui dėl ribotų galimybių įmonėms manipuliuoti finansiniais rezultatais ir tuo pačiu tikintis pasiekti, jog finansinės ataskaitos būtų geresnės kokybės (Newman ir kt., 2016).

Europos Komisija pristatė rinkinį siekdama pagerinti palyginamumą tarp šalių, atsižvelgiant į aukštos kokybės standartų poreikį viešai listinguojamoms įmonėms (pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą Nr. 1606/2002, TFAS standartų taikymas būtinas visoms viešai listinguojamoms Europos įmonėms, rengiančioms konsoliduotą finansinę atskaitomybę nuo 2005 m. sausio 1 d.), siekiant prisidėti prie veiksmingo ir ekonomiškai kapitalo rinkos veikimo, apsaugant investuotojus, išlaikant patikimumą finansų rinkose bei siekiant pagerinti pasaulinį kapitalo rinkų konkurencingumą (remiantis Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu Nr. 1606/2002). Reglamentas suteikė galimybę ES valstybėms narėms nuspręsti, ar kitoms, pvz., nelistinguojamoms įmonėms, leidžiama savu noru naudoti TFAS ar galbūt netgi įpareigoti kitas įmones taip pat naudoti šiuos standartus (Cameran, Campa ir Pettinicchio, 2014)

Tačiau įvairūs atlikti tyrimai (pavyzdžiui, Newman, ir kt., 2016; Dahlen ir Lindberg, 2017; Said, 2019) rodo, jog tarptautinių apskaitos standartų įsidiegimas savaime nelemia, jog įmonių rengiamos ataskaitos būtų aukštesnės kokybės, t.y., jog pateikiami rezultatai atspindėtų tikresnę ir teisingesnę

įmonės finansinę būklę. Anot Morais'o, Fialho ir Dionisio (2018), apskaitos kokybės pagerėjimas Europos Sąjungos valstybėse, pritaikiusiose TFAS, nėra tolygus, kadangi apskaitos kokybė priklauso nuo teisinės ir politinės sistemos, o standartų rengimas yra politinis procesas, nes jų rengimui įtaką daro įvairūs apskaitos informacijos vartotojai, tokie kaip finansų analitikai, auditoriai, finansų institucijos.

Capkun'as ir kt., (2016) teigia, jog TFAS, įsigalioję 2005 m., suteikė didesnę apskaitos pasirinkimų lankstumą dėl netikslių kriterijų, atvirų ir užslėptų pritaikymo būdų bei subjektyvumo juos taikant. Remiantis šių autorių atliktu tyrimu, aiškių gairių trūkumas kaip taikyti naujuosius standartus nuo 2005 m. Europos Sąjungos valstybėse lėmė suprastėjusią finansinių ataskaitų kokybę.

Ipino ir Parbonetti (2016) atliktas tyrimas analizuojant 33 šalyse veikiančias 101 333 įmones 2000-2010 m. parodė, jog TFAS įvedimas paskatino pelno valdymą, ypač tose šalyse, kuriose egzistuoja griežtesnis teisinis režimas. Lam'o, Sami, Yao ir Yao (2019) tyrimas, apimantis 14 892 įmones iš 23 valstybių, parodė kiek kitokią situaciją - didesnis pelno valdymo poveikis išvelgiamas šalyse, kuriose mažai pasitikima valdžia, yra silpna vidaus kontrolė, teisinė kontrolė stokoja apibrėžtumo.

Tačiau TFAS įdiegimo poveikio apskaitos kokybei tyrimų rezultatai nėra vieningi. Kitų autorių (pavyzdžiui, Dayanandan ir kt., 2016; Houqe ir kt., 2016; Musa, 2019) tyrimų rezultatai rodo, jog aukštos kokybės standartų, tokių kaip TFAS, įdiegimas mažina pelno valdymą įmonėse. Remiantis Farichah'u (2017), principais grįstos sistemos naudojimas turėtų lemti, jog apskaitos informacija tikrai ir teisingai atspindėtų esamą įmonės būklę, užtikrintų, jog remiantis apskaitine informacija galima tiksliai nustatyti įmonės vertę, sumažėtų informacijos asimetriją tarp įmonių vadovų ir finansinių ataskaitų vartotojų.

Zeghal'o, Chtourou ir Fourati (2012) tyrimo rezultatai rodo, jog ištyrus 15 Europos valstybių apskaitos kokybę prieš ir po privalomojo TFAS įdiegimo, apskaitos kokybė pagerėjo po TFAS įvedimo. Tačiau tai labiau liečia valstybes, kuriose skirtumai tarp nacionalinių ir tarptautinių apskaitos standartų ženkliesni.

Taigi, nors TFAS parengti finansinių ataskaitų skaidrumo užtikrinimo tikslais, tačiau apskaitos vedimas vadovaujantis TFAS savaime nelemia aukštos finansinių ataskaitų kokybės, tam įtakos turi ir politiniai, teisiniai faktoriai. Kadangi Lietuvos nacionaliniai apskaitos standartai parengti Europos Sąjungos teisės, tarptautinių finansinės atskaitomybės standartų pagrindu (remiantis Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos informacija), galima daryti prielaidą, jog tarptautinių ar nacionalinių standartų taikymo pasirinkimas didelės įtakos Lietuvos įmonių finansinių ataskaitų rengimui neturėtų daryti, tačiau tiksli situacija nėra aiški.

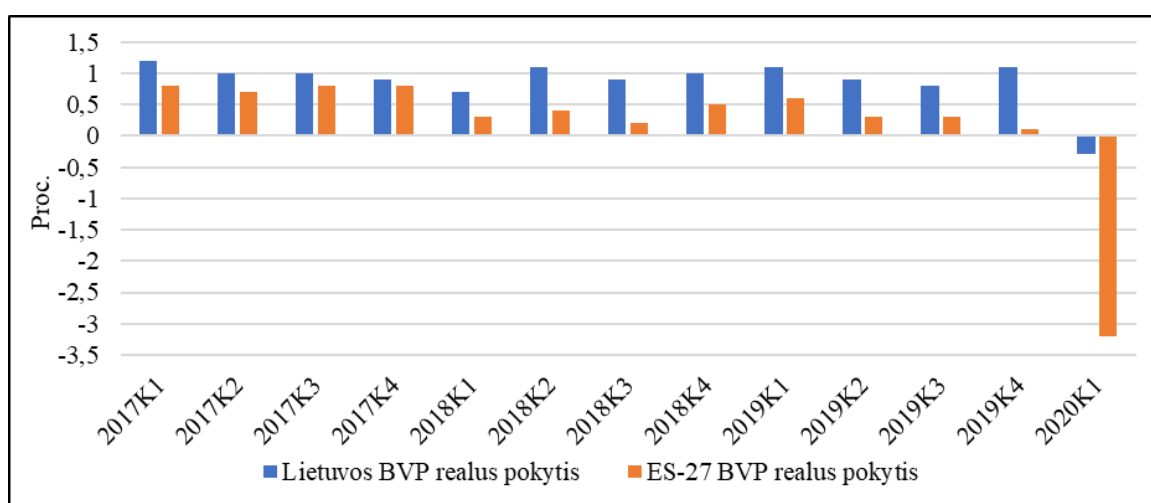
1.1.2. Lietuvos ir pasaulio ekonominės situacijos įtaka finansinės atskaitomybės kokybei

Dabartinė Lietuvoje ir pasaulyje susiklosčiusi situacija dėl COVID-19 pandemijos ganėtinai neapibrėžta ir nestabili. McKibbin'o ir Fernando (2020) teigimu COVID-19 turės ženklų poveikį ekonomikai trumpuoju laikotarpiu globaliu mastu. Ekonominio COVID-19 poveikio identifikavimas itin svarbus politikos formuotojams, tačiau tuo pačiu su nemažai iššūkių, kadangi krizė prasidėjo ir vystosi žaibišku greičiu (Baker, Bloom, Davis ir Terry, 2020).

Socialinis atsiribojimas, saviizoliacija, kelionių apribojimai lėmė darbo jėgos mažinimą visuose ekonominiuose sektoriuose, daugybė asmenų neteko darbo. Pasaulyje sumažėjo įvairių prekių ir

paslaugų poreikis, tačiau pastebima, jog išaugo medicininių prekių, įrangos paklausa, maisto sektoriuje taip pat pastebimas paklausos augimas (Nicola ir kt., 2020).

Bendras vidaus produktas (BVP) – svarbus šalies ekonominį pajėgumą rodantis rodiklis. „BVP parodo už kokią vertę per tam tikrą laikotarpį šalyje buvo sukurta prekių ir paslaugų“ (Swedbank informacija). Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis (žr. 1 pav.) nuo 2017 m. 1 ketv. iki 2019 m. 4 ketv. BVP nuolat augo (0,7-1,2 proc. per ketvirtį) lyginant su ankstesniu laikotarpiu, tačiau 2020 m. 1 ketv. buvo vienintelis ketvirtis visu analizuojamuoju laikotarpiu kada BVP krito (-0,3 proc.) lyginant su ankstesniu laikotarpiu. Tai rodo, jog Lietuvos ekonominiai pajėgumai prastėja. Analizuojant Europos Sąjungos 27 narių vidutinį realų BVP pokytį pastebimos analogiškos tendencijos, tačiau BVP augimo tempai mažesni negu Lietuvos, o BVP kritimas 2020 m. 1 ketv. lyginant su 2019 m. 4 ketv. ženkliai didesnis negu Lietuvos atveju. Tai rodo, jog COVID-19 kitose Europos Sąjungos šalyse lėmė didesnę ekonominį nuosmukį nei Lietuvoje.

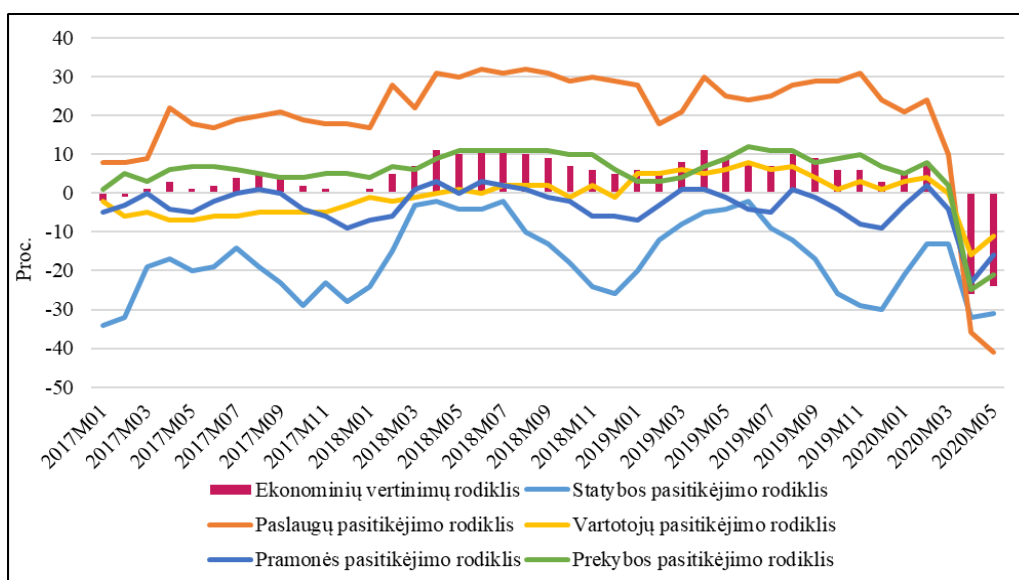

1 pav. Lietuvos ir ES-27 bendrojo vidaus produkto realūs pokyčiai, palyginti su ankstesniu laikotarpiu, pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką (2017 m. 1 ketv. – 2020 m. 1 ketv.)

Sudaryta autoriaus remiantis Lietuvos statistikos departamento ir OECD duomenimis

Kitas aktualus rodiklis yra ekonominių vertinimų rodiklis, kuris rodo ekonomikos dalyvių (gamintojų, vartotojų ir investuotojų) pasitikėjimą Lietuvos ekonomika. Tai sudėtinis rodiklis apimantis statybos, paslaugų, pramonės, prekybos ir vartotojų sektoriaus pasitikėjimo rodiklius (remiantis Lietuvos statistikos departamentu):

1. paslaugų pasitikėjimo rodiklis apima paslaugų įmonių verslo padėties, teikiamų paslaugų paklausos pasikeitimų vertinimą bei teikiamų paslaugų prognozes;
2. pramonės pasitikėjimo rodiklis susijęs su pramonės gaminamos produkcijos paklausos, atsargų lygio vertinimu ir produkcijos gamybos prognozėmis;
3. statybos pasitikėjimo rodiklis susideda iš statybos darbų užsakymų (paklausos) vertinimo bei darbuotojų skaičiaus prognozių;
4. vartotojų pasitikėjimo rodiklis vertina vartotojų nuomonę apie namų ūkio finansinės padėties pasikeitimus per praėjusius bei artimiausius 12 mėn., šalies ekonominės padėties pasikeitimo prognozes bei pinigų sumas, ketinamos išleisti didesniems pirkiniams per artimiausius 12 mėn. skirtumą lyginant su praėjusiu 12 mėn. laikotarpiu.
5. prekybos pasitikėjimo rodiklis susijęs su prekybos įmonių verslo padėties pasikeitimu, prekių atsargų lygio vertinimu bei prekybos įmonių verslo padėties prognozėmis.

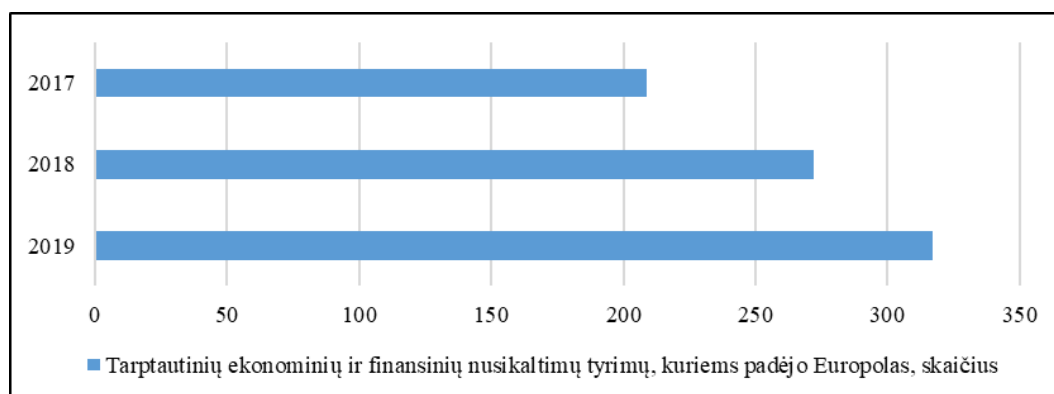

2 pav. Lietuvos ekonominių vertinimų rodiklis ir jo sudedamosios dalys (2017-01-2020-05)

Sudaryta autoriaus remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis (žr. 2 pav.) laikotarpiu nuo 2017 m. 1 mėn. iki 2020 m. 5 mėn. pasitikėjimas Lietuvos ekonomika ženkliai krito. Iki 2020 m. 3 mėn. rodiklis buvo ganėtinai stabilus, tačiau 4-5 mėn. pasitikėjimas sumažėjo atitinkamai 26 ir 11 proc. lyginant su ankstesniais laikotarpiais, veikloms įtakos turėjo šalyje įvestas karantinas. Ekonominį vertinimų rodiklis rodo, jog ekonomikos dalyviai jautriai reaguoja į šiuo metu tvyrantį neapibrėžtumą ir tikisi ganėtinai sunkių ekonominių laikų ateityje.

Europolo 2020 m. įmonių nusikaltimų ataskaitos duomenims (žr. 3 pav) sukčiavimo atvejų orientuotų į asmenis, įmones bei viešąjį sektorių skaičius 2019 m., lyginant su 2017 m., išaugo nuo 209 iki 317 (apie 34 proc.).

3 pav. Tarptautinių ekonominių ir finansinių nusikaltimų tyrimų, kuriems padėjo Europolas, skaičius 2017-2019 m.

Sudaryta autoriaus remiantis Europolo 2020 m. įmonių nusikaltimų ataskaitos duomenimis

Europolo 2020 m. įmonių nusikaltimų ataskaitoje teigiama, jog tikėtina, kad COVID-19 sukūrė naujų pažeidžiamų vietų, kuriomis pasinaudos prie besikeičiančių sąlygų greitai prisitaikantys nusikaltėliai. Nors judėjimo ribojimai dalinai paveikė kai kurias organizuotas neteisėtas nusikalstamas veiklas, tokias kaip prekyba narkotikais, šaunamaisiais ginklais, kontrabanda, nelegalių migrantų gabenimas,

tačiau COVID-19 gali lemti išaugusį ekonominių ir finansinių nusikaltimų, ypač kibernetinių, skaičių, pasinaudojant esamos situacijos privalumais ir bet kokioms galimybėmis, kurios bus suteikiamos ekonomikos gaivinimo fazėje.

Taigi, galima teigti, jog COVID-19 prisidėjo prie pasaulinio ekonominio nuosmukio, tad egzistuoja tikimybė, kad pesimistinės prognozės verslui galėjo turėti įtakos finansinių ataskaitų kokybei ir apskaitos praktikai, tačiau nėra aišku ar tendencijos analogiškos 2007-2008 m. finansinės krizės laikotarpiui. Galbūt COVID-19 įtaka finansinių ataskaitų kokybei ženkliai mažesnė lyginant su 2006-2008 m. prieškriziniu-kriziniu laikotarpiu dėl nuolat besikeičiančios teisinės, politinės, socialinės ir ekonominės pasaulio situacijos, dėl didesnio dėmesio skiriamo finansinės informacijos skaidrumo užtikrinimui, nors TFAS taikymas savaime nelemia aukštesnės finansinių ataskaitų kokybės. Tačiau tikslesniam poveikio nustatymui reikalinga detalesnė analizė.

1.2. Pelno valdymo aktualumo aspektai

Finansinių ataskaitų skaidrumo ir patikimumo klausimas itin plačiai diskutuotinas visame pasaulyje dėl didelių, gerai žinomų įmonių, tokių kaip *Enron*, *Worldcom*, žlugimo, susijusio su pinigų plovimu, manipuliacijomis finansine informacija. Investuotojai pradėjo nepasitikėti įmonių pateikiama informacija priimdami investicinius sprendimus (Abdullah, Almsafir ir Al-Smadi, 2015). Pelno valdymas pradėjo kelti didelį nuolatinį nerimą praktikams ir reguliavimo institucijoms, ir tapo apskaitos literatūroje plačiai analizuojama tema (Bassiouny, 2016).

Paolone ir Magazzino (2015) kaip pagrindinę pelno valdymo priežastį išskiria vadovų baimę, jog įmonių veiklos rezultatai neatitiks suinteresuotųjų šalių lūkesčių. Autoriai teigia, jog pelno valdymą galima išskirti į dvi grupes: pelno valdymą taikant teisėtumo ribose (kūrybinė apskaita) arba tyčia pažeidžiant reikalavimus, slepiant svarbią įmonės informaciją ir tokiu būdu manipuliuojant įmonės finansiniais rezultatais (manipuliavimas pelnu). Taigi, pelno valdymas gali turėti tiek teigiamą, tiek neigiamą įtaką įmonės vertei ir akcininkų turtui. Chandren'o (2016) teigimu, efektyvus pelno valdymas (kūrybinė apskaita) padeda maksimizuoti įmonės vertę ir akcininkų gerovę, o oportunistinis pelno valdymas (manipuliavimas pelnu) maksimizuoja vadovų asmeninę naudą akcininkų sąskaita ir tai ilgainiui turi įtakos įmonės vertei. Pelno valdymo tipui nustatyti galima naudoti tiek apskaitinius, tiek rinka grįstus metodus.

Nors pelno valdymas gali būti taikomas remiantis apskaitos standartais ir principais, tačiau kūrybinė apskaita savaime neatitinka finansinės atskaitomybės tikslo – pateikti tikslų ir teisingą įmonės vaizdą (Remenaric, Kenfelja ir Mijoč, 2018). Įmonės naudojami apskaitos standartų spragomis, tokiomis kaip: galimybė pasirinkti kaip tam tikro rūšies turtas, įsipareigojimai, pajamos, išlaidos turėtų būti pripažinti, apskaičiuojami ir vertinami, galimybė subjektyviai interpretuoti apskaitos politikoje apibrėžiamą tvarką (Barker ir Teixeira, 2017), finansinių rodiklių pagerinimui, todėl svarbios tampa pelno valdymą ribojančios priemonės, pavyzdžiui, apskaitos standartų adaptavimas ribojant apskaitos metodų, įverčių pasirinkimą, audituojančių įmonių kaitą skirtingais apskaitiniais laikotarpiais, nepriklausomų vadovų samdymas, nuolatinė įmonių teisinio reglamentavimo peržiūra, viešas įmonių apskaitos pažeidimų skelbimas siekiant informuoti suinteresuotąsias šalis, priežiūros institucijų baudų už nusižengimus, skundų sistema ir t.t. (Remenaric ir kt., 2018).

Callao, Jarne ir Wroblewski (2019) teigimu nėra vienos priežasties lemiančios įmonių vadovų sprendimus, tai lemia ženklus aplinkybių ir charakteristikų skaičius. Saugi įmonės aplinka, įmonės išsivystymo lygis, didesnis užsienio investicijų kiekis prisideda prie pelno valdymo ribojimo.

Strobl'is (2013) teigia, jog pelno valdymas gali būti naudojamas įmonėse tiek ekonominio pakilimo, tiek ekonominio nuosmukio laikotarpiais. Filip'o ir Raffournier'io (2014) tyrimas parodė, jog analizuojant 16 Europos valstybių duomenis, 2008-2009 m. kriziniu laikotarpiu pelno valdymas įmonėse sumažėjo, analogiškus rezultatus pateikė Costa (2016), analizuojant nefinansines 25 Europos valstybių įmones 2006-2014 m. laikotarpiu.

Remiantis Cimini (2014) tyrimo, apimančio 11 844 įmonių listinguojamų Europos akcijų biržose 2006-2012 m., rezultatais, po finansinės krizės didžiojoje dalyje Europos valstybių pastebėtas finansinių ataskaitų iškraipymų sumažėjimas. Kousenidis'as ir kt., (2016) savo tyrime analizuodami Europos valstybes su nestabilia fiskaline politika nustatė, jog Europos skolų krizės laikotarpiu finansinėse ataskaitose atsispindinčio pelno kokybė buvo aukštesnė negu prieš krizę.

Franceschetti (2017) atliko tyrimų, kuriuose teigiama, jog pagrindinė pelno valdymo priežastis yra finansų krizė, apžvalgą ir nustatė, jog ankstesnių atliktų tyrimų rezultatai dviprasmiški, juose vaizduojami skirtingi scenarijai, priklausomi nuo įmonių konteksto, tipo bei finansinės krizės pradžios datos. Apžvalga parodė, jog nėra bendro vieningo tyrėjų sutarimo dėl pelno valdymo krypties ir apimties ekonominio nuosmukio laikotarpiu.

Tačiau Strobl'is (2013) teigia, jog skirtingais ekonominiais laikotarpiais keičiasi ne pelno valdymo mastas, o manipuliavimo kryptis – ekonominio pakilimo laikotarpiu įmonės labiau linkusios rodyti didesnę pelną negu yra iš tiesų, o ekonominio nuosmukio laikotarpiu mažinti finansinėse ataskaitose rodomą pelną ir taip kaupti pelno rezervus poreikiams ateityje. Remiantis Jahmani ir kt. (2016), įmonės valdo pelną tiek recesijos, tiek pakilimo laikotarpiais, tačiau recesijos laikotarpiu pelno valdymas ženkliai išauga siekiant išvengti ar sumažinti neigiamas pasekmes dėl patirtų nuostolių.

Taigi, pastebima, jog nėra vieningo požiūrio į pelno valdymą. Dalis tyrėjų mano, jog pelno valdymas yra neetiška praktika galinti turėti neigiamų pasekmių, o kiti tyrėjai teigia, kad pelno valdymas yra neatskirama finansinių ataskaitų rengimo proceso dalis ir neveikia apskaitos informacijos vertinimo. Apskritai, tyrėjų teigimu pelno valdymo kryptis bei mastas priklauso nuo ekonominės situacijos, tačiau tyrėjų gauti rezultatai nėra vienareikšmiai.

1.3. Pelno valdymo poveikio nustatymo neapibrėžtumai

Anot Bargathi ir kt., (2017), nors pasaulinė globalizacija savaime verčia ieškoti vieningų sistemų, reikalavimų, matavimų, tačiau universalus metodas padedantis nustatyti pelno valdymo poveikį kol kas neegzistuoja. Kadangi neegzistuoja aiškus, visuotinai priimtas pelno valdymo apibrėžimas, dėl šios priežasties pelno valdymas nustatomas skirtingais metodais bei modeliais, kurie atitiktų konkrečias tyrėjų analizuojamas sritis.

Pelno valdymas sulaukė daug dėmesio ir susidomėjimo iš reguliavimo institucijų ir praktikų, taip pat akademikų - apskaitos srities literatūroje pateikiama daugybė skirtingų metodų, kaip įvertinti pelno valdymą. Nepaisant to, metodologinis aspektas, susijęs su tuo, kaip efektyviai matuoti pelno valdymą, visada buvo tyrėjų problema, nes per beveik keturiasdešimt tyrimų metų nėra „tobulo“ modelio, kaip būtų galima įvertinti pelno valdymą (Callao ir kt., 2017). Pelno valdymo nustatymo metodų ir modelių veikimas ir patikimumas išlieka abejotinas, nes visi metodai, lyginant vienus su kitais, turi savų privalumų ir trūkumų, kurie priklauso nuo modelių ir metodų gebėjimo išmatuoti pelno valdymo lygį ir technikas naudotas pelno valdymui (Pavlovic , 2014). Pelno valdymo literatūroje tvirtinama,

jog pelno valdymo nustatymo modeliai turi apribojimų ir bet kokio pelno valdymo nustatymo tyrimo sėkmė kritiškai priklauso nuo metodikos tikslumo (Callao ir kt., 2017).

Praktikoje naudojami pelno valdymo nustatymo modeliai apima tokias sritis, kaip: diskreciniai kaupimai, diskreciniai atidėjiniai paskolų nuostoliams, realus, neįprastas pajamų / pelno valdymas, pelno pastovumas, pelno svyravimų mažinimas ir t.t., tačiau tyrėjai remdamiesi anksčiau sukurtu metodų baze taip pat kuria naujus, modifikuotus pelno valdymo nustatymo modelius ir metodus (Kantudu ir Gololo, 2020).

Nepaisant to, jog teigiama, kad pelno valdymas yra paplitęs, tačiau vis tiek tyrėjams sudėtinga užfiksuoti tokią praktiką. Daugiausia sunkumų kyla dėl to, kad pelno valdymas yra nepastebimas, vadinasi, jo dydžio negalima tiesiogiai išmatuoti. Pelno valdymas gali būti atliekamas taikant daugybę skirtingų technikų, o tai sukelia sunkumų tiksliai nustatant, kurie metodai buvo naudojami norint pakeisti pateiktą įmonės pelną. (Pavlovic, 2014).

Be to, didžiojoje dalyje tyrimų autoriai orientuojasi į lengvai taikomus ir populiariausius pelno valdymo nustatymo metodus (Callao ir kt., 2017). Todėl egzistuoja tikimybė, jog tyrimui pasirinkti metodai gali neveikti dėl to, jog pelno valdymo modeliai netinkami pagal analizuojamų įmonių veiklos pobūdį, neatitinka regiono, valstybių tendencijų. Plačiausiai taikomi metodai, tokie kaip Jones (1991) modelis, modifikuotas Jones modelis (Dechow, Sloan ir Sweeney, 1995), Kasznik (1999) modelis ir kiti anksčiau sukurti populiariūs pelno valdymo nustatymo modeliai gali morališkai pasenti ir neatitikti šiuolaikinių įmonių tendencijų.

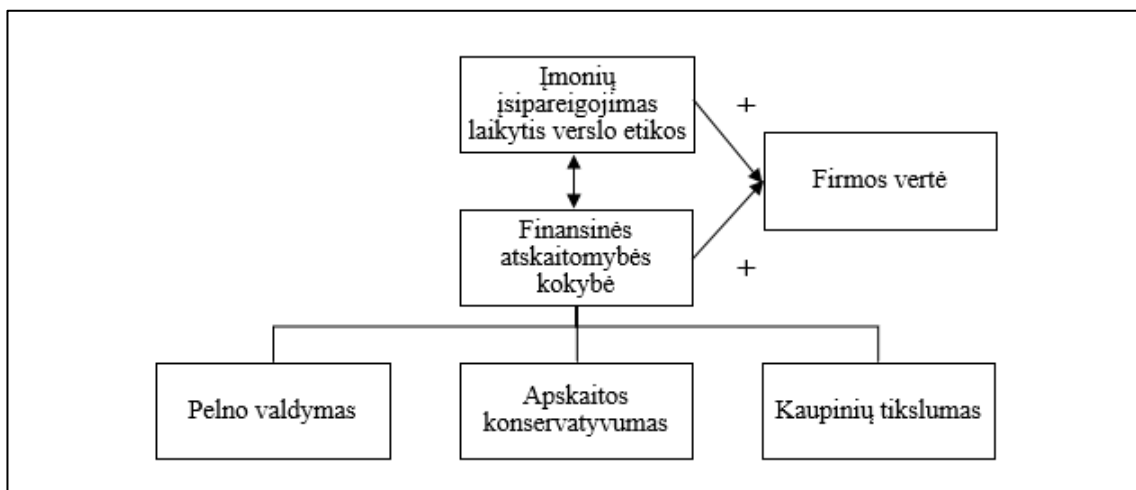
Kitas tyrimų apribojimas yra kai kurių duomenų, susijusių su apskaita ir auditu, neprieinamumas rinkose, ypač besivystančiose. Tai taip pat riboja galimybę atsižvelgti į kai kuriuos kitus galimus rodiklius, kurie gali būti svarbūs vertinant pelno valdymą, pavyzdžiui, pajamų prognozes ir kitus naudingus įmonių rodiklius. Taip pat, skirtingų laikotarpių duomenų prieinamumas svarbus faktorius siekiant pelno valdymo tendencijų nuoseklus nustatymo (Herath ir Albarqi, 2017).

Galiausiai, nors remiantis pelno valdymo nustatymo modeliais su tam tikra tikimybe teigiama, jog identifikuojamas įmonių finansinėse ataskaitose pateikiamo pelno koregavimas, tačiau gali būti neįvertinami veiksniai, nekontroliuojami vadovų ir nelemiami jų įsikišimo, pavyzdžiui, žmogiškosios klaidos tikimybė ar darbuotojų kompetencijų stoka.

Atlikus pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo problematikos analizę, galima teigti, jog finansinės atskaitomybės standartų (tarptautinių ar nacionalinių) taikymas didelės įtakos įmonių finansinių ataskaitų rengimo kokybei nedaro, tačiau ekonominės situacijos pokyčiai gali padidinti pelno valdymo mastą įmonėse. Tyrėjų požiūris į pelno valdymą prieštaringas kas lemia, jog kol kas nėra universalus pelno valdymo nustatymo modelio, tyrimų rezultatai priklauso nuo metodikos tikslumo, pritaikomumo analizuojamiems subjektams, regionui. Atkreiptinas dėmesys, jog pelno valdymo nustatymo modeliai gali neįvertinti žmogiškosios klaidos ar darbuotojų kompetencijos stokos įtakos. Nors apskritai yra daugybė tyrimų analizuojančių pelno valdymo tendencijas, tačiau nėra aišku kaip toks fenomenas kaip COVID-19 galėjo paveikti pelno valdymą Lietuvos įmonėse, kadangi lyginant su Europos ekonominiais rodikliais Lietuvos situacija stabilesnė. Tiksliesnio poveikio nustatymui reikalinga ne tik tolimesnė detali analizė, bet ir pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo modelio, orientuoto į naujausias pasaulio ir Lietuvos tendencijas, sukūrimas.

2. Pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo teoriniai aspektai

Organizacijos vertė priklauso nuo įmonės verslo etikos lygio ir finansinės atskaitomybės kokybės. Įmonės, pasižyminčios aukštesniu verslo etikos lygiu, pasižymi geresne finansinių ataskaitų kokybe lyginant su kitomis, žemesnį verslo etikos lygį turinčiomis įmonėmis (žr. 4 pav). Kaupiniai įmonėse, jaučiančiose didelį etinių įsipareigojimą, tiksliai atspindi būsimus veiklos pinigų srautus, t.y., nėra koreguojamas finansinėse ataskaitose pateikiamas pelnas (Herath ir Albarqi, 2017).

4 pav. Pelno valdymo ir finansinės atskaitomybės kokybės sąsajos

Remiantis Herath ir Albarqi (2017); Al-dmour, Abbod ir Al-dmour (2017)

Taigi, pelno valdymas tampa vienu iš priemonių-indikatorių, padedančių įvertinti finansinės atskaitomybės kokybę.

2.1. Finansinės atskaitomybės kokybės samprata ir nustatymo metodai

Apskaitos standartų konvergencija, apskaitos standartų suderinimas, ekonomikos krizės, informacijos atskleidimo reikalavimų augimas ir kiti veiksniai sukėlė didelį susidomėjimą finansine atskaitomybe. Be to, XXI a. pradžioje visame pasaulyje nuskambėję apskaitos skandalai, tokie kaip *Enron*, *Worldcom*, parodė finansinės atskaitomybės kokybės trūkumus (Herath ir Albarqi, 2017).

2.1.1. Finansinės atskaitomybės kokybės aktualumo aspektai

Finansinės ataskaitos yra oficialūs finansinės verslo veiklos įrašai, pateikiantys verslo pelningumo ir finansinės būklės apžvalgą trumpuoju ir ilguoju laikotarpiu. Aukštos kokybės finansinės atskaitomybės informacijos teikimas yra svarbus, kadangi teigiamai veikia kapitalo teikėjų ir kitas suinteresuotąsias šalis priimant sprendimus dėl investicijų, kreditų ir panašių išteklių paskirstymo, didinant bendrą rinkos efektyvumą (Al-dmour, Abbod ir Al-dmour, 2017).

Finansinės atskaitomybės kokybė apibūdinama kaip tikslus būdas pateikti informaciją apie verslo veiklą ir numatomus jos pinigų srautus, siekiant informuoti akcininkus apie įmonės veiklą. Finansinės atskaitomybės kokybė taip pat reiškia lygį, kuriuo finansinė ataskaita pateikia teisingą ir autentišką informaciją apie įmonės finansinę būklę ir rezultatus (Aifuwa ir Embele, 2019).

Dalis tyrimų rodo, jog finansinės atskaitomybės kokybė yra teigiamai susijusi su finansinės veiklos rodikliais, tokiais kaip investicijų grąža, augimo tempas, investicijų apimtis, pelnas vienai akcijai, bet rezultatai prieštaringi (Kariuki ir Jagugo, 2013; Daw ir Susan, 2015). Daugelis suinteresuotųjų šalių

teigia, jog tradicinės įmonių vertinimo priemonės orientuotos į standartinius finansinius rodiklius nebeveikia tinkamai ir per mažai dėmesio skiriama kokybei, klientų, darbuotojų, suinteresuotųjų šalių, kaip finansinės informacijos vartotojų, pasitenkinimui (Al-dmour ir kt., 2017). Finansinės veiklos rodiklių trūkumai paskatino plačiau taikyti nefinansinius ir integruotus finansinius-nefinansinius rodiklius ir vertinimo priemones (Abdallah ir Alnamri, 2015). Al-dmour'io ir kt. (2017) teigimu, vienas iš veiksnių, nuo kurio priklauso bendrovės vertė, reputacija ir sėkmė, yra kokybė.

Taigi, svarbiau tampa ne patys finansinėse ataskaitose atsispindintys skaičiai, o jų kokybiškumas – kiek jie atspindi tikrą, realią situaciją. Kuo aukštesnė finansinės atskaitomybės kokybė, tuo reikšmingesnė nauda, kurią gali gauti investuotojai ir kiti suinteresuoti informacijos vartotojai, todėl didelis dėmesys skiriamas tiksliems finansinės atskaitomybės kokybės nustatymo metodams kurti ir vystyti.

2.1.2. Finansinės atskaitomybės kokybinės charakteristikos

Finansinių apskaitos standartų valdybos (FASB) ir Tarptautinės apskaitos standartų valdybos (IASB) sukurtoje Konceptualioje finansinės atskaitomybės sistemoje (IFRS Foundation, 2018) apibrėžiami pagrindiniai elementai, apibūdinantys, kas yra laikoma aukštos kokybės finansine atskaitomybe. Išskiriama, jog tam, kad finansinė atskaitomybė būtų naudinga, ji turi būti tinkama, teisingai pateikta, suprantama, palyginama, patikrinama ir savalaikė (IASB, 2018). Šios kokybinės charakteristikos skaidomos į 2 grupes – fundamentalias kokybines charakteristikas, lemiančias finansinės atskaitomybės turinį (tinkamumas ir teisingas pateikimas), ir papildomas, gerinančias finansinės atskaitomybės kokybę, kokybines charakteristikas (suprantamumas, palyginamumas, patikrinamumas, savalaikiškumas), kurios gali būti naudingos priimant sprendimus, kai pagrindinės kokybinės charakteristikos jau įdiegtos, tačiau pačios savaime nenustato finansinės atskaitomybės kokybės (Herath ir Albarqi, 2017). Kiekviena iš šių charakteristikų aptarta plačiau.

Aktualumas (tinkamumas) yra susijęs su informacija, kuri yra savalaikė, naudinga, nuspėjama ir daro įtaką sprendimų priėmėjui (Otubor, Gbande, Onumah, Yuguda ir Abubakar, 2017). Kai finansinėje ataskaitoje pateikiama informacija padeda vartotojams įvertinti, taisyti ir patvirtinti praeities ir dabartinius įvykius, taip pat daryti įtaką jų ekonominiams sprendimams, ji yra laikoma naudinga ir tinkamos kokybės (Aifuwa ir Embele, 2019). Pateikta informacija yra naudinga tik tuo atveju, jei ji yra susijusi su klausimais, kurie informacijos vartotojams kelia didžiausią rūpestį. Informacija gali pakeisti suinteresuotųjų šalių sprendimus, jei informacija turi prognozuojamąją vertę, patvirtinamąją vertę arba abi kartu (Osasere ir Ilaboya, 2018). Informacija apie ekonominį reiškinį turi prognozuojamąją vertę, jei ši informacija turi įtakos nuspėjant procesus, aktualius kapitalo teikėjams ar kitoms suinteresuotosioms šalims bei formuojant prognozes, o patvirtinamąją vertę turi tada, kai informacija gali patvirtinti ar pakeisti anksčiau suformuotus ateities lūkesčius (Osasere ir Ilaboya, 2018).

Teisingas pateikimas egzistuoja kai informacija atspindi reiškinį, kuris aprašomas (Otubor ir kt., 2017). Ši koncepcija yra naudinga siekiant paaiškinti, kaip tinkamai finansiniai duomenys atspindi įsipareigojimus ir ekonominius išteklius, įskaitant sandorius ir įvykius (Herath ir Albarqi, 2017). Teisingai pateikta informacija laikoma tokia, kuri yra išsami (įskaitant visą būtina informacijos aprašymą ir paaiškinimus), neutrali (be šališkumo ir manipuliacijų) ir be klaidų (klaidų ar praleidimų) (Osasere ir Ilaboya, 2018). Priežastis, kodėl tuo turi būti pasirūpinta, yra susijusi su tuo, kad visi

ekonominiai reiškiniai ir sandoriai gali keistis bėgant laiku, todėl metinėse ataskaitose turi būti kruopščiai ir tiksliai dokumentuojami visi įvykiai ir sandoriai (Dmour, Abbod ir Dmour, 2017).

Suprantamumas – informacija turi būti lengvai suprantama finansinės atskaitomybės vartotojams, aiškiai pateikta kartu su patvirtinančiomis pastabomis – vartotojai turi suprasti informaciją priimamo sprendimo kontekste (Otubor ir kt., 2017). Informacija finansinėse ataskaitose turi būti aiški, glausta, klasifikuota, apibūdinta ir pateikta nesudėtingai, taip pat kuo labiau sumažinta techninių žargonybių skaičius, kad informacijos vartotojas galėtų lengvai įsisavinti turinį (Osasere ir Ilaboya, 2018).

Palyginamumas reiškia, kad informacija vartotojams turėtų padėti nustatyti ir suprasti ekonominių reiškinų, sandorių, įvykių panašumus ir skirtumus. Informacija yra palyginama, jei ją galima palyginti su panašia informacija apie kitus ūkio subjektus ir su panašia informacija apie tą patį subjektą kitam laikotarpiui ar datai (Osasere ir Ilaboya, 2018). Palyginamumas leidžia informacijos vartotojams palyginti finansinę atskaitomybę, siekiant nustatyti įmonės finansinę būklę, pinigų srautus ir veiklos rezultatus (Herath ir Albarqi, 2017). Svarbu, jog apskaitos politika ir principai būtų taikomi nuosekliai, finansinių ataskaitų pastabose turėtų būti atskleisti ir paaiškinti visi apskaitos politikos pokyčiai ir šių pokyčių pasekmės (Dmour ir kt., 2017).

Patikrinamumas reiškia įvairių sprendimų priėmimo priemonių vienodumą (Otubor ir kt., 2017). Patikrinamumas padeda informacijos vartotojams užtikrinti, kad informacija sąžiningai atspindi ekonominius reiškinus, kuriuos ji siekia reprezentuoti. Vadinasi, skirtingi nepriklausomi informacijos vartotojai gali vieningai teigti, jog pateikta informacija pateikta teisingai (Osasere ir Ilaboya, 2018). Patikrinamumo sąvoka glaudžiai susijusi su fundamentalia, teisingo pateikimo, charakteristika.

Savalaikiškumas rodo, kad informacija turi būti prieinama sprendimus priimančioms suinteresuotosioms šalims, prieš šiai informacijai prarandant svarbą ir įtaką (Herath ir Albarqi, 2017). Savalaikiškumas susijęs su finansinių ataskaitų naudingumu priimant sprendimus ir nurodo laiką, kurio reikia, kad informacija būtų atskleista metinėse ataskaitose suinteresuotosioms šalims (Dmour ir kt., 2017).

Taigi, išskiriamos 2 fundamentalios kokybinės charakteristikos, lemiančios finansinės atskaitomybės turinį ir 4 papildomos, finansinės atskaitomybės kokybę gerinančios ir prisidedančios prie sprendimų, susijusių su finansinės atskaitomybės informacija, naudingumo kokybinės charakteristikos. Kadangi papildomos kokybinės charakteristikos savaime nelemia finansinės atskaitomybės kokybės, tai paskatino tyrėjus atlikti tyrimus siekiant nustatyti veiksnius, kurie gali turėti įtakos finansinės atskaitomybės kokybei.

2.1.3. Finansinės atskaitomybės kokybę lemiantys veiksniai

Apskaitos literatūroje daugybė tyrimų finansinės atskaitomybės kokybę vertina per veiksmų įtaką finansinei atskaitomybei. Tyrimai (pavyzdžiui, Xu, 2015; Fitrius, 2016; Herath ir Albarqi, 2017; Nirwana ir Halliah, 2018) rodo, kad finansinės atskaitomybės kokybė yra susijusi su daugybe skirtingų veiksmų (žr. 5 pav.). Prie veiksmų, turinčių įtakos finansinės atskaitomybės kokybei, priskiriami asmeniniai veiksniai, susiję su darbuotojų įgūdžių lygiu, kompetencija, motyvacija ir įsipareigojimu; sistemos veiksniai, egzistuojantys dabartinėje įmonės administracinėje ir politinėje sistemoje, išoriniai kontekstiniai / situaciniai veiksniai, kurie daro spaudimą įmonei, aplinkos ar politiniai pokyčiai (Nirwana ir Halliah, 2018).

Finansinės atskaitomybės kokybę lemiantys veiksniai		
Išoriniai veiksniai	Organizaciniai veiksniai	Asmeniniai / individualūs veiksniai
<p>Kapitalo rinkos (Herath ir Albarqi, 2017);</p> <p>Apskaitos standartai (Gajevszky, 2015);</p> <p>Valstybinis reguliavimas (Tang ir kt., 2016; Herath ir Albarqi, 2017; Nirwana ir Haliah, 2018);</p> <p>Mokestinė sistema (Muratovic ir Serdarevic, 2020);</p> <p>Informacinių technologijų galimybės (Sačer ir Oluic, 2013)</p>	<p>Įmonės valdymo praktika (Gajevszky, 2015; Alzoubi, 2016; Herath ir Albarqi, 2017);</p> <p>Pelno valdymas (Hassan, 2013; Herath ir Albarqi, 2017);</p> <p>Vidinės kontrolės sistema (Herath ir Albarqi, 2017);</p> <p>Finansinių ataskaitų taisymai (Herath ir Albarqi, 2017);</p> <p>Apskaitos informacinė sistema (Fitrios, 2016; Rashedi ir Dargahi, 2019);</p> <p>Apskaitos konservatyvumas (Ruch ir Taylor, 2015; Soyemi ir kt., 2018);</p> <p>Auditas (Tang ir kt., 2016; Gajevszky, 2015);</p> <p>Įmonės etika (Herath ir Albarqi, 2017);</p> <p>Įmonės reputacija (Cao, Myers ir Omer, 2011);</p> <p>Įmonės dydis ir amžius (Hashim, 2012).</p>	<p>Vadovų amžius (Lee, Rose-Green ir Huang, 2012; Herath ir Albarqi, 2017);</p> <p>Darbuotojų kompetencija ir motyvacija (Darwanis ir kt., 2016; Nirwana ir Halliah, 2018);</p> <p>Darbuotojų mokymai (Fitrios, 2016; Call ir kt, 2017);</p> <p>Aukščiausio lygio / vidurinės grandies vadovų išpareigojimas, atsidavimas (Bazrafshan ir kt., 2019);</p> <p>Santykiai tarp darbuotojų (Fitrios, 2016)</p>

5 pav. Veiksniai, darantys įtaką finansinės atskaitomybės kokybei

Sudaryta autoriaus

Tvirtos ir atsakingos valdymo praktikos įgyvendinimas, vadovaujantis demokratijos ir efektyvios rinkos principais, netinkamo išteklių paskirstymo vengimas ir korupcijos prevencija tiek politiniu, tiek administraciniu požiūriu, vykdant biudžetinę drausmę, atsižvelgus į valstybės teisinį, politinį, technologinį ir ekonominį pagrindą įmonės augimui ir veiklos vykdymui bei vystymui, prisideda prie įmonės finansinės atskaitomybės tobulinimo (Setiyawati, Hidayah, Rahmatika ir Indriasih, 2020). Finansinei atskaitomybei įtaką daro išoriniai veiksniai, tokie kaip:

- **kapitalo rinkos** – išsivysčiusių valstybių kapitalo rinkose – pavyzdžiui, Jungtinės Amerikos Valstijos, Vokietija, Japonija, Jungtinė Karalystė ir Australija – finansinės atskaitomybės kokybė laikoma aukštesne nei besivystančios rinkos. Išsivysčiusių valstybių kapitalo rinkose yra stipri investuotojų apsauga ir teisinis reglamentavimas, užtikrinantis aukštą finansinės atskaitomybės kokybę (Herath ir Albarqi, 2017);
- **apskaitos standartai** – kol kas nėra vieningos nuomonės apie apskaitos standartų įtaką finansinės atskaitomybės kokybei. Dalyje tyrimų teigiama, jog finansinės atskaitomybės kokybė teigiamai susijusi su TFAS įdiegimu, kita tyrimų dalis rodo, jog finansinei atskaitomybei sudaryti naudojami apskaitos standartai nebūtinai lemia aukštą finansinės atskaitomybės kokybę (Gajevszky, 2015);
- **valstybinis reguliavimas** – vyriausybės ir finansų įstaigų kontrolė yra susijusi su aukšta finansinės atskaitomybės kokybe. Tyrimai apie valstybių valdymo mechanizmų įtaką rodo, kad valstybinis reguliavimas turi įtakos finansinės atskaitomybės apskaitos kokybei (Herath ir Albarqi, 2017; Nirwana ir Haliah, 2018). Nepaisant tarptautinių pastangų siekiant konvergencijos ir suderinimo, rezultatai rodo, kad apskaitos ir audito įvairovė vis dar

egzistuoja visame pasaulyje; taigi visuotinio suderinimo veiksmingumas tebėra esminis klausimas, kurį reikia toliau nagrinėti (Tang, Chen ir Lin, 2016);

- **mokestinė sistema** – mokesčių naštos sumažinimas, lengvatos, netiesiogiai prisideda prie aukštesnės finansinės atskaitomybės kokybės, kadangi mažesnė mokestinė našta lemia konservatyvesnę apskaitą, siekiant subalansuoti apskaitines ir apmokestinamas pajamas (Muratovic ir Serdarevic, 2020);
- **informacinių technologijų galimybės** – informacinės technologijos turi didelę įtaką apskaitos informacinei sistemai, kalbant apie apskaitos informacijos valdymą, rengimą, apdorojimą, pateikimą ir teikimą. Taigi efektyvios ir tinkamos informacinių technologijų priemonės padeda finansinę informaciją pateikti laiku, dėl ko padidėja finansinės atskaitomybės kokybė, taip pat ir finansinės atskaitomybės tikslumas (Sačer ir Oluic, 2013).

Be išorinių veiksnių, finansinės atskaitomybės kokybę lemia ir tokie organizaciniai veiksniai:

- **įmonės valdymo praktika** – įmonės valdymas turi esminį vaidmenį užtikrinant finansinės atskaitomybės kokybę. Tyrimai, apimantys įmonės valdymo mechanizmą, rodo, jog įmonės valdymo praktika daro reikšmingą įtaką įmonės finansinės informacijos kokybei (Gajevszky, 2015). Teigiama, jog nuosavybės struktūra ir nuosavybės forma (pavyzdžiui, privati / institucinė / šeimos nuosavybė, išorės / užsienio valdytojas) daro įtaką finansinės atskaitomybės kokybei (Alzoubi, 2016). Tyrimai rodo, kad įmonės, turinčios tvirtą valdymo praktiką, geba teikti aukštos kokybės finansines ataskaitas (Herath ir Albarqi, 2017);
- **pelno valdymas** – investuotojai ir informacijos vartotojai yra suinteresuoti gauti aukštos kokybės finansinę informaciją, o tai galima pasiekti esant aukštai finansinėse ataskaitose pateikiamo pelno kokybei, kuri yra vienas iš svarbiausių kapitalo rinkos efektyvumo rodiklių. Pelno valdymas yra vienas iš svarbių aspektų, vertinant subjektų finansinę būklę, siekiant parodyti finansinės atskaitomybės pelno patikimumo lygį (Hassan, 2013);
- **vidinė kontrolės sistema** – veiksminga vidaus kontrolė sumažina informacinę riziką ir padidina suplanuotos informacijos išsamumą ir tikslumą. Norint sudaryti patikimą finansinę atskaitomybę ir pasiekti finansinės atskaitomybės tikslus, griežta finansinės atskaitomybės vidaus kontrolė yra vienas iš esminių veiksnių šiam tikslui pasiekti. Kuo efektyvesnė vidinė kontrolės sistema, tuo aukštesnė finansinės atskaitomybės kokybė (Herath ir Albarqi, 2017);
- **finansinių ataskaitų taisymai** – vienas akivaizdžiausių finansinės atskaitomybės kokybės blogėjimo rodiklių. Tai taip pat laikoma vienu iš dažniausiai pasitaikančių netinkamai vedamos apskaitos įrodymų. Finansinių ataskaitų taisymo, taisymų dažnumas laikomas tinkamu finansinės atskaitomybės kokybės vertinimo matu. Kuo daugiau netikslumų taisoma, tuo mažesnė yra finansinės atskaitomybės kokybė (Herath ir Albarqi, 2017);
- **apskaitos informacinė sistema** – tai tarpusavyje susijusių veiklų, dokumentų ir technologijų rinkinys, skirtas rinkti duomenis, apdoroti ir pranešti informaciją įvairioms organizacijos vidinių ir išorinių sprendimų priėmėjų grupėms (Fitrios, 2016). Apskaitos informacinė sistema teikia finansinę informaciją, kuri yra būtina organizaciniams ištekliams stebėti ir valdyti kartu su įprastine apskaitos kontrole bei tokiu būdu prisidėti prie to, jog finansinė atskaitomybė būtų aukštesnės kokybės (Rashedi ir Dargahi, 2019);
- **apskaitos konservatyvumas** – išskiriami du pagrindinius apskaitos konservatyvumo padariniai finansinės atskaitomybės kokybei (Ruch ir Taylor, 2015). Pirma, apskaitos konservatyvumas daro įtaką finansinėse ataskaitose pateiktiems skaičiams, antra, apskaitos konservatyvumas turi įtakos organizacijos nefinansinėms ataskaitoms. Finansinės

atskaitomybės kokybė priklauso nuo apskaitos konservatyvumo lygio, apskaitos konservatyvumas daro neigiamą įtaką finansinėse pateikiamo pelno vertės reikšmingumui - apskaitos informacija turi didesnę vertę mažiau konservatyvioje finansinėje ataskaitoje ir mažą vertę - labai konservatyvioje finansinėje atskaitomybėje (Soyemi, Akingunola, Olaniyan, 2018);

- **auditas** – tai yra nepriklausomas patikrinimas, kuris padidina finansinių ataskaitų patikimumą ir naudingumą. Kadangi auditas yra neatsiejama organizacijos sistemos dalis, audito kintamųjų įtraukimas geriau atspindi bendrą finansinės atskaitomybės kokybę (Tang ir kt., 2016). Finansinės atskaitomybės kokybei teigiamą ir reikšmingą įtaką turi audito įmonės dydis ir išorės auditoriams mokamos sumos (Gajevszky, 2015);
- **įmonės etika** – etika yra būtinas verslui ir turi tiesioginę įtaką finansinės atskaitomybės kokybei: įmonės su aukštesniu verslo etikos lygiu, pasižymi geresne finansinių ataskaitų kokybe nei tos, kurios turi žemesnį verslo etikos lygį (Herath ir Albarqi, 2017);
- **įmonės reputacija** – organizacijos reputacija siejama su finansinių ataskaitų taisymu, kurie gali atsirasti dėl reikšmingo iškraipymo, tikimybe. Reputacija turi įtakos ataskaitų teikimo procesui ir mažina finansinės atskaitomybės iškraipymų riziką. Teigiama, kad aukštos reputacijos įmonės rečiau klaidingai pateikia savo metinę finansinę atskaitomybę (Cao, Myers ir Omer, 2011);
- **įmonės dydis ir amžius** – teigiama, jog kad tarp įmonės dydžio ir finansinės atskaitomybės kokybės egzistuoja stiprus, neigiamas ryšys. Taip pat pastebima, kad finansinės atskaitomybės kokybė yra stipriai ir teigiamai susijusi su įmonės amžiumi ir jai turi įtakos (Hashim, 2012).

Prie asmeninių, individualių veiksnių, lemiančių finansinės atskaitomybės kokybę, priskiriama:

- **vadovų amžius** – egzistuoja teigiamas ryšys tarp vyresnio amžiaus vadovų ir finansinės atskaitomybės kokybės. Dėl to įmonės, samdančios vyresnius vadovus, gali tikėtis sumažinti kapitalo kaštus ir padidinti įmonės vertę. Daroma prielaida, jog vyresni vadovai būtų konservatyvesni ir mažiau įsitrauktų į agresyvų pajamų / pelno valdymą (Lee, Rose-Green ir Huang, 2012);
- **darbuotojų kompetencija ir motyvacija** – svarbu darbuotojams suteikti naujus ar nuolatinius įgūdžius, reikalingus jų darbui atlikti, ne mažiau svarbus ir darbuotojų noras efektyviai atlikti paskirtas užduotis. Egzistuoja teigiamas ryšys tarp darbuotojų kompetencijos lygio ir finansinės atskaitomybės kokybės, darbuotojų motyvacija daro teigiamą įtaką finansinės atskaitomybės kokybei (Nirwana ir Halliah, 2018). Profesionalumas, kompetencija, finansų valdymo žinios daro įtaką finansinės atskaitomybės kokybei. (Darwanis, Saputra ir Kartini, 2016);
- **darbuotojų mokymai** – darbuotojų mokymai yra itin svarbūs, norint kuo efektyviau išnaudoti apskaitos informacinę sistemą ir kokybiškai pateikti finansinę atskaitomybę. Mokymai yra susiję ne tik su tokia veikla kaip duomenų įvedimas, bet ir visais naujų informacinių sistemų naudojimo aspektais, kad darbuotojai turėtų būti mokomi, kaip naujos technologijos veikia įmonės veiklą, verslo valdymą, apskaitos procesus (Fitrios, 2016). Tyrimai rodo, jog egzistuoja teigiamas ryšys tarp darbuotojų švietimo ir finansinės atskaitomybės kokybės (t. y., mažesni kaupimai, mažiau vidaus kontrolės trūkumų ir mažiau finansinės atskaitomybės taisymų) (Call, Campbell, Dhaliwal ir Moon Jr., 2017);
- **aukščiausio lygio / vidurinės grandies vadovų įsipareigojimas, atsidavimas / santykiai tarp darbuotojų** – vadovai, turintys tokių savybių, kaip perdėtas egoizmas, polinkis išnaudoti

kitus savo poreikiams, įvaldę savarankiškų sprendimų priėmimo procesą ir jaučiantys kitų darbuotojų grįžtamojo ryšio trūkumą, paprastai veda prie žemos finansinės atskaitomybės kokybės (Bazrafshan, Bazrafshan ir Salehi, 2019). Vadovybė, jaučianti didelį įsipareigojimą įmonei, siekia daugiau įsipareigojimų suteikti darbuotojams, kurie gebėtų dirbti savarankiškai, nepriklausomai, nevaldomi sankcijų ar išorinio spaudimo, santyčiai grindžiami aukštu pasitikėjimo lygiu. Įmonėse, kuriose santyčiai tarp darbuotojų ir vadovų grindžiama šiais principais, finansinės atskaitomybės kokybė dažnu atveju būna aukštesnė (Fitrios, 2016).

Taigi, finansinės atskaitomybės kokybę lemia veiksniai, kuriuos galima sugrupuoti į 3 grupes: išoriniai, organizaciniai bei asmeniniai, susiję su įmonės personalu. Pelno valdymas išskiriamas kaip vienas iš organizacinių veiksnių, darančių įtaką finansinės atskaitomybės kokybei.

2.1.4. Finansinės atskaitomybės kokybės vertinimo metodai

Platus vartotojų spektras naudoja finansinės atskaitomybės informaciją priimdami sprendimus - jų sprendimų kokybę priklauso nuo finansinių ataskaitų kokybės. Tyrėjai neturi vieningos nuomonės, koks finansinių ataskaitų kokybės vertinimo metodas turėtų būti taikomas. Literatūroje pastebimas platus finansinių ataskaitų kokybės vertinimo metodų spektras (žr. 1 lentelė), todėl finansinės atskaitomybės informacijos vartotojai susiduria su problema, kuo remiantis reikėtų pasirinkti finansinės atskaitos kokybės vertinimo metodą.

Finansinės atskaitomybės kokybės vertinimas reikalauja daugybės matavimų, naudojant modelius, kintamųjų analizę, kokybines charakteristikas ir kitus finansinių ataskaitų elementus. Finansinės atskaitomybės kokybę galima įvertinti tiesiogiai arba netiesiogiai (Aifuwa ir Embele, 2019). Literatūroje vieni plačiausiai naudojamų metodų finansinės atskaitomybės kokybės nustatymui yra kaupinių, pelno kokybės modeliai, pelno valdymo lygio nustatymo metodai, vertės tinkamumo modelis, firmos-specifinių atributų modelis, apskaitos konservatyvumo lygio nustatymo, vidaus kontrolės indeksų, standartizuotų balų-kokybinių charakteristikų metodai (Mbobo ir Ekpo, 2016, Herath ir Albarqi, 2017).

Kaupimu grįsti modeliai–kaupinių kokybė – netiesioginis finansinės atskaitomybės kokybės matavimo metodas, grindžiamas pelno valdymo lygio kaip kintamojo, atspindinčio finansinės atskaitomybės kokybę, vertinimu. Modeliai remiasi prielaida, jog vadovai naudojami diskreciniais kaupimais (kaupiniais, kuriuos galima kontroliuoti), kad valdytų finansinėse atskaitose atsispindintį pelną (Mbobo ir Ekpo, 2016). Apskritai per veiklos ciklą, prieš kaupimą ar po jo, ūkio subjekto pinigų srautai turėtų atitikti jo sukauptas pajamas ir išlaidas. Nepaisant to, faktinė jų atitiktis praktikoje skiriasi priklausomai nuo ūkio subjektų ir periodo. Teoriškai, kuo didesnis yra ūkio subjekto kaupinių ir pinigų srautų kintamumas per veiklos ciklą, tuo žemesnė ūkio subjekto kaupinių kokybė, o tai lemia ir žemesnę ūkio subjekto finansinės atskaitomybės kokybę (Herath ir Albarqi, 2017). Manoma, kad pajamų bei pelno valdymas grindžiamas kaupiniais daro neigiamą įtaką finansinės atskaitomybės kokybei, sumažindamas jos naudingumą sprendimų priėmimui (Chen, 2010).

Pelno kokybės - *M-Score* modelis – Beneish (1999) *M-Score* modelis laikomas tiesioginiu finansinės atskaitomybės kokybės matu. Modelį sudaro 8 kiekybiniai veiklos rodikliai, kurie apibrėžia ūkio subjekto finansinėse atskaitose pateikiamo pelno lygį ir tai, kaip juo galėjo būti manipuluojama. Rodikliai apima finansinių ataskaitų iškraipymus, atsirandančius dėl pelno manipuliavimo bei padeda nustatyti pelno manipuliacijų potencialą tam tikromis ekonominėmis sąlygomis pelno, sukauptų sumų, skolos sandorių, gautinų sumų, pardavimų, turto apskaitos srityse.

Pelno valdymo lygio nustatymo metodai – pelno valdymo laipsnis dažnai matuojamas naudojant diskrecinių kaupimų modelį, tačiau apskritai egzistuoja platus pelno valdymo matų spektras, taikant vieną ar daugiau nustatymo būdų, remiantis veiksniais, kuriuos reikia išmatuoti, pobūdžiu (Herath ir Albarqi, 2017). Nustatant pelno valdymo lygį taikomos ir metodų kombinacijos, alternatyvūs, modifikuoti metodai, kadangi kai kurie metodai neapima visų aktualių ar keletą konkrečių finansinės atskaitomybės kokybės aspektų (Chen, 2010).

Vertės tinkamumo modelis – netiesioginis finansinės atskaitomybės kokybės vertinimo modelis, tiriantis apskaitos duomenų (pelno rodiklių) ir akcijų rinkos reakcijos (akcijų grąžos) ryšį. Pagal šį modelį laikoma, kad akcijų kaina atspindi įmonės rinkos vertę, o apskaitos duomenys rodo įmonės vertę, pagrįstą apskaitos procedūromis. Kai abu konceptai koreliuoja (t. y., apskaitos informacijos pokyčiai atitinka įmonės rinkos vertės pokyčius), daroma prielaida, kad informacija apie pelną teikia svarbią ir patikimą informaciją (Mbobo ir Ekpo, 2016).

Firmos-specifinių atributų modelis – netiesioginis finansinės atskaitomybės kokybės nustatymo metodas. Pagal šį modelį kai kurie bendrovių specifiniai finansiniai ir nefinansiniai atskaitomybės veiksniai, tokie kaip: pajamos, išlaidos, turtas, apyvarta, yra parenkami ir vertinami siekiant nustatyti finansinės atskaitomybės kokybę arba yra nustatomas ryšys tarp tam tikrų veiksniai apibūdinančių finansinės atskaitomybės kokybę, tarp kurių - auditoriai, bendrovės filialų skaičius, bendrovių valdymas, kapitalo struktūra, ekonominis vystymasis ir teisinio reguliavimo įtaka (Abdullahi ir Abubakar, 2015).

Apskaitos konservatyvumo lygio nustatymo metodai – apskaitos konservatyvumas laikoma viena iš svarbiausių finansinės atskaitomybės charakteristikų, neapibrėžtų Finansinių apskaitos standartų valdybos (FASB) ir Tarptautinės apskaitos standartų valdybos (IASB) sukurtoje Konceptualioje finansinės atskaitomybės sistemoje, tačiau apskaitos standartai paprastai atspindi konservatyvumo principus. Apskaitos konservatyvumui įvertinti naudojami įvairūs metodai, įskaitant balanso, pelno (nuostolio) ataskaitos ir pelno / akcijų grąžos santykio matavimus (Zhong ir Li, 2017).

Vidaus kontrolės indeksai – netiesioginis finansinės atskaitomybės kokybės vertinimo būdas, apimantis tam tikrų kintamųjų-elementų buvimo /nebuvo vidaus kontrolės sistemoje vertinimą. Šis metodas apima elementus, kurie turi atsispindėti finansinėse ataskaitose, kad šios atitiktų pagrindinius finansinės informacijos atskleidimo reikalavimus, apibrėžimą, informacijos kriterijai nustatomi pagal rūšį ir pobūdį (Cavelius, 2011). Elementui, kuris laikomas tinkamu, skiriamas „1“ balas, o tam, kuris laikomas netinkamu – „0“. Remiantis priskirtais balais, elementai gali būti grupuojami, lyginami, testuojami kaip kintamieji. Kuo aukštesnė yra vidinė finansinės atskaitomybės kokybė, atitinkamai tuo geresnė turėtų būti finansinės atskaitomybės kokybė (Herath ir Albarqi, 2017).

Standartizuotų balų-kokybinių charakteristikų modelis – tiesioginis finansinės atskaitomybės kokybės vertinimo metodas, tiriantis finansinės ir nefinansinės įmonės informacijos naudingumo sprendimų priėmimui lygį, operacionalizuojant finansinių ataskaitų kokybines charakteristikas (Mbobo ir Ekpo, 2016). Remiantis šiuo modeliu apskaičiuojami ir sudedami standartizuoti anksčiau minėtų finansinės atskaitomybės kokybinių charakteristikų balai, suteikiant šioms charakteristikoms vienodus svertus. Tas pats skaičiavimo principas taikomas papildomų gerinančiųjų kokybinių charakteristikų standartizuotų balų apskaičiavimui, vėliau susumuojami visų charakteristikų balai (Herath ir Albarqi, 2017).

1 lentelė. Finansinės atskaitomybės kokybės vertinimo metodų palyginimas

Metodai	Privalumai	Trūkumai
Kaupimu grįsti modeliai-kaupinių kokybė (Chen, 2010; Mbobo ir Ekpo, 2016; Herath ir Albarqi, 2017)	Vieni plačiausiai taikomų modelių, kadangi lengvai surenkami ir pamatuojami duomenys	Komplikuotas diskrecinių / nediskrecinių kaupinių identifikavimas
Pelno kokybės - „M-Score“ modelis (Beneish, 1999)	Lengvai surenkami ir pamatuojami duomenys, padeda nustatyti kokių lygiu organizacija potencialiai valdo pelną	Tikimybinis modelis suteikia vartotojui informaciją tik apie pelno valdymo tikimybę, o negali nustatyti įmonių, kurios valdo finansinėse ataskaitose atsispindintį pelną
Pelno valdymo lygio nustatymo metodai (Chen, 2010; Herath ir Albarqi, 2017)	Platus skirtingas kintamąsias vertinančių metodų spektras - galima kombinuoti skirtingus metodus, siekiant įvertinti skirtingas pelno valdymo sritis	Gauti rezultatai santykinai mažai paaiškina pelno valdymą, apibrėžia tik tikimybę
Vertės tinkamumo modelis (Mbobo ir Ekpo, 2016)	Pateikia pelno ekonominės / rinkos vertės įžvalgas	Neparodo, ar apskaitos duomenys galėjo būti parengti pagal susitarimą, rinkos vertė nebūtinai atspindi tikrąją pelno vertę
Firmos-specifinių atributų modelis (Abdullahi ir Abubakar, 2015)	Tiesiogiai matuoja specifinių atributų finansinėse ataskaitose kokybę	Tik dalinis fokusavimas į finansinės atskaitomybės kokybę, nepateikia pilno vaizdo
Apskaitos konservatyvumo lygio nustatymo metodai (Zhong ir Li, 2017)	Lengvai surenkami ir pamatuojami duomenys, kadangi remiasi finansinėse ataskaitose pateikiama kiekybine informacija	Metodai suteikia vartotojui informaciją tik tikimybinį apskaitos konservatyvumo lygį, plati interpretacijos laisvė
Vidaus kontrolės indeksai (Cavelius, 2011; Herath ir Albarqi, 2017)	Gali būti naudojami kaip pelno valdymo prevencijos ir kontrolės priemonės	Tik dalinis fokusavimas į finansinės atskaitomybės kokybę dėl subjektyvaus kintamųjų pasirinkimo
Standartizuotų balų-kokybinių charakteristikų modelis (Mbobo ir Ekpo, 2016; Herath ir Albarqi, 2017)	Tiesiogiai matuoja finansinės atskaitomybės kokybę, apima visą finansinių ataskaitų finansinę ir nefinansinę informaciją	Reikalingos ne tik finansinės atskaitos, bet visas metinis pranešimas, plati charakteristikų interpretacijos laisvė

Sudaryta autoriaus

Taigi, išskiriamos 2 fundamentalios ir 4 papildomos kokybinės charakteristikos, lemiančios finansinės atskaitomybės turinį, o finansinės atskaitomybės kokybę lemia išoriniai, organizaciniai ir su personalu susiję veiksniai. Apibendrinat finansinės atskaitomybės kokybės vertinimo metodus galima teigti, jog didžioji dalis finansinės atskaitomybės kokybės vertinimo metodų yra netiesioginiai. Norint įvertinti finansinės atskaitomybės kokybę, visos netiesioginio vertinimo priemonės sutelkia dėmesį į konkrečius požymius, kurie, tikėtina, turės įtakos finansinės atskaitomybės kokybei, ir į informaciją, atskleistą finansinėse ataskaitose. Dėl finansinės atskaitomybės kokybės sąvokos platumo paprastai renkamasi metodai, konkrečiai atspindintys atliekamo tyrimo sritį arba atliekamas vertinimo metodų kombinavimas.

2.2. Pelno valdymo esmė, technikos ir nustatymo metodai

Pelno valdymas (*angl. earnings management, profit management*) yra viena iš temų, esančių apskaitos tyrimų centre pastaruosius tris dešimtmečius. Apskritai, pelnas yra laikomas bet kurios organizacijos galutiniu ekonominiu rezultatu per tam tikrą laikotarpį, kadangi jis parodo grynąjį

įmonės veiklos rezultata, kuris paaiškina akcininko turto padidėjimą ar sumažėjimą (Saleem, Kaleem ir Nazir, 2013).

Įmonės akcijos vertinamos pagal dabartinę būsimąjo pelno vertę, investuotojai ir analitikai stebi pelno rodiklius, norėdami įvertinti tam tikrų akcijų patrauklumą. Įmonių, kurių ateities perspektyvos yra blogos, akcijų kainos paprastai bus mažesnės nei tų, kurių perspektyvos yra geros. Taigi, pelno valdymas vaidina pagrindinį vaidmenį nustatant įmonės akcijų kainą ir tiesioginį išteklių paskirstymą kapitalo rinkoje (Rahman, Moniruzzaman ir Sharif, 2013). Egzistuoja nemažai situacijų, kuriose pasiektiems ekonominiams rezultatams vadovai sąmoningai daro įtaką. Šios iniciatyvos vadinamos pelno valdymu (Siekelova, Androniceanu, Durana ir Michalikova Frajtova, 2020).

Anot Beest'o, Bram'o ir Boelens'o (2009), pelno valdymas skirtas pabrėžti finansinėse ataskaitose atspindinčio pelno kokybę vietoje fokusavimosi į finansinės atskaitomybės kokybę bendrąja prasme. Pelno valdymas apibrėžia kokių lygmeniu atspindima ekonominė realybė ir bendrovių finansinė būklė, o finansinės atskaitomybės kokybė yra platesnė sąvoka.

Kadangi apskaitinis pelnas yra labai svarbus suinteresuotosiems šalims, atsižvelgiant į tai, jog jis yra galutinis apskaitos proceso produktas, ir remiantis daugeliu problemų, kylančių dėl vadovų veiksmų bandant taikyti pelno valdymą, suinteresuotosios šalys abejoja finansinės atskaitomybės patikimumu (Saleem, Alifiah ir Tahir, 2016).

2.2.1. Pelno valdymo samprata, atsiradimo prielaidos

Pelno valdymas apibrėžiamas kaip tikslingas įsikišimas į finansinės atskaitomybės sudarymo procesą, siekiant gauti asmeninę naudą, tačiau tyrėjai išskiria du skirtingus pelno valdymo aspektus (Mahjoub ir Miloudi, 2015). Dalis tyrėjų teigia, jog pelno valdymas vyksta manipuliuojant apskaitos priemonėmis, tokiomis kaip balansas ir pelno (nuostolių) ataskaitos, tačiau jų pakeitimai, nors ir atitinka įstatymus, gali klaidinti kai kurias suinteresuotąsias šalis, o kita dalis tyrėjų mano, jog pelno valdymas yra pagrįstų, įstatymiškai leistinių ir tinkamų įmonės valdymo sprendimų taikymas, kuris teikia naudą suinteresuotosiems šalims, leidžia pasiekti užsibrėžtus tikslus.

Pelno valdymą pagal apibrėžimus galima suskirstyti į 3 grupes (Siekelova ir kt., 2020):

1. Baltasis pelno valdymas – atsižvelgiama į galimybę lanksčiai rinktis apskaitos politiką, panaudojant vadovų turimą privačią informaciją apie būsimus įmonės pinigų srautus;
2. Pilkasis pelno valdymas – atsižvelgiama į galimybę lanksčiai rinktis apskaitos politiką, siekiant maksimaliai pasiekti vadovų nustatytus įmonės tikslus;
3. Juodasis pelno valdymas – iniciatyvos neteisingai pateikti ar sumažinti finansinių ataskaitų tinkamumą ir patikimumą.

Pelno valdymas gali būti paaiškinamas remiantis keliomis skirtingomis teorijomis. Pagal **signalų teoriją** pelnas yra laikomas kapitalo rinkos rodikliu naudojami įvertinti, ar įmonė tam tikru laikotarpiu vykdė veiklas, kuriančias pridėtinę vertę ar ne (Bassiouny, 2016). Signalų teorijoje daroma prielaida, kad vadovai turi viešai neatkleistą informaciją apie įmonę, kuri nėra prieinama esamiems ir būsimiems investuotojams, todėl nuo viešai atskleidžiamos finansinės informacijos, finansinių ataskaitų kokybės priklauso esamų ir būsimų investuotojų priimamų sprendimų kokybė (Farichah, 2017). Teorijoje išskiriami du signalų tipai: informacinis ir oportunistinis signalai (Mahjoub ir Miloudi, 2015). Informacinis tipas remiasi tuo, kad išskirtinę informaciją turintys vadovai nusprendžia perduoti šią informaciją rinkai, kad pakoreguotų vertybinių popierių vertę ir taip

atspindėtų tikrąją įmonės vertę, tuo pačiu sumažintų informacijos asimetriją tarp skirtingų kapitalo rinkos dalyvių. Kitas signalo tipas – oportunistinis – naudojamas vadovų, siekiant užmaskuoti nepelningas investicijas ir klaidintų investuotojus, kad vadovai gautų asmeninę naudą užsitikrinant darbo vietą arba padidintų finansinę savo gerovę per atlyginimo premiją, pagrįstą finansiniais rezultatais.

Kitoje su pelno valdymu susijusioje teorijoje – **agento teorijoje** – aiškinama agento problema, kuri kyla dėl to, kad agentas (vadovybė) ir pagrindinis asmuo (savininkai / akcininkai) veikia siekdami patenkinti savo interesus. Dėl to kyla interesų konfliktas (Bassiouny, 2016). Agento problema – tai informacijos asimetrijos poveikis. Informacijos asimetrija yra faktorius, rodantis, kad vadovybė turi daugiau informacijos apie įmonės reikalus, palyginti su pašaliniu asmeniu. Tai skatina vadovybę užsiimti pelno valdymu, siekiant tam tikrų pelno tikslų pasiekimo (Sutrisno, 2017).

Pozityviosios apskaitos teorijos tikslas nuspėti ir paaiškinti kodėl tam tikros apskaitos praktikos buvo taikomos konkrečiose situacijose, norint paveikti įmonės rezultatus (Anders ir Shekou, 2011), tam, kad vadovai galėtų pritaikyti dviejų rūšių elgesį: oportunistinį elgesį, pirmenybę teikiant savo interesams kitų suinteresuotų asmenų sąskaita, ir elgesį, kuriuo siekiama efektyviai taikyti apskaitos standartus, siekiant padidinti įmonės vertę (Mahjoub ir Miloudi, 2015). Pozityviosios apskaitos teorijoje apibrėžiami 3 faktoriai, padedantys paaiškinti pelno valdymą:

1. Kompensacija - vadovai nusprendžia padidinti pelną, kad tuo pačiu padidintų savo turta, ypač jei tarp kompensacijos ir pasiektų įmonės rezultatų santykis yra tiesinis;
2. Skola – įmonėms naudojant vadovų skatinimo sistemas, pagrįstas kompensacijomis, indeksuojamomis pagal įmonių pajamas, akcininkai siekia suderinti savo ir vadovų interesus, įmonės pelnas gali būti perleistas akcininkams kreditorių nenaudai;
3. Dydis – įmonės, kurių veiklos rezultatai reikšmingo dydžio, yra labiau stebimos, kad būtų išvengta antimonopolinių įstatymų pažeidimo ir išvengta valstybės sankcijų, didesnės įmonės yra įpareigosotos prižiūrėti ar net sumažinti savo rezultatus, naudojant pelno valdymą (Mahjoub ir Miloudi, 2015).

Išskiriamos trys pagrindinės pelno valdymo teorijos - Susitarimo, Riboto racionalumo ir Informacijos asimetrijos, kurios apibūdina pelno valdymo motyvus įmonėje (Siekelova ir kt., 2020). 6 pav. pateikiami pagrindiniai pelno valdymo motyvai iš šių teorijų. Trys motyvų grupės nėra visiškai atskiros, kadangi daugiau nei viena teorija gali iš dalies paaiškinti konkretų motyvą.

Sutartiniai motyvai atsiranda remiantis įmonės ir jos suinteresuotųjų šalių susitarimo sąlygų, susijusių su įmonės veikla, konfliktais (Siekelova ir kt., 2020). Prie šio tipo motyvų priskiriama:

- **vadovų premijavimas** – veiklos rezultatais grįstos vadovų premijos laikomos pelno valdymo motyvu, kadangi kompensacija priklauso nuo įmonės pelno. Vadovai bando atspindėti geresnius rezultatus ir pasiekti pelno tikslus, kad gautų daugiau naudos. Vadovai yra linkę didinti pelną tai laikotarpiams, kai iš įmonės tikisi mažo premijavimo. Ryšys tarp pelno valdymo ir vadovų premijų įmonėse, kuriose taikomos mažų kompensacijų schemas, signalizuoja apie nepakankamą efektyvumą sudarant darbo sutartis (El Diri ir Alhadab, 2020);
- **generalinio direktoriaus kaita** – priverstinė generalinio direktoriaus kaita ir jos dažnumas yra teigiamai susiję su įmonės pelno valdymu. Pirmtakas generalinis direktorius gali gauti daugiau naudos iš pelno didinimo, kad būtų paslėpti prasti įmonės rezultatai ir tokiu būdu gautų daugiau įmonės pelnu grįstų naudų, susikurtų geresnes galimybes pereinant į kitą darbą. Kita vertus, įpėdinis generalinis direktorius gauna daugiau naudos iš pelno mažinimo, kadangi

tokiu būdu sumažina akcininkų lūkesčius, o tai leidžia geresnius rezultatus atspindėti ateityje (Hazarika, Karpoff ir Nahata, 2012);

Pelno valdymo motyvai		
Susitarimo teorija	Riboto racionalumo teorija	Informacijos asimetrijos teorija
Susitarimo motyvai	Kapitalo rinkos motyvai	Trečiųjų šalių motyvai
<p>Vadovų premijavimas (El Diri ir Alhadab, 2020);</p> <p>Generalinio direktoriaus kaita (Hazarika ir kt., 2012);</p> <p>Vadovavimo gebėjimai (El Diri, 2020);</p> <p>Įmonių valdymo sistema (Abbadi ir kt., 2016; Abbadi ir kt., 2016; Shayan-Nia ir kt., 2017);</p> <p>Paskolos (Anagnostopoulou ir Tsekrekos, 2017; Mafrolla ir D'Amico, 2017; Alter ir Hansen, 2020),</p> <p>Įmonės charakteristikos (Karuna ir Tian, 2011; Bassiouny, 2016; Khanh ir Nguyen, 2018; Alareeni, 2018)</p>	<p>Akcijų rinka (Al-Jaifi, 2017; Kaldonski ir kt., 2020);</p> <p>Akcijų emisija (Muda ir kt., 2017);</p> <p>Naujų akcijų įtraukimas į prekybos sąrašą (Sosnowski, 2017);</p> <p>Susijungimai ir įsigijimai (Lim ir Chang, 2017);</p> <p>Vadovybės išpirkimo sandoris (Tutuncu, 2019);</p> <p>Informatorius (Chowdhury ir kt., 2018);</p> <p>Palyginamojo indekso (<i>Benchmark</i>) atitikimas (Lo ir kt., 2017);</p> <p>Analitikai (Bassiouny, 2016)</p>	<p>Pramonė (Wasiuzzaman, 2018);</p> <p>Reglamentai; (Leuz ir Wysocki, 2016);</p> <p>Politinė aplinka ir konkrečios šalies politika (Ebaid, 2016; Attia ir kt., 2016; Lemma ir kt. 2019);</p> <p>Apskaitos standartai (Ebaid, 2016);</p> <p>Mokesčių tvarkymas (Hamovinsah ir Lisy, 2014; Almashaqbeh ir kt., 2018);</p> <p>Konkurentai, tiekėjai ir klientai (Ling ir kt., 2017; Lanier ir kt., 2019; Deng ir Yan, 2019; Tang ir Chen, 2020);</p> <p>Auditoriai (Alzoubi, 2016; Houqe ir kt., 2017)</p>

6 pav. Pelno valdymo motyvai
Sudaryta autoriaus

- **vadovavimo gebėjimai** – pelno valdymas priklauso nuo vadovų gebėjimų, susijusių su amžiumi, išsilavinimu, įgimtomis savybėmis, asmenybe, polinkiu rizikuoti, individualiais įsitikinimais, ankstesne darbine patirtimi, bendravimo įgūdžiais, tarpusavio santykiais ir gebėjimu vykdyti užduotis. Dalis daugiau kompetencijų turinčių vadovų vengia pelno valdymo norėdami išsaugoti neprikaištingą reputaciją ir su tuo susijusias premijas, kita dalis vadovų siekia savo įgūdžius panaudoti platesniam pelno valdymui, siekiant premijų ir atkreipti dėmesį į jų dėka pasiektus įmonės rezultatus (El Diri, 2020);
- **įmonių valdymo sistema** – valdymo sistema gali tiesiogiai paveikti vadovų sprendimus ir įmonės veiklą bei gali paveikti išorės auditorių ir vidaus kontrolės mechanizmų pasirinkimą ir kontrolę su audito komiteto pagalba. Tačiau efektyvi valdymo sistema gali panaudoti vidaus kontrolės sistemą pelno valdymo stebėjimui (Abbadi, Hijazi ir Al-Rahahleh, 2016). Teigiama, jog nuosavybės struktūros, vienos iš pagrindinių valdymo sistemos dalių, diversifikavimas svarbus pelno valdymo identifikavimui, nuosavybės forma turi įtakos pelno valdymui (Shayan-Nia, Sinnadurai, Mohd-Sanusi ir Hermawan, 2017). Įmonės valdymo praktika, tokia kaip valdybos dydis, nepriklausomumas, audito komiteto nepriklausomumas, posėdžių dažnumas, narių skyrimo procesas daro įtaką pelno valdymui. Be to, vidinis auditas gali padėti išvengti ar sumažinti pelno valdymą (Abbadi, Hijazi ir Al-Rahahleh, 2016);
- **paskolos** – vadovai gali būti linkę naudoti pelną didinantį pelno valdymą, norint gauti palankesnes skolinimosi sąlygas, tačiau rūpinimasis įmonės reputacija gerokai suvaržo įmonių pelno valdymo sprendimus prieš naujus skolinius išpareigojimus (Alter ir Hansen,

2020). Pelno valdymas taip pat naudojamas dideles skolas turinčiose įmonėse, norint pasiekti palankesnes finansavimo sutarčių sąlygas, padidinti derybų galią derantis dėl finansinių sąnaudų ir palaikyti gerus santykius su skolintojais dėl būsimų paskolų sutarčių (Anagnostopoulou ir Tsekrekos, 2017). Pastebimas teigiamas ir sistemingas pelno valdymo (prieš ir skolinimosi metu) poveikis banko paskolų sumai, taip pat tam tikrą teigiamą poveikį banko paskolų sąnaudoms (Mafrolla ir D'Amico, 2017);

- **įmonės charakteristikos** – įmonės dydis, augimo tempai, pelningumas, veiklos vykdymo trukmė yra susiję su pelno valdymu (Alareeni, 2018). Didelėse įmonėse greičiausiai bus efektyvesnis valdymas ir kontrolė, todėl tikėtina, jog sumažės pelno valdymas, tačiau didelės įmonės vidaus kontrolė nebūtinai bus stipri (Bassiouny, 2016). Be to, didelės ar ilgai veiklą vykdančios įmonės patiria didesnę spaudimą ir rinkos kontrolę, dėl to gali patirti didesnius kaštus dėl sugadintos reputacijos naudojant pelno valdymą, o tai riboja įmonių pelno valdymą. Įprastai dideles įmonės audituoja aukštos kokybės audito įmonės, įmonės turi vidinio audito padalinius, todėl auditoriai gali užkirsti kelią pelno valdymui ir jį nustatyti (Khanh ir Nguyen, 2018). Be to, kuo didesnė įmonė, tuo daugiau ji turi derybinių galių derybose su auditoriais, kyla audito nepriklausomumo klausimas (Bassiouny, 2016). Taip pat pelno valdymui įtakos turi ir verslo kompleksškumas – didelis verslo segmentų skaičius, dažni užsienio sandoriai – gali vadovus skatinti naudoti pelno valdymą (Karuna ir Tian, 2011).

Rinkos neefektyvumas atspindint įmonių tikrąsias vertes, lemia kapitalo rinkos motyvus, darančius įtaką įmonių akcijų vertei (Siekelova ir kt., 2020). Kapitalo rinkos pelno motyvais laikoma:

- **akcijų rinka** – įmonėse su didesniu nuosavybės koncentravimo lygiu, finansinės informacijos neatitikimai tarp akcininkų kenkia akcijų rinkos likvidumui. Tačiau įmonėse su aukštu pelno valdymo lygiu likvidumas didesnis, kadangi stambesni akcininkai siekia pasinaudoti turima platesne privačia įmonės informacija, todėl smulkiųjų akcininkų interesai gali būti nepatenkinti (Al-Jaifi, 2017). Instituciniai investuotojai, turintys stabilius akcijų paketus, vaidina svarbų stebėsenos vaidmenį mažinant pelno valdymą, kuro vadovai imasi spaudžiami akcijų rinkos siekdami pasiekti arba pranokti pelno tikslus (Kaldonski, Jewartowski ir Mizerka, 2020);
- **akcijų emisija** – pelno valdymas gali būti panaudotas siekiant aukštų akcijų kainų naujos akcijų emisijos metu ar siekiant gauti didesnę pelną, naudą iš turimų įmonės akcijų, pelno valdymas gali padėti kontroliuoti įmonės akcijų kainą (Muda, Maulana, Sakti Siregar ir Indra, 2017);
- **naujų akcijų įtraukimas į prekybos sąrašą** – pirminis viešas siūlymas suteikia galimybę pasinaudoti pelno valdymu, kadangi emitentas ir investuotojai turi skirtingą kiekį įmonės-emitento finansinės informacijos. Pelno valdymo lygis prieš pirminį viešąjį siūlymą susijęs su vadovų norimo pritraukti papildomo kapitalo dydžiu bei akcininkų norais - kad atsipirktų ankstesnės investicijos į įmonę (Sosnowski, 2017);
- **susijungimai ir įsigijimai** – įmonių vadovai, norintys parduoti turimą verslą yra linkę panaudoti pelno valdymą prieš pardavimą siekdami padidinti įmonės vertę ir tokiu būdu gauti didesnę naudą iš sandorio (Lim ir Chang, 2017);
- **vadovybės išpirkimo sandoris** – įmonėse, kuriose įmonės vadovybė dėl tam tikrų priežasčių išperka kontrolinį įmonės akcijų paketą iš esamų akcininkų, pastebima, jog prieš išpirkimą, šios įmonės pasižymi blogesniais finansiniais rezultatais, o po išpirkimo finansinė būklė pagerėja, išauga pelnas. Tai rodo potencialų pelno valdymą siekiant išpirkti įmonės akcijas mažesne kaina (Tutuncu, 2019);

- **informativus** – didesnę prieigą prie įmonės vidinės informacijos turintys darbuotojai ar glaudžiais verslo ryšiais su įmone susiję asmenys gali savais tikslais pasinaudoti viešai neatskleista įmonės informacija, kurios neturi visi investuotojai. Pelno valdymas tokiose situacijose gali padėti gauti finansinės naudos vykdant akcijų pirkimo ar pardavimo sandorius (Chowdhury, Mollah ir Al Farooque, 2018);
- **palyginamojo indekso (Benchmark) atitikimas** – įmonės norėdamos pasiekti pelno lygį, atitinkantį rinkos palyginamąjį indeksą (pavyzdžiui, pramonės šakos), yra linkusios valdyti įmonės finansinėse ataskaitose atsispindintį pelną. Iš palyginamojo indekso pasiekimo įmonės gali gauti trumpalaikės naudos – didesnės akcijų gražos, mažesnių kapitalo kaštų, tačiau apskritai įmonės dažniau naudoja pelno valdymą, kad pasiektų palyginamąjį indeksą negu kad jį pralenktų (Lo, Ramos ir Rogo, 2017);
- **analitikai** – didelės ir/ ar ilgai veiklą vykdančios įmonės susiduria su didesniu spaudimu patenkinti analitikų lūkesčius, o tai gali paskatinti valdyti įmonės finansinėje atskaitomybėje pateikiamą pelną (Bassiouny, 2016).

Galiausiai, išoriniai (trečiųjų šalių) motyvai kyla iš suinteresuotųjų šalių, kurios turi esamų ar būsimų interesų įmonėje ir dėl šių interesų kišasi į tai, kaip įmonės finansinė informacija perduodama suinteresuotosioms šalims (Siekelova ir kt., 2020). Išskiriami tokie trečiųjų šalių pelno valdymo motyvai:

- **pramonė** – pramonės sektoriaus charakteristikos, tokios kaip - pramonės sektoriaus konkurencingumas, veiklos efektyvumas, pelningumas, likvidumas, kintamumas - varijuoja tarp skirtingų pramonės sektorių ir turi įtakos įmonių pelno valdymui, norint įmonėms atitikti pramonės charakteristikas (Wasiuzzaman, 2018);
- **reglamentai** – finansinės informacijos atskleidimo įgaliojimai, kurie skatintų pageidaujama elgesį ir atgrasytų nuo nepageidaujamo, vis dažniau naudojami vietoje reguliavimo, kuris aiškiai nustato ar draudžia tam tikrą elgesį, todėl atsiranda galimybės taisyti pelno valdymą. Finansinės informacijos atskleidimas ir pateikimas remiantis teisiniais įgaliojimais turi įtakos įmonės ir rinkos ekonominiams rezultatams (Leuz ir Wysocki, 2016);
- **politinė aplinka ir konkrečios šalies politika** – pelno valdymo lygis priklauso nuo valstybės vykdomosios valdžios kuriamų sistemų efektyvumo, investuotojų apsaugos mechanizmų, institucinių žinių (Ebaid, 2016). Politinis stabilumas mažina kaupimu grįstą pelno valdymą, politinės teisės neturi pastebimos įtakos realiam pelno valdymui, o politinių teisių ir realaus pelno valdymo ryšys stipresnis šalyse, kuriose politika stabilesnė (Lemma, Lulseged, Mlilo ir Negash. 2019). Vadovų politiniai ryšiai nėra tiesiogiai susijęs su pelno valdymu, tačiau vadovų politinių ryšių ir valstybės kontrolės sąveika daro įtaką įmonės jautrumui dėl politinio spaudimo ir jos pelno valdymui praktikai (Attia, Lassoued ir Attia, 2016);
- **apskaitos standartai** – nėra vieningo požiūrio į apskaitos standartų įtaką pelno valdymui, tačiau apskritai teigiama, jog apskaitos standartų, kurie laikomi aukštos kokybės ir kurių tikslas yra aukštos kokybės finansinės informacijos pateikimas, įsidiegimas nebūtinai lemia aukštesnę finansinės atskaitomybės kokybę, matuojamą pelno valdymu (Ebaid, 2016);
- **mokesčių tvarkymas** – mokesčių planavimas yra glaudžiai susijęs su pelno valdymu – abi šios veiklos yra orientuotos į įmonės mokestinės naštos mažinimą (Almashaqbeh ir kt., 2018). Mokestinės iniciatyvos, tokios kaip – mokestinės lengvatos, mokesčių įsipareigojimų atidėjimas, mokesčių planavimas – daro įtaką pelno siekiančių įmonių pelno valdymui (Harnovinsah ir Lisy, 2014). Aukšti mokestiniai tarifai yra viena iš pagrindinių priežasčių

dėl ko įmonės yra linkusios valdyti pelną, tačiau didesnė mokesčius administruojančių institucijų vykdomoji galia gali turėti netiesioginį poveikį pelno valdymo mažėjimui, taigi ir finansinės atskaitomybės kokybės pagerėjimui (Almashaqbeh ir kt., 2018);

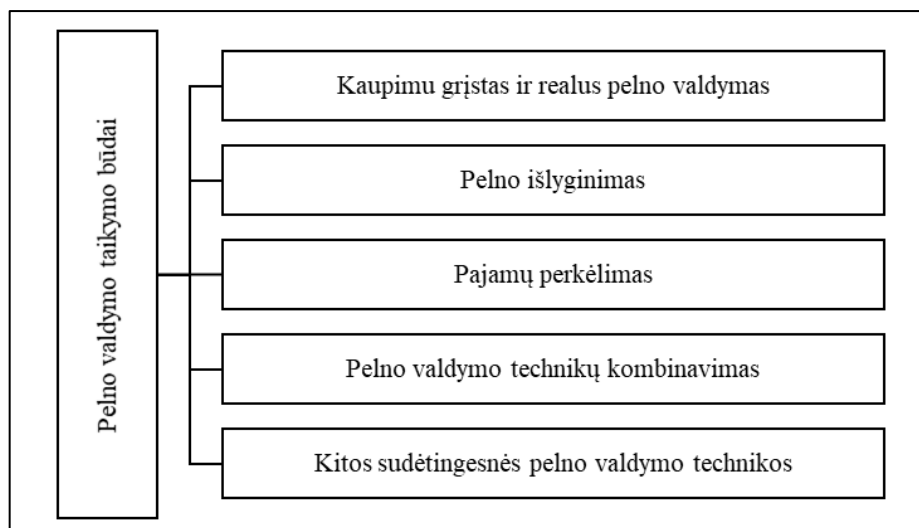
- **konkurentai, tiekėjai ir klientai** – įmonės, turinčios mažą įtaką rinkoje, ir tos, kurios susiduria su intensyvia rinkos konkurencija, dažniau užsiima pelno valdymu. Įtaka rinkoje turi didesnę poveikį manipuliavimui pelnu negu rinkos konkurencija (Tang ir Chen, 2020). Be to, pagrindiniai įmonių klientai, turintys didelę gerybinę galią tiekimo procese, yra labiau linkę naudoti pelno valdymą negu smulkūs klientai ir pastebima, jog laikui bėgant dalies tiekėjų finansinė būklė pablogėja, kai pagrindiniai klientai taiko pelno valdymą išlaidų mažinimui (Lanier, Wempe ir Swink, 2019). Tačiau patys tiekėjai taip pat gali taikyti pelno valdymą, turėdami koncentruotą didžiąją dalį klientų (Deng ir Yan, 2019). Tiekėjai ir klientai, kurie artimai bendradarbiauja turi geresnes galimybes identifikuoti ir pritaikyti pelno valdymą tiekimo grandinėje (Ling, Maydew, Liandong ir Luo, 2017).
- **auditoriai** – pelno valdymo lygis įmonėse, kurios naudojami nepriklausomų išorės auditorių paslaugomis yra pastebimai mažesnis negu nesinaudojančiose (Alzoubi, 2016). Įmonių, kuriose dirba aukštos kokybės išorės auditorius, pelno valdymo lygis žemesnis. Be to, įmonių grupėms priklausančių įmonių pelno valdymas yra žemesnio lygio nei atskirų įmonių, tačiau gaunama nauda iš aukštos kokybės auditoriaus yra mažesnė (Houqe, Ahmed ir Zijil, 2017).

Apibendrinat su pelno valdymu susijusias teorijas galima teigti, jog pelno valdymas atspindi konfliktą tarp įmonės vadovų, savininkų, akcininkų bei kitų suinteresuotųjų šalių. Asmenys, turintys prieigą prie privačios viešai neskelbiamos įmonės finansinės informacijos, gali ją panaudoti savo asmeninės naudos siekiam. Vieningo požiūrio į pelno valdymą kol kas nėra, tad pelno valdymas vertinamas iš dviejų perspektyvų: kaip finansinę informaciją iškraipanti įmonės priemonė, naudojama teisėtumo ribose arba šias ribas peržengiant, ir kaip leistini įmonės valdymo sprendimai, padedantys pasiekti įmonės užsibrėžtų tikslų ir teikiantys naudą įmonės suinteresuotosioms šalims. Pelno valdymo motyvai grupuojami į tris grupes: susitarimo (vidiniai įmonės ir suinteresuotųjų šalių interesų konfliktai), kapitalo rinkos (rinkos neefektyvumo nustatant įmonės tikrąją vertę problema) ir trečiųjų šalių (išoriniai motyvai bei įmonės ir išorinių suinteresuotųjų šalių interesų konfliktai).

2.2.2. Pelno valdymo raiškos formos (technikos)

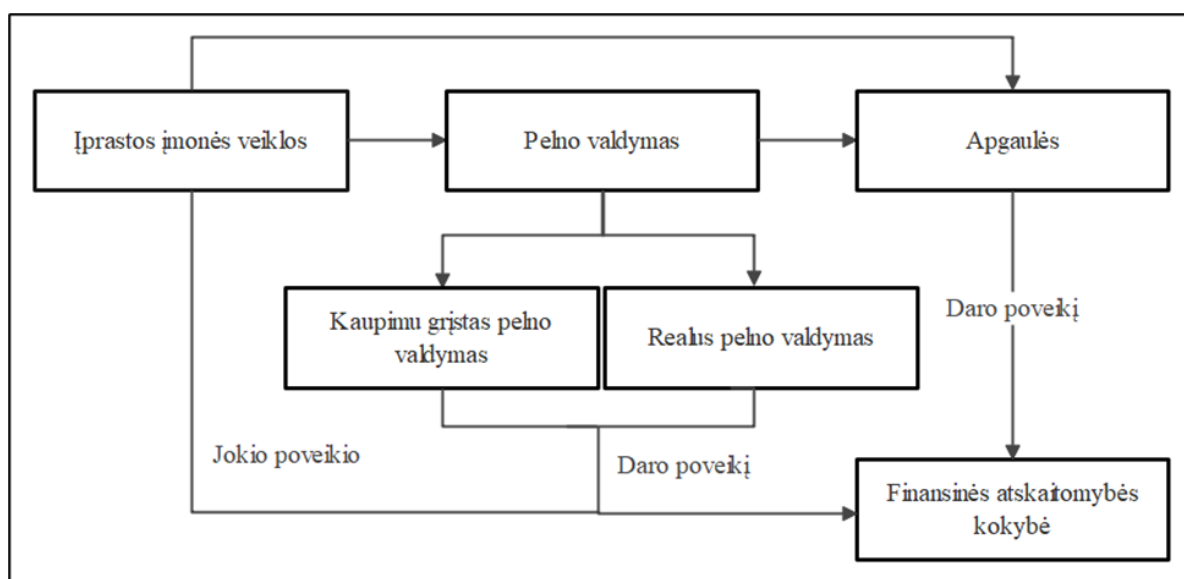
Pelno valdymas gali būti pasirinkta apskaitos politika, konkretaus ūkinio įvykio apskaitinio traktavimo pasirinkimas arba realūs vadovų ekonominiai veiksmai, darantys įtaką pelnui, pinigų srautui, investicijoms ar įmonės produkcijai tam tikrais tikslais. Abiejų tipų veiksmai yra skirti finansinėje atskaitomybėje pateikiamo pelno koregavimui ir pakeisti finansinių rezultatų interpretaciją (Hastuti, Setiawan ir Widagdo, 2020). Kitos pelno valdymo technikos yra nesusijusios su apskaitos standartais ir gali apimti pelno išlyginimą, klasifikavimo keitimą bei kitus pažangesnius, sudėtingesnius metodus. Pelno valdymo technikos pateikiamos 7 pav.

Kaupimu grįstas ir realus pelno valdymas. Dabartinio laikotarpio pelnas gali būti valdomas dviem būdais: kaupimu grįstu ir realiu pelno valdymu. Dauguma atliktų tyrimų orientuoti į kaupimu pagrįstą pelno valdymą, tačiau pastaraisiais metais realusis pelno valdymas sulaukia vis daugiau tyrėjų dėmesio. Kaupimu grįsto ir realaus pelno valdymo poveikis finansinės atskaitomybės kokybei pateikiamas 8 pav. Kaupimu pagrįstas pelno valdymas apima pelno valdymą, siekiant kuo labiau padidinti vadovybės turtą ir finansinę naudą, o tai neigiamai veikia finansinėse ataskaitose pateikiamo pelno kokybę. Kaupimu pagrįstas pelno valdymas paprastai nelaikomas apskaitos taisyklių ar

7 pav. Pelno valdymo taikymo būdai
Sudaryta autoriaus

principų pažeidimu, nes vadovai turi galimybę pasirinkti apskaitos metodus ir procedūras, kurios bus naudojamos rengiant finansinę atskaitomybę (Jooste, 2011). Kaupimu pagrįstas pelno valdymas vertinamas pagal įmonės nuožiūra daromus kaupimus (diskrecinius kaupimus). Diskreciniai kaupimai apima įmonės apskaitos politikos pasirinkimus, susijusius su kaupimais, pavyzdžiui, naudingo tarnavimo laiko nustatymas, likutinė vertė ar apskaitos metodų nustatymas. Vadovas gali naudoti kaupimu grįstus principus, kad pakoreguotų pajamų ar išlaidų pripažinimą (Sutrisno, 2017). Šio tipo pelno valdymas paprastai vyksta atskaitinio laikotarpio pabaigoje, kai didžioji dalis įmonės pagrindinės realios veiklos yra baigta. Nors kaupimu pagrįstas pelno valdymas tiesiogiai daro įtaką finansinėje atskaitomybėje atsispindinčiai kaupinių sumai, tačiau neturi tiesioginio poveikio veiklos pinigų srautams (Sohn, 2016).

8 pav. Kaupimu grįsto ir realaus pelno valdymo poveikis finansinės atskaitomybės kokybei
Remiantis Sohn (2016)

Realus pelno valdymas yra sudėtingesnė pelno valdymo forma. Tai valdymo veiksmai, dėl kurių yra aukojama įmonės vertė arba potenciali įmonės vertė ilguoju laikotarpiu. Realus pelno valdymas apima neįprastus veiklos pinigų srautus (gamybos, pardavimų lėtinimas ar greitinimas) ir diskrecines išlaidas, t.y., išlaidas, kurios patiriamos dabartiniu ataskaitiniu laikotarpiu, tačiau pripažįstamos išlaidomis ateinančiais laikotarpiais (Sutrisno, 2017). Realus pelno valdymas – tai realios veiklos, tokios kaip pardavimas, gamyba, investicijos ir finansavimas, laiko ir masto per ataskaitinį laikotarpį pakeitimas, jog būtų galima pasiekti konkretų pelno tikslą. Priešingai nei kaupimu grįstas pelno valdymas, realus pelno valdymas turi tiesioginį poveikį dabartiniams ir būsimiesiems pinigų srautams, yra mažiau suprantamas investuotojams ir mažiau kontroliuojamas bei stebimas auditorių, reguliavimo institucijų ir kitų suinteresuotųjų šalių (Sohn, 2016).

Pelno išlyginimas. Ši speciali pelno valdymo rūšis yra susijusi su vadovų veiksmis, kuriais siekiama, valdant pelną, sumažinti finansinėje atskaitomybėje pateikiamo pelno svyravimus. Nors pelno išlyginimas gali būti naudojamas norinti iškreipti akcininkų ir kreditorių požiūrį į faktinius įmonės rezultatus (mažina finansinės atskaitomybės kokybę), tačiau taip pat jis gali būti įrankis, skirtas perduoti privačią įmonės informaciją apie būsimą pelną anksčiau minėtoms suinteresuotosioms šalims, norint padidinti įmonės vertę bei sumažinti skolinimosi kaštus (didina finansinės atskaitomybės kokybę) (Shabani ir Sofian, 2018).

Pelno išlyginimas gali būti dviejų tipų: darant apskaitinius kaupinius arba vykdant realų pelno išlyginimą. Kaupimu grįstas pelno išlyginimas reiškia apskaitos pasirinkimą, kuris paprastai įvyksta fiskalinių metų pabaigoje, keičiant finansinėje atskaitomybėje patiekiamą pelną, nekeičiant pagrindinės veiklos pinigų srautų (Doukas ir Zhang, 2020). Kaupimu grįsto išlyginimo pavyzdžiai yra nuostolių rezervų koregavimas, pajamų ir sąnaudų pripažinimo atidėjimas ar perkėlimas ir išlaidų straipsnių perklasifikavimas į nuosavo kapitalo subsąskaitas. Realus pelno išlyginimas paprastai vyksta visus finansinius metus, kai vadovai keičia ūkines operacijas. Realus pelno išlyginimo pavyzdžiai yra pristatymų tvarkaraščio keitimas, pardavimai laikotarpio pabaigoje ir techninės priežiūros išlaidų spartinimas-didinimas arba atidėjimas (Shabani ir Sofian, 2018).

Pajamų perkėlimas. Vadovai perkelia tam tikras ūkines operacijas iš pagrindinės veiklos į kitas veiklas ir atvirkščiai, norėdami pagerinti pagrindinės veiklos rezultatus, kurie laikomi svarbesni įmonės akcininkams, pavyzdžiui, smulkių veiklos nuostolių perkėlimas į išskirtinius. Pajamų perkėlimas neturi įtakos grynajam pelnui bei nėra su susijęs su išlaidų apskaitymo laikotarpio keitimu, spartinimu ar atidėjimu (Walker, 2013). Be to, pajamos, perkeltos iš didelių mokesčių į mažų mokesčių jurisdikcijas (pajamų tarp motininės ir dukterinių įmonių perkėlimas), laikomos pagrindiniu metodu, kuriuo siekiama sumažinti tarptautinių įmonių mokesčių naštą visame pasaulyje. Dabartiniai įmonės nuostoliai taip pat skatina pajamų perkėlimo taikymą (De Simone, Klassen ir Seidman, 2017). Mažesne mokesčine našta grįstas pajamų perkėlimas turi įtakos finansinės informacijos asimetrijai, t.y. mažina finansinės atskaitomybės kokybę (Chen, Hepfer, Quinn ir Wilson, 2018).

Sudėtingesnės technikos. Vadovai vis labiau pradeda naudoti naujus sudėtingesnius pelno valdymo metodus, kurie įprastam akcininkui ar investuotojui ganėtinai sunkiai suprantami. Viena iš tokių technikų yra akcijų atpirkimo sandoriai. Anot Braswell'o ir Daniels'o (2017), akcijų atpirkimas-supirkimas leidžia pasiekti analitikų prognozuotą pelno vienai akciją rodiklį, kurio kitu atveju nebūtų pavykę pasiekti. Ši technika neturi įtakos finansinėje atskaitomybėje pateikiamam pelnui, ji naudojama pelnui, tenkančiam vienai akcijai, padidinti (Ali ir Hasnah, 2018).

Kitas sudėtingesnis pelno valdymo būdas yra susijęs su specialios paskirties įmonėmis. Įmonė suformuoja ir sukuria specialią įmonę, vadinamą specialios paskirties mechanizmu, skirtą įmonės turto vystymui, statymui, priežiūrai, valdymui ar netgi fiktyvių sandoriui fiksavimui (Saruchera ir Piri, 2016).

Be to, įmonės gali naudoti išvestines finansines priemones pelno valdymo tikslais, tačiau taip pat analogiškos priemonės gali būti naudojamos įmonės rizikos valdymui. Anot Bekaert'o, Hodrick'o ir Zhang'o (2012), išvestinė finansinė priemonė yra investicija, kurios kaina yra pagrįsta įmonės valdomo turto, pavyzdžiui, akcijų ir obligacijų, palūkanų normų, valiutos keitimo kursų ir p.nš., kaina. Šiomis išvestinėmis finansinėmis priemonėmis prekiaujama organizuotose biržose, taip pat ir už biržos ribų. Dažniausiai naudojamos išvestinės finansinės priemonės yra išankstiniai, ateities sandoriai, pasirinkimo ir apsikeitimo sandoriai. Remiantis Kapoor'u (2019), kai įmonės pinigų srautai yra maži ir dėl to brangsta skolinimas iš išorinių finansavimo šaltinių, įmonė reaguoja į tai mažindama investicijas ir atmesdama naudingus, teigiamus pinigų srautus generuojančius projektus. Naudodama išvestines finansines priemones kaip apsidraudimo priemones, įmonė gali padidinti savo pelną ir panaudoti investavimo galimybes įmonės vertę didinančiuose projektuose, maksimaliai padidindama vertę akcininkams, taip pat kreditoriams (bankų ar obligacijų savininkams) (Bakaert ir kt., 2012).

Pelno valdymo technikų kombinavimas. Analizuojant optimalų skirtingų pelno valdymo technikų lygį nustatyta, jog realaus pelno valdymo lygis yra didesnis įmonėse, kuriose skolintas kapitalas sudaro didesnę dalį viso įmonės kapitalo ir įmonės valdymas yra žemesnio lygio, į kurių veiklą mažiau kišasi valstybė. Ne itin griežtoje teisinėje aplinkoje veikiančios įmonės, kurių akcijos įtrauktos į kelių biržų prekybos sąrašus ir turinčios didesnes augimo perspektyvas, dažniau užsiima kaupimu grįstu pelno valdymu. (Gao, Gao ir Wang, 2017).

Įmonės, kurios patiria sunkumų, kombinuoja ir balansuoja skirtingas pelno valdymo technikas, atsižvelgdami į pelno valdymo technikų aptikimo tikimybę, o ne į šių pelno valdymo technikų taikymo kaštus (Campa, 2019). Vadovai gali kombinuoti kaupimu grįsto ir realaus pelno valdymo technikas su kitomis pelno valdymo formomis ar kitomis praktikomis priklausomai nuo jų kaštų, vadovų bei suinteresuotųjų šalių lūkesčių (Haw, Ho ir Li, 2011). Li (2019) teigia, jog kaupimu grįstas ir realus pelno valdymas papildo vienas kitą ir tai nėra šių dviejų tipų pelno valdymo kombinavimas, t.y. vieno tipo pelno valdymo taikymo plėtimas nėra atliekamas kito pelno valdymo tipo taikymo mažinimo sąskaita.

Remiantis Ipero ir Parbonetti (2016) atliktu tyrimu, pradėjus plačiau taikyti TFAS, tai lėmė, jog įmonės pradėjo vis dažniau vietoj kaupimu grįsto pelno valdymo taikyti realų pelno valdymą, ypač valstybėse, kuriose taikomi griežti reikalavimai. Be to, šių dviejų pelno technikų balansavimas-kombinavimas apsiriboja, kad tomis Europos Sąjungos valstybėmis, kuriose stiprus įmonės kontrolės mechanizmas, didelis rinkos priežiūros lygis ir didelės konkrečios įmonės paskatos užtikrinti skaidrumą.

Didžiąją dalį populiariausių pelno valdymo technikų sudaro kaupimu grįsto ir realaus pelno valdymo technikos. 2 lentelėje pateikiamos dažniausiai taikomos pelno valdymo technikos (remiantis Marilena ir Corina, 2012; Sharma, 2014; Braswell ir Daniels, 2017; Akhtar, Zia ir Shehzad, 2018; Ali ir Hasnah, 2018; Remenaric ir kt., 2018; Arnis, Karamanis ir Koliass, 2019; Marza, Marcuta ir Marcuta, 2019; Toumeh ir Yahya, 2019).

2 lentelė. Populiariausios pelno valdymo technikos

Technika	Apibūdinimas
Apskaitos politikos ir apskaitinių įverčių keitimas	Apskaitos politikos ir apskaitinių įverčių pasirinkimas panaudojamas valdant pelną, pvz., nustatant ilgalaikio turto naudingą tarnavimo laiką, nusidėvėjimo, amortizacijos, ilgalaikio turto savikainos, atsargų įkainojimo metodus
Naujų apskaitos standartų taikymas	Įmonės gali savanoriškai anksčiau pradėti taikyti naujus TFAS reikalavimus arba taikyti juos tik išgaliojus privalomam taikymui ir taip daryti įtaką pelnui
Balansinių straipsnių taisymai, koregavimai	Gautinų / mokėtinų sumų / atsargų vertės sumažėjimo korekcijos balanse, kurios atsispindi pelno (nuostolių) ataskaitoje kaip sąnaudos
Sukauptų sumų registravimas	Atidėtųjų pajamų, išlaidų ir kitų sukauptų sumų registravimas darantis įtaką einamojo ataskaitinio laikotarpio pelno dydžiui; kaupinių nurašymai, tam, jog balanse būtų užfiksuojama kuo mažiau išlaidų, kurios galėtų daryti įtaką pelnui ateityje
Pagamintos produkcijos atsargų didinimas	Perteklinė gamyba finansinių metų pabaigoje leidžia paskirstyti pridėtines išlaidas daugiau vienetų - sumažėja prekių savikaina ir padidėja pelnas vienai akcijai
Pajamų didinimas	Pirkimo sąlygos švelninamos klientams greitinant pajamų pripažinimą; pardavimai finansinių metų pabaigoje; esant neapibrėžtumams dėl ateinančių metų pardavimų, didinamos einamųjų metų išlaidos
Išlaidų kapitalizavimas	Įvairių veiklos sąnaudų (t. y., įsigyto ir ilgalaikio turto gerinimo) įrašymas kaip nudėvimų, amortizuojamų kaštų
Išankstinis ilgalaikės skolos panaikinimas	Įmonė anksčiau numatyto termino grąžina ilgalaikę paskolą, atsiranda atitinkami apskaitiniai įrašai apie pelną (nuostolius) dėl ankstyvo paskolos grąžinimo
Investicinių projektų atidėjimas	Projektų atidėjimas leidžia išlaidas (pvz. turto, kuris priešingu atveju būtų pradėtas eksploatuoti iki ataskaitinio laikotarpio pabaigos, nusidėvėjimą), atsispindinčias balanse, perkelti į pelno (nuostolių) ataskaitą
Akcijų atpirkimo sandoriai	Pelno vienai akcijai ir akcijų kainos didinimas, perperkant įmonės akcijas iš atviros rinkos tarp ataskaitinių laikotarpių
Ilgalaikio turto pardavimai	Pelno (nuostolių), gauto pardavus įmonės naudojamą ilgalaikį turtą ataskaitinio laikotarpio pabaigoje, registravimas, didinantis (mažinantis) įmonės grynąjį pelną
Grįžtamasis lizingas	Įmonė, įsigijusi turtą, gali jį parduoti kitai įmonei ir įsigyti šį turtą veiklos nuomos / finansinio lizingo pagrindu – pirkimas perklasifikuojamas

Sudaryta autoriaus

Apibendrinat pelno valdymo technikas galima teigti, jog metodai, skirti valdyti įmonės pelną, skiriasi savo pobūdžiu, laiku, tikslais, kaštais ir pasekmėmis. Vadovai nėra linkę taikyti vienos specifinės technikos ir paprastai keičia jas iš vienos į kitą, kombinuoja, tam, jog pelno valdymas nebūtų itin pastebimas, atliekamas mažesniais kaštais ir būtų pasiekti įmonės trumpalaikiai tikslai. Nors egzistuoja platus spektras pelno valdymų technikų, į kurias turi būti atsižvelgiama norint suprasti įmonių sprendimus, susijusius su pelno valdymu, tačiau daugiausiai dėmesio literatūroje skiriama kaupimu grįsto ir realaus pelno valdymo technikoms.

2.2.3. Pelno valdymo nustatymo metodai

Nepaisant to, jog pelno valdymas yra laikomas paplitusiu įmonėse, tačiau tyrėjams ganėtinai sudėtinga dokumentuoti tokią praktiką. Sunkumai nustatant pelno valdymą dažniausiai kyla dėl to, kad pelno valdymo negalima tiesiogiai išmatuoti (Marai ir Pavlovic, 2014). Kita problema, susijusi su pelno valdymo nustatymu, yra tai, kad pelno valdymas gali vykti taikant daugybę skirtingų technikų, o tai sukelia sunkumų tiksliai nustatant, kurie pelno valdymo metodai buvo naudojami ir atitinkamai kokio tipo pelno valdymo nustatymo metodą reikėtų pasirinkti.

Nors pelno valdymo nustatymo metodai yra orientuoti į anksčiau minėtų problemų sprendimą, tačiau kol kas nėra pelno valdymo nustatymo metodo, kuris galėtų pilnai pateikti rezultatus susijusius su pelno valdymu mastu ir pelno valdymo technikų identifikavimu. Didžioji dalis metodų apima tik vieno tipo pelno valdymo nustatymą, atliekant skaičiavimus daromos įvairios prielaidos. 3 lentelėje pateikiami dažniausiai literatūroje aptariamai pelno valdymo nustatymo metodai.

3 lentelė. Populiariausi pelno valdymo nustatymo metodų tipai

Metodas	Apibūdinimas	Privalumai	Trūkumai
Kaupimu grįsto pelno valdymo:	Atsižvelgiama į pajamas, nekilnojamą turtą, įrangą ir įrengimus, išlaidas, kai kur į laiko efektą, pardavimų, pinigų srautų, turto pelningumo, apyvartinio kapitalo valdymą; Regresinė arba sukauptų sumų pokyčių tarp laikotarpių analizė	Ganėtinai lengvas pritaikymas ir apskaičiavimas	Galimos klaidos ir dviprasmiški rezultatai dėl įmonės veiklos efekto ignoravimo, kintamųjų priklausomybės vienas nuo kito; Nėra tinkami itin smulkioms arba labai didelėms įmonėms
<i>Agreguotų sukauptų sumų</i>	Visas sukauptas sumas laiko kintamuoju, matuojamu balanso arba pinigų srautų ataskaitos pagalba	Pateikia bendresnius, visapusiškesnius rezultatus negu vieno tipo sukauptų sumų	Sudėtinga identifikuoti konkretaus faktoriaus įtaką sukauptoms sumoms
<i>Vieno tipo sukauptų sumų</i>	Orientuoti į vieno tipo sukauptų sumų vertinimą	Padeda geriau identifikuoti pelno valdymą konkrečioje kaupinių srityje	Rezultatai itin riboti, negali būti pritaikomi visoms sukauptoms sumoms
Realaus pelno valdymo	Vertina vadovų sprendimų įtaką valdyti diskrecines išlaidas, gamybinius procesus, kurie veikia įmonės pelną	Vertina naujesnes pelno valdymo technikas	Nėra tinkami itin smulkioms arba labai didelėms įmonėms; Rezultatai itin riboti dėl modeliams taikomų prielaidų; Jautrūs klaidoms, gali būti praleisti svarbūs kintamieji
Kombinuoti	Pabrėžia pelno valdymo technikų (realaus ir kaupimu grįsto pelno valdymo) eiliškumą, kombinavimą, priklausomybę vienu nuo kitų	Sprendžia priklausomų ir nepriklausomų kintamųjų problemą	Ignoruoja pelno išlyginimo, pajamų perkėlimo ir kitų pelno valdymo technikų kombinavimą; Fiksuoja tik nestandartinių realių įmonės veiklų nuokrypį
Kokybiniai ir kiti specifiniai	Eksperimento, sprendimų medžio, statistinės analizės ir kt. pažangių metodų naudojimas specifiškai identifikuojant pelno valdymą	Naujų pelno valdymo sričių / komponentų identifikavimas tolimesniems tyrimams	Rezultatai ganėtinai subjektyvūs, patikimumas abejotinas, nes metodai skirti tik specifiniais atvejais

Sudaryta autoriaus

Didžiąją dalį kaupimu grįstų metodų sudaro agreguotomis diskrecinėmis sumomis grįsti modeliai, o ne matuojantys vieną sukauptų sumų apskaitos pasirinkimą, kadangi agreguotomis sukauptomis sumomis grįsti pelno valdymo nustatymo modeliai pateikia visapusiškesnius, visų sukauptų sumų visumai pritaikomus rezultatus. (Marai ir Pavlov, 2014). Dažniausiai naudojami agreguotų sukauptų sumų modeliai yra Healy (1985), DeAngelo (1988), Jones (1991), Modifikuotas Jones (Dechow, Sloan, Sweeney, 1995), Konkurencinių komponentių (Kang ir Sivaramakrishnan, 1995), Kasznik (1999), Pinigų srautų (Dechow ir Dichev, 2002), Pinigų srautų Jones (McNichols, 2002), Yoon'o ir Miller'io (2002), Į priekį žvelgiantis (Dechow, Richardson ir Tuna, 2003), Veiklos atitikties (Kothari, Leone ir Wasley, 2005), Verslo (Ye, 2007), Stubben'o (2010). Jones (1991) ir Modifikuotas Jones modelis (Dechow ir kt., 1995) yra vieni populiariausių metodų, dalis naujesnių modelių rėmėsi šiais

dviem ankstesniais modeliais ir bandė išspręsti jų modeliavimo problemas. Į vienos srities sukaupias sumas orientuotus pelno valdymo nustatymo modelius pateikė tokie tyrėjai kaip McNichols'as ir Wilson'as (1988) ir Dhaliwal'as, Gleason'as ir Mills'as (2004).

Kaupimu grįsti pelno valdymo nustatymo modeliai buvo pradėti plačiai kritikuoti 21 a. 1-ajame dešimtmetyje, ir nors šie modeliai turi tam tikrų apribojimų, tačiau vis tiek tebėra dažniausiai naudojami pelno valdymo srities tyrėjų (Ruiz, 2016). Realus pelno valdymo, kokybiniai ir kiti specifiniai pelno valdymo nustatymo būdai nėra tiek plačiai naudojami praktikoje kaip kaupimu grįsti metodai.

Nemaža dalis realaus pelno valdymo nustatymo tyrimų atliekama naudojantis įvairiais specifiniais santykiniais ar išvestiniais rodikliais identifikuojant individualius įmonių veiklos sprendimus valdant pelną pagal atliekamo tyrimo pobūdį, o ne pasitelkiant modelius (Francis, Hasan ir Li, 2016). Dažniausiai naudojami realaus pelno valdymo nustatymo modeliai, kurie apima ne vieną pelno valdymo aspektą, tinka skirtingoms pramonės šakoms ir geba įvertinti pelno valdymo potencialą laikui bėgant, yra Roychowdhury (2006) ir Gunny (2010) modeliai.

Iš pelno valdymo tipus kombinuojančių pelno valdymo nustatymo modelių vienas žinomiausių modelių yra Zang'o (2012), kuris apsiriboja tik kaupimu grįsto ir realaus pelno valdymo priklausomybe ir kombinavimu, tačiau šio modelio rezultatai ganėtinai riboti dėl ganėtinai nedidelio analizuojamų komponentų kiekio.

Be to, pelno valdymo nustatymui naudojami ir tokie matematiniai modeliai kaip Benford'o dėsnis, kuris analizuoja skaitmenų pasiskirstymą finansinių ataskaitų skaičiuose, siekiant įvertinti klaidas, kurias gali sukelti tyčiniai ar netyčiniai tokie įmonės veiksmai kaip pelno valdymas (Istrate, 2019).

Nustatant pelno valdymą taip pat atliekami ir kokybiniai tyrimai, tačiau tokių tyrimų yra ganėtinai nedaug. Dalis tyrėjų (Graham, Harvey ir Rajgopal, 2005; Choi, Walker ir Young, 2008; De Jong, Mertens; Van Der Poel ir Van Dijk, 2014) vertino pelno valdymą remdamiesi apklausų, interviu informacija. Taip pat literatūroje pateikiami pavieniai tyrimai, kuriuose pelno valdymas nustatomas remiantis pažangesniais metodais, tokiais kaip – kontrolinis sąrašas pelno valdymo identifikacijai, Bajeso tinklai, principinių komponentų analizė (Chen, Chi ir Wang, 2015), laipsniška regresija, pasirinkimų medis, jų kombinavimas (Chen ir Howard, 2016), duomenų gavyba - dirbtinis neuroninis tinklas (Hsieh ir Kao, 2016), eksperimentas (de Groot ir van de Ven, A., 2019), monotoniškumo trendai, pokyčių taškų analizė (Kliestik ir kt., 2020). Tačiau naujų pelno valdymo nustatymų metodų patikimumas diskutuotinas dėl subjektyvumo ir siauro pritaikomumo.

Apibendrinat galima teigti, jog pelno valdymas parodo konfliktus tarp įmonės vadovų, savininkų, akcininkų bei kitų suinteresuotųjų šalių interesų. Pelno valdymo motyvai grupuojami į tris grupes: susitarimo, kapitalo rinkos ir trečiųjų šalių. Vadovai yra linkę taikyti ne vieną pelno valdymo techniką, kurios skiriasi savo pobūdžiu, laiku, tikslais, kaštais ir pasekmėmis, jas kombinuoja, tačiau daugiausiai dėmesio literatūroje skiriama kaupimu grįsto ir realaus pelno valdymo technikoms. Didžioji dalis pelno valdymo nustatymo metodų yra orientuoti į kaupimu grįstą pelno valdymą, ženkliai mažesnis dėmesys skiriamas realiam pelno valdymui ir kitoms technikoms dėl šių tipų pelno valdymo naujumo. Nors kiekybinių tyrimų pelno valdymo nustatymo tema ganėtinai nemažai, tačiau didžioji dalis tyrimų ir toliau orientuoti į kiekybinius tyrimus, kokybinių tyrimų ganėtinai ne daug. Nemaža dalis pelno valdymo nustatymo modelių susiję su priklausomų ir nepriklausomų kintamųjų priklausomybe vienas nuo kito problema, ribotumu ir klaidų tikimybe. Be to, kai kurie modeliai gali

pateikti dviprasmiškus rezultatus, kurie sunkiai pritaikomi ir suprantami tam tikrame kontekste. Keleto skirtingų modelių naudojimas gali padėti išspręsti minėtas problemas, tačiau tyrėjai turi daug laisvės rinkdamiesi pelno valdymo nustatymo metodus, juos taikydami ir interpretuodami, metodų pasirinkimas priklauso nuo tyrėjų poreikių.

2.3. Pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo konceptualus modelis

Atlikus finansinės atskaitomybės kokybės sampratos analizę, pastebėta, kad kuo aukštesnė yra finansinės atskaitomybės kokybė, tuo reikšmingesnė nauda, kurią gali gauti investuotojai ir kiti suinteresuoti įmonės finansinės informacijos vartotojai sprendimų priėmimui (Al-dmour ir kt., 2017). Finansinių apskaitos standartų valdybos (FASB) ir Tarptautinės apskaitos standartų valdybos (IASB) sukurtoje Konceptualioje finansinės atskaitomybės sistemoje (IFRS Foundation, 2018) apibrėžiamos kokybinės charakteristikos, kurios apibūdina kas turėtų būti laikoma aukštos kokybės finansine atskaitomybe, t.y., kokius kokybinius elementus turi turėti finansinė atskaitomybė, kad ji būtų naudinga išoriniams ir vidiniams informacijos vartotojams. Išskirtos kokybinės finansinės atskaitomybės charakteristikos skaidomos į 2 grupes:

1. **fundamentalios** lemia finansinės atskaitomybės turinį ir kokybę – tinkamumas (aktualumas) ir teisingas pateikimas;
2. **papildomos** savaime nenustato finansinės atskaitomybės kokybės, tačiau jas pritaikius prie jau įdiegtų fundamentalių kokybinių charakteristikų, prisidedama prie finansinės atskaitomybės kokybės gerinimo – suprantamumas, palyginamumas, patikrinamumas ir savalaikiškumas.

Be to, pastebėta, jog pelno valdymas priskiriamas prie organizacinių veiksnių, darančių įtaką finansinės atskaitomybės kokybei (Hassan, 2013; Herath ir Albarqi, 2017; Nirwana ir Halliah, 2018).

Išnagrinėjus pelno valdymo sampratą ir atskleidus pelno valdymo atsiradimo priežastis bei raiškos formas, pastebėta, kad kol kas nėra vieningos nuomonės apie pelno valdymą. Tyrėjai išskiria du pelno valdymo taikymo aspektus pagal susitarimo, kapitalo rinkos ir trečiųjų šalių motyvus: asmeninės naudos siekis, naudojant apskaitos priemones, tačiau pažeidžiant finansinei atskaitomybei keliamus reikalavimus, bei pagrįstų, įstatymiškai leistinų, tinkamų ir naudingų įmonės valdymo sprendimų taikymas, atitinkant keliamus finansinės atskaitomybės reikalavimus (Mahjoub ir Miloudi, 2015; Siekelova ir kt., 2020). Remiantis Signalų teorija išskiriami du signalų tipai pagal vadovų turimos viešai neatkleistos įmonės informacijos, kuri nėra prieinama esamiems ir būsimiems investuotojams, panaudojimo pobūdį (Mahjoub ir Miloudi, 2015; Bassiouny, 2016; Farichah, 2017):

1. **informacinis** – vadovų turimos privačios įmonės informacijos perdavimas rinkai, siekiant atspindėtų tikrąją įmonės vertę, tuo pačiu sumažintų informacijos asimetriją tarp skirtingų kapitalo rinkos dalyvių;
2. **oportunistinis** – įmonės finansinės informacijos koregavimas siekiant asmeninės naudos (tiek teisėtumo ribose, tiek ne), pavyzdžiui, darbo vietos užsitikrinimas, finansinės gerovės siekis grindžiamas atlygio sistema, premijomis, susietomis su įmonės finansiniais rezultatais.

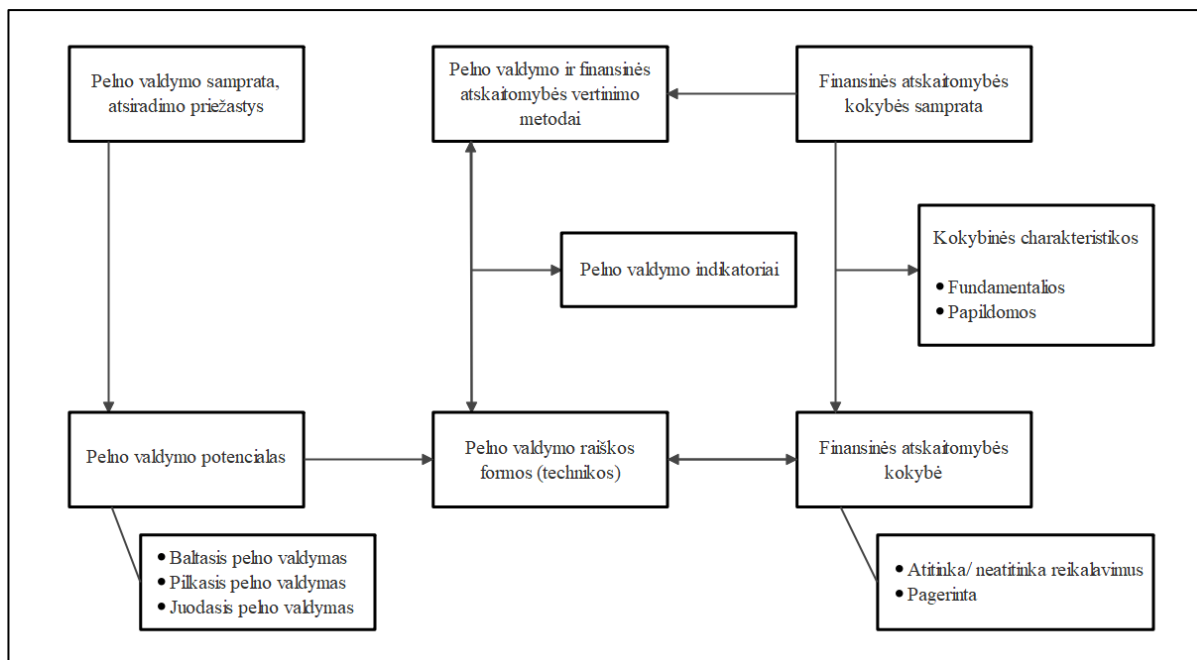
Platus pelno valdymo motyvų spektras lemia pelno valdymo technikų (kaupimu grįstas ir realus pelno valdymas, pelno išlyginimas, pajamų perkėlimas ir kitos sudėtingesnės technikos, pelno valdymo technikų kombinavimas), kurios skiriasi laiku, tikslais, kaštais ir pasekmėmis, įvairovę.

Atlikus pelno valdymo / finansinės atskaitomybės kokybės vertinimo metodų analizę, pastebėta, kad didžioji dalis finansinės atskaitomybės kokybės vertinimo metodų matuoja finansinės atskaitomybės

kokybę netiesiogiai, šios vertinimo priemonės yra orientuotos į konkrečius požymius, kurie potencialiai daro įtaką finansinės atskaitomybės kokybei. Pelno valdymo vertinimo metodai išskiriami kaip viena iš netiesioginių finansinės atskaitomybės kokybės vertinimo priemonių, dėmesį sutelkiant į finansinėje atskaitomybėje pateikiamo pelno kokybę, o ne finansinės atskaitomybės (finansinės ir nefinansinės informacijos) kokybę bendrąja prasme.

Dėl pelno valdymo technikų įvairovės tyrėjams sudėtinga pasirinkti pelno valdymo nustatymo metodą bei identifikuoti kokio pelno valdymo metodai buvo taikyti (Marai ir Pavlovic, 2014). Kadangi didelė dalis pelno valdymo nustatymo metodų yra skirti vertinti tik vienos srities pelno valdymo potencialą, egzistuoja tikimybė, jog pelno valdymas gali būti neaptiktas dėl netinkamo pelno valdymo nustatymo metodo pasirinkimo. Dėl šios priežasties nustatant pelno valdymą gali būti taikomos metodų kombinacijos, alternatyvūs, modifikuoti metodai.

Taigi, vertinant pelno valdymą kol kas nėra vieningo metodo, apimančio visas aktualias finansinės atskaitomybės kokybės charakteristikas, todėl remiantis atlikta mokslinė analize parengiamas konceptualus įmonių pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei vertinimo modelis (konceptualaus modelio struktūra 9 pav.)

9 pav. Konceptualus pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei modelis
Sudaryta autoriaus

Vertinimo modelyje apibrėžiami pagrindiniai pelno valdymo indikatoriai bei finansinės atskaitomybės kokybės charakteristikos, jų interpretacija. Remiantis apibrėžtais pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei vertinimo kriterijais bus identifikuojamas konkrečių įmonių pelno valdymo poveikis finansinės atskaitomybės kokybei (potencialus).

Pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymas grindžiamas potencialaus pelno valdymo ir finansinės atskaitomybės kokybinių charakteristikų perspektyvomis, potencialaus pelno valdymo atitikties finansinės atskaitomybės kokybinėms charakteristikoms vertinimu. 10 pav. pateikiama konceptualaus pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei modelio detalizacija.

		Finansinės atskaitomybės kokybinės charakteristikos					
		Fundamentaliaios (atitinka/neatitinka)		Papildomos (pagerina)			
		Aktualumas	Teisingas pateikimas	Palyginamumas	Suprantamumas	Patikrinamumas	Savalaikiškumas
Potencialus pelno valdymas	Informacinis signalas Baltasis pelno valdymas	Baltuoju pelno valdymu užtikrinama finansinės atskaitomybės kokybė fundamentaliuoju aspektu (atitinka aktualumo charakteristiką)	Baltuoju pelno valdymu užtikrinama finansinės atskaitomybės kokybė fundamentaliuoju aspektu (atitinka teisingo pateikimo charakteristiką)	Baltuoju pelno valdymu pagerinama finansinės atskaitomybės kokybė (kai atitinka palyginamumo charakteristiką)	Baltuoju pelno valdymu pagerinama finansinės atskaitomybės kokybė (kai atitinka suprantamumo charakteristiką)	Baltuoju pelno valdymu pagerinama finansinės atskaitomybės kokybė (kai atitinka patikrinamumo charakteristiką)	Baltuoju pelno valdymu pagerinama finansinės atskaitomybės kokybė (kai atitinka savalaikiškumo charakteristiką)
	Oportunistinis signalas Pilkasis pelno valdymas	Pilkuoju pelno valdymu užtikrinama finansinės atskaitomybės kokybė fundamentaliuoju aspektu (kai atitinka aktualumo charakteristiką)	Pilkuoju pelno valdymu neužtikrinama finansinės atskaitomybės kokybė fundamentaliuoju aspektu (neatitinka teisingo pateikimo charakteristikos)	Pilkuoju pelno valdymu nėra pagerinama finansinės atskaitomybės kokybė (neatitinka papildomų charakteristikų)			
	Juodasis pelno valdymas	Juoduoju pelno valdymu neužtikrinama finansinės atskaitomybės kokybė fundamentaliuoju aspektu (neatitinka aktualumo ir teisingo pateikimo charakteristikų)	Juoduoju pelno valdymu nėra pagerinama finansinės atskaitomybės kokybė (neatitinka papildomų charakteristikų)				

10 pav. Pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei konceptualaus modelio detalizacija
Sudaryta autoriaus

Potencialaus pelno valdymo perspektyvoje pelno valdymas yra skirstomas į dvi grupes pagal Signalų teoriją (Mahjoub ir Miloudi, 2015; Bassiouny, 2016; Farichah, 2017) – į pelno valdymą siekiant asmeninės naudos (oportunistinis signalas) arba siekiant mažesnės įmonės finansinės informacijos asimetrijos (informacinis signalas), pasidalinant įmonės vadovų turima privačia informacija viešai.

Remiantis Siekelova ir kt. (2020), pelno valdymas skaidomas į tris grupes: baltasis, pilkasis ir juodasis pelno valdymas. Baltasis pelno valdymas atitinka Informacinį signalą, kadangi tokio tipo pelno valdymas apima lankstų apskaitos politikos taikymą, panaudojant vadovų turimą privačią informaciją apie būsimus įmonės finansinius rezultatus. Pilkasis ir Juodasis pelno valdymas siejasi su Oportunistiniu signalu, t.y. pelno valdymu asmeninės naudos siekiais, tačiau skiriasi šių dviejų tipų pelno valdymo pobūdis. Pilkasis pelno valdymas susijęs su apskaitos politikos lanksčiu taikymu, norint pasiekti įmonės vadovų nustatytus tikslus, tačiau dalinai atitinkant finansinei atskaitomybei keliamus kokybinius reikalavimus, o juodasis apima tam tikrų apskaitos priemonių naudojimą sudarant finansinę atskaitomybę, siekiant asmeninės naudos bei neatitinkant finansinei atskaitomybei keliamų kokybinių reikalavimų. Taigi, Oportunistinis signalas gali būti susijęs su pelno valdymo taikymu dalinai išlaikant finansinę atskaitomybę tinkamos kokybės, t.y., atitinkančią keliamus kokybinius reikalavimus (pilkasis) arba ne, t.y, finansinė atskaitomybė tampa žemos kokybės, kadangi ji nebeatitinka kokybinių finansinei atskaitomybei keliamų reikalavimų (juodasis).

Finansinės atskaitomybės kokybinių charakteristikų perspektyvoje, remiantis Finansinių apskaitos standartų valdybos (FASB) ir Tarptautinės apskaitos standartų valdybos (IASB) sukurta Konceptualia finansinės atskaitomybės sistema (IFRS Foundation, 2018), išskiriamos dvi finansinės atskaitomybės kokybinių charakteristikų grupės: fundamentaliaios ir papildomos.

Atliekant pelno valdymo poveikio nustatymą vertinama finansinės atskaitomybės atitiktis fundamentalioms kokybinėms charakteristikoms, papildomos charakteristikos nėra vertinamos, kadangi yra susijusios su nefinansine finansinėse ataskaitose pateikiama informacija, o pelno

valdymas siejamas su finansine informacija – finansinėje atskaitomybėje pateikiamo pelno kokybe. Kad finansinė atskaitomybė būtų laikoma atitinkančia finansinės atskaitomybės kokybei keliamus reikalavimus, pateikiama įmonės finansinė informacija turi būti tinkama (aktuali) ir teisingai pateikta. Jeigu įmonės finansinė atskaitomybė neatitinka bent vienos fundamentalios kokybinės charakteristikos, ji yra laikoma neatitinkančia finansinei atskaitomybei keliamų reikalavimų.

Jeigu įmonės finansinė atskaitomybė atitinka fundamentalias kokybines charakteristikas, parengtos finansinės atskaitos gali atitikti ir papildomas finansinės atskaitomybės kokybines charakteristikas (suprantamumas, palyginamumas, patikrinamumas ir savalaikiškumas). Papildomos kokybinės charakteristikos pagerina finansinės atskaitomybės kokybę – jeigu įmonės finansinės atskaitomybė atitinka bent vieną iš šių charakteristikų, ji laikoma naudingesne priimant su ja susijusius sprendimus. Kuo daugiau papildomų kokybinių charakteristikų atitinka finansinė atskaitomybė, tuo naudingesne ji laikoma tačiau tai yra tiesiogiai su pelno valdymu nesusijusios charakteristikos.

Baltasis pelno valdymas atitinka fundamentalias finansinės atskaitomybės kokybines charakteristikas, tačiau finansinė atskaitomybė plačiąja prasme (finansinė ir nefinansinė informacija) gali atitikti arba neatitikti dalį arba visas papildomas kokybines charakteristikas. Pilkasis pelno valdymas gali dalinai atitikti arba neatitikti fundamentalias finansinės atskaitomybės kokybines charakteristikas, tačiau šiuo atveju finansinė atskaitomybė plačiąja prasme neatitinka papildomų kokybinių charakteristikų, o juodasis pelnas savo prigimtimi neatitinka fundamentalių kokybinių charakteristikų, tad finansinė atskaitomybė negali atitikti ir papildomų kokybinių charakteristikų.

Taigi, parengtas konceptualus pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei modelis, kuriame pelno valdymas skirstomas pagal du signalų tipus – informacinį ir oportunistinį. Informacinis signalas susijęs su baltuoju pelno valdymu (privačios įmonės informacijos panaudojimas, siekiant sumažinti informacijos asimetriją), oportunistinis – su pilkuoju (vadovų asmeninės naudos siekis teisėtumo ribose) arba juodoju pelno valdymu (vadovų asmeninės naudos siekis, pažeidžiant keliamus kokybinius reikalavimus). Modelis atlieka baltojo, pilkojo ir juodojo pelno valdymo vertinimą, atsižvelgiant į finansinės atskaitomybės fundamentalias finansinės atskaitomybės kokybines charakteristikas, tokiu būdu nustatant finansinės atskaitomybės esminę atitiktį finansinės atskaitomybės kokybės reikalavimams, tačiau reikalingas šio modelio validumo patikrinimas.

Išnagrinėjus pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei teorinius aspektus galima teigti, jog nuo finansinės atskaitomybės kokybės priklauso investuotojų ir kitų suinteresuotų įmonės finansinės informacijos vartotojų, sprendimų priėmimo kokybę. Finansinės atskaitomybės kokybę apibrėžia 2 fundamentalios ir 4 papildomos, finansinės atskaitomybės (finansinės ir nefinansinės informacijos) kokybę gerinančios, kokybinės charakteristikos. Pelno valdymas išskiriamas kaip vienas iš veiksnių, darančių įtaką finansinės atskaitomybės kokybei, bei kaip netiesioginis finansinės atskaitomybės kokybės nustatymo metodas. Pelno valdymo atsiradimui gali turėti įtakos susitarimo, kapitalo rinkos arba trečiųjų šalių motyvai, kas lemia pelno valdymo technikų įvairovę, o tai sukelia pelno valdymo nustatymo problemas. Didelė dalis pelno valdymo vertinimo metodų apima tik vienos srities pelno valdymo identifikavimą, todėl pasirinkus netinkamą pelno valdymo vertinimo metodą, pelno valdymas gali būti nenustatytas, tyrėjams tenka modifikuoti, kombinuoti modelius siekiant tikslesnių rezultatų. Dėl pelno valdymo nustatymo problematikos, parengtas konceptualaus pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei modelis skirtas įvertinti pelno valdymo atitiktį fundamentalioms finansinės atskaitomybės kokybinėms charakteristikoms, tačiau reikalingas šio modelio empirinis tinkamumo patikrinimas ir detalios metodologijos parengimas.

3. Pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo empirinio tyrimo metodologija

Tyrimo problema – atlikus mokslinės literatūros analizę nustatyta, jog pelno valdymo taikymas turi įtakos finansinės atskaitomybės kokybei bei su tuo susijusiam įmonės konkurenciniam pranašumui ir veiklos efektyvumui. Todėl tikslinga įvertinti potencialaus pelno valdymo, suskirstyto į grupes pagal pobūdį, atitiktį finansinės atskaitomybės kokybinėms charakteristikoms. Tyrimu siekiama ne tik patikrinti konceptualaus teorinio modelio praktinio taikymo galimybes, tačiau ir išspręsti praktinių tyrimų trūkumo problemą, modelio pagrindu parodant kaip organizacijos, suinteresuotosios šalys bei tyrėjai galėtų vertinti pelno valdymo taikymo įtaką finansinės atskaitomybės kokybei.

Tyrimo tikslas – empiriškai patikrinti sudarytą konceptualų pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei modelį.

Tyrimo uždaviniai:

1. remiantis Benford'o dėsnio įvertinti Lietuvos įmonių pelno valdymo potencialą 2006-2020 m.;
2. nustatyti atrinktų Lietuvos įmonių pelno valdymo poveikį finansinės atskaitomybės kokybei 2006-2020 m. pritaikant sudarytą konceptualų modelį;
3. aptarti kiekybinio tyrimo rezultatus.

Tyrimo metodai. Siekiant patikrinti konceptualaus pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei modelio praktinio taikymo galimybes pasirinkta atlikti tyrimą naudojant skirtingus kiekybinius (statistinę duomenų, santykinių rodiklių-indikatorių, regresinę analizę) metodus, kadangi skirtingų metodų derinimas leidžia pasiekti išsamesnį vaizdą ir rezultatus. Kiekybiniai metodai rekomenduojami, kai nagrinėjamas jau pakankamai aprašytas objektas, kai išskirti ir įvertinti jo požymiai bei norima rasti esminius kiekybinius ryšius, atskleisti nagrinėjamų kategorijų ir dimensijų vidinę struktūrą.

Imtis. Empiriniam tyrimui dėl duomenų prieinamumo pasirenkamos listinguojamos Lietuvos įmonės, kadangi pagrindinės šių įmonių finansinės ataskaitos ir svarbiausia su emitentais susijusi informacija yra pateikiama viešai. Eliminuojamos finansinės įstaigos, tokios kaip bankai bei investicinės bendrovės, dėl kitokių reikalavimų taikomų finansinės atskaitomybės rengimui. Šiame tyrime naudojami visų *Nasdaq Vilnius* vertybinių popierių biržoje kotiruojamų įmonių duomenys nuo 2006 iki 2020 m. gauti iš Koyfin platformos. Siekiant duomenų suvienodinimo dėl nuo 2015 m. sausio 1 d. įvestos naujos valiutos (EUR), 2006-2014 m. įmonių finansiniai duomenys konvertuoti iš LTL į EUR.

Tyrimo analizuojamos 22 *Nasdaq Vilnius* vertybinių popierių biržoje listinguojamos įmonės, kurių akcijomis buvo prekiauta 2020 m. gruodžio 30 d., tyrimo imtį sudarė įmonės iš 7 skirtingų pramonės šakų. Didžioji dalis įmonių, susiję su kasdieninio vartojimo prekėmis, diskreciniu vartojimu bei komunalinėmis paslaugomis. Detalesnė informacija apie imtį pateikiama 1 priede.

Tyrimo eiga. Tyrimą sudaro 2 etapai (detali tyrimo struktūra pateikiama 11 pav.).

1-ajame etape Benford'o dėsnio pagalba identifikuojamas potencialus Lietuvos listinguojamų įmonių pelno valdymas 2006-2020 m. – įvertinamas įmonių finansinių ataskaitų straipsnių skaitmenų pasiskirstymas 2006-2020 m. ir jo atitiktis Benford'o dėsniumi.

Norint taikyti Benford'o dėsnį, finansinių ataskaitų duomenys turi atitikti dvi sąlygas. Pirma – analizuojamų duomenų aritmetinis vidurkis turi būti didesnis už jų medianą. Antra – asimetrijos koeficientas turi būti teigiamas (Ozari ir Ocak, 2013). Analizuojami duomenys atitinka abi sąlygas.

11 pav. Pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei tyrimo struktūra
Sudaryta autoriaus

Skaitmenų pasiskirstymo analizei kaip kintamieji pasirinktos pajamos, veiklos pelnas (EBIT), pelnas iki palūkanų, mokesčių, nusidėvėjimo ir amortizacijos (EBITDA), grynas pelnas (nuostoliai), kadangi tai vieni iš dažniausiai ankstesniuose tyrimuose (Ozari ir Ocak, 2013; Nigrini, 2017; Nguyen, Duong ir Nguyen, 2018; Istrate, 2019) nagrinėtų kintamųjų.

Ankstesni tyrimai (Ozari ir Ocak, 2013; Al-Rawashdeh, 2017) rodo, jog įmonių tikslinio rezultato pobūdis lemia, kuria kryptimi taikomas pelno valdymas. Įmonės, kurios pasiekė teigiamų rezultatų, finansinėse ataskaitose apvalina skaičius į didesnę pusę, o kurios patyrė nuostolių – į mažesnę. Dėl šios priežasties analizuojamos įmonės kiekviename periode skaidomos į 2 grupes. Viena grupė apima įmones, kurios gauna pelną, o kita – įmones, kurios patiria nuostolius.

Analizuojami 2 pirmieji finansinių ataskaitų straipsnių skaitmenys, kadangi remiantis ankstesniais tyrimais tolimesnių pozicijų analizės neturi didelio reikšmingumo (Ozari ir Ocak, 2013). Finansinėse ataskaitose pateikiamų skaičių skaitmenų pasiskirstymo tikimybė pirmoje ir antroje pozicijose remiantis Benford'o dėsniumi pateikiama 4 lentelėje. Analizėje pagal Benford'o dėsnį naudotos formulės pateikiamos 2 priede.

4 lentelė. Pirmojo-antrojo finansinių ataskaitų straipsnių skaitmenų pasiskirstymo tikimybė pagal Benford'o dėsnį

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1 poz.	0,00000	0,30103	0,17609	0,12494	0,09691	0,07918	0,06695	0,05799	0,05115	0,04576
2 poz.	0,11968	0,11389	0,10882	0,10433	0,10031	0,09668	0,09337	0,09035	0,08757	0,08500

Sudaryta autoriaus

Visų pirma, taikomas Chi-kvadrato testas norint palyginti pirmosios ir antrosios pozicijų (pirmosios pozicijos atveju – 9 skaitmenų, antrosios atveju – 10 skaitmenų) faktinį visų skaitmenų pasiskirstymą su Benford'o dėsniumi. Analizėje palyginama faktinio pasiskirstymo p reikšmė su reikšmingumo verte (0,05). Jeigu analizuojamų duomenų pasiskirstymas neatitinka Benford'o dėsnio (apskaičiuota Chi-

kvadrato vertė yra didesnė už numatytą pagal Benford'ą dėsnį), tai signalizuoja apie potencialų pelno valdymą ir tolimesnės analizės poreikį.

Siekiant tikslesnių rezultatų taip pat apskaičiuojamas faktinio skaitmenų pasiskirstymo vidutinis absoliutus nuokrypis (*MAD*) nuo numatyto pagal Benford'ą dėsnį siekiant išvengti klaidų, susijusių su Chi-kvadrato testu, kai šis rodo, jog egzistuoja pelno valdymo potencialas, tačiau iš tiesų jo nėra (Al-Rawashdeh, 2017; Nguyen ir kt., 2018).

MAD gauta vertė traktuojama pagal šį algoritmą: $0,000 <MAD> 0,006$ - artima atitiktis, $0,006 <MAD <0,012$ - priimtina atitiktis, $0,012 <MAD <0,015$ - ribinė atitiktis, $MAD > 0,015$ – neatitiktis.

Kitame žingsnyje pelno valdymo tendencijos nustatomos *Z-Score* testo pagalba atskirai įvertinant visų skaitmenų pasiskirstymą 1-oje ir 2-oje pozicijose. Jei reikšmingumas yra didesnis nei 5 proc., esant 95 proc. patikimumo lygiui, laikoma, kad faktinė skaičiaus proporcija atitinka numatytą pagal Benford'ą dėsnį, pelno valdymo potencialas neidentifikuojamas, Jei reikšmingumas yra mažesnis nei 5 proc., esant 95 proc. patikimumo lygiui, laikoma, kad faktinė skaičiaus proporcija neatitinka numatyto pagal Benford'ą dėsnį, o tai signalizuoja apie potencialų pelno valdymą ir tolimesnės analizės poreikį.

H1: Lietuvos listinguojamų įmonių finansinių ataskaitų straipsnių pirmųjų-antrųjų skaitmenų paskirstymas neatitinka Benford'ą dėsnio (identifikuojamas pelno valdymo potencialas).

2-ajame etape atliekamas tikslesnis pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymas pasitelkiant parengtą konceptualų modelį, apimančią atskirą kiekvienos iš analizuojamų įmonių analizę, kuria remiantis nustatoma pelno valdymo įtaka fundamentalioms finansinės atskaitomybės kokybinėms charakteristikoms (tinkamumui (aktualumui) ir teisingam pateikimui), t.y. įvertinat, ar finansinė atskaitomybė atitinka esminius finansinei atskaitomybei keliamus kokybinius reikalavimus.

Papildomų kokybinių charakteristikų vertinimas eliminuojamas, kadangi turi sąsajų su nefinansine informacija pateikiama finansinėje atskaitomybėje, o pelno valdymas savo prigimtimi yra orientuotas tik į finansinėse atskaitose pateikiamo pelno kokybę, darant prielaidą, jog informacijos vartotojams priimant sprendimus dėmesys nėra sutelktas į nefinansinę informaciją.

2-ajame etape, visų pirma, atliekamas juodojo pelno valdymo potencialo nustatymas remiantis Beneish (1999) *M-Score* modeliu, kuris skirtas nustatyti įmonės sukčiavimo-manipuliavimo finansinėje atskaitomybėje potencialą remiantis 8-iais veiklos indikatoriais (žr. 3 priedas). Šie indikatoriai sukurti siekiant užfiksuoti finansinės atskaitomybės iškraipymus, atsirandančius dėl pelno manipuliavimo (DSR, AQI, DEPI ir TATA), arba ekonomines sąlygas, kurios gali paskatinti įmones užsiimti tokia veikla (GMI, SGI, SGAI ir LEVI).

M-Score apskaičiuojamas kaip:

$$M - Score = -4,84 + 0,920 * DSRI + 0,528 * GMI + 0,404 * AQI + 0,892 * SGI + 0,115 * DEPI - 0,172 * SGAI + 4,679 * TATA - 0,327 * LVGI \quad (1)$$

Mažesnis nei $-1,78$ *M-Score* rezultatas rodo, kad nežvelgiamas įmonės manipuliavimo potencialas tam tikrais metais (finansinės atskaitomybė atitinka reikalavimus, jos kokybė patenkinama), o

didesnis nei $-1,78$ – signalizuoja potencialų manipuliavimą finansinėmis ataskaitomis (finansinės atskaitomybės kokybė žema).

Taip pat atliekamas kiekvieno iš 8 veiklos indikatorių, įeinančių į *M-Score* modelio lygtį, detalizuotas vertinimas (Beneish, 1999; Drabkova, 2016; Talab, Flayyih ir Ali, 2017; Gabrielli ir Mediolio, 2019; Halilbegovic ir kt., 2020), kuris pateikiama 4 priede.

Kitame 2-ojo etapo žingsnyje, jeigu įmonė tam tikrais metais nėra priskiriama prie potencialių manipuliatorių, taikančių juodąjį pelno valdymą, atliekama detalesnė kaupimu grįsto pelno valdymo, tiksliau – sukauptų sumų, analizė remiantis modifikuotu Jones (Dechow ir kt., 1995) modeliu, kadangi teigiama, jog diskreciniai kaupiniai yra viena iš dažniausių įmonių taikomų oportunistinių pelno valdymo raiškos formų.

Modifikuotas Jones modelis (Dechow ir kt., 1995) apskaičiuojamas kaip:

$$\frac{TA_t}{A_{t-1}} = \beta_1 \left(\frac{1}{A_{t-1}} \right) + \beta_2 \left(\frac{\Delta REV_t - \Delta REC_t}{A_{t-1}} \right) + \beta_3 \left(\frac{PPE_t}{A_{t-1}} \right) + \varepsilon_t \quad (2)$$

čia TA_t – visos sukauptos sumos t metais, A_{t-1} – visas turtas ($t-1$) metais, ΔREV_t – t metų pajamos, atėmus ($t-1$) metų pajamas, ΔREC_t – t metų gautinos sumos, atėmus ($t-1$) metų gautinas sumas, PPE_t – nekilnojamas turtas, įrengimai ir įranga t metais, $\beta_1, \beta_2, \beta_3$ – įmonės Mažiausių kvadratų metodu apskaičiuojami nežinomieji, ε_t – nuo normų nukrypstančios sukauptos sumos t metais.

TA_t (visos sukauptos sumos) modifikuotame Jones modelyje laikomos lygiomis apskaičiuotai TATA skaitiklio reikšmei pagal Beneish (1997) modelį. Nediskrecinių ir diskrecinių sumų apskaičiavimas pateikiamas 5 priede.

Jeigu identifikuojamas statistiškai reikšmingas ryšys tarp modifikuoto Jones (Dechow ir kt., 1995) modelio kintamųjų, teigiama, jog identifikuojamas kaupimu grįsto pelno valdymo potencialas (*AEM*), įmonės pelno valdymo poveikis analizuojamas toliau, jeigu ne – teigiama, jog pelno valdymo potencialas neidentifikuotas.

Taip pat atliekama detalesnė realaus pelno valdymo analizė remiantis Roychowdhury (2006) modeliu, kadangi realus pelno valdymas laikomas viena iš labiausiai populiarėjančių įmonių taikomų pelno valdymo raiškos formų. Kintamieji, įeinantys į modelį, pateikiami 6 priede.

Realaus pelno valdymo potencialas (*REM*) apskaičiuojamas kaip nuo normų nukrypstančių veiklos pinigų srautų (*ABCFO*), diskrecinių išlaidų (*ABDISX*) ir prekės / paslaugos kaštų (*ABPROD*) suma:

$$REM = ABCFO * (-1) + ABDISX * (-1) + ABPROD \quad (3)$$

Jeigu identifikuojamas statistiškai reikšmingas ryšys tarp Roychowdhury (2006) modelio kintamųjų, teigiama, jog identifikuojamas realaus pelno valdymo potencialas (*REM*), įmonės pelno valdymo poveikis analizuojamas toliau, jeigu ne – teigiama, jog pelno valdymo potencialas neidentifikuotas.

Paskutiniame 2-ojo etapo žingsnyje, įmonėse, kuriose tam tikrai metais identifikuotas kaupimo grįsto ir realaus pelno valdymo potencialas remiantis Modifikuotas Jones (Dechow ir kt., 1995) ar / ir Roychowdhury (2006) modeliu, įvertinamas šių dviejų tipų pelno valdymo potencialo ryšys su finansinėse ataskaitose pateikiamos finansinės informacijos vertingumu.

Finansinės informacijos vertingumas (R^2) apskaičiuojamas kaip (remiantis An, 2017):

$$P_t = \beta_0 + \beta_1 BV_t + \beta_2 EPS_t + \varepsilon_t \quad (4)$$

Čia: P_t – akcijos kaina metų gale, BV – buhalterinė akcijos vertė, EPS – pelnas, tenkantis vienai akcijai, ε – liekamoji paklaida.

Jeigu identifikuotas kaupimu grįsto / realaus pelno valdymo potencialas turi statistiškai reikšmingą teigiamą įtaką / neturi statistiškai reikšmingos įtakos finansinės informacijos vertingumui, toks pelno valdymas traktuojamas kaip baltasis, jeigu nustatoma statistiškai reikšminga neigiama įtaka – identifikuojamas pilkojo pelno valdymo potencialas.

H2: Potencialų juodąjį pelno valdymą, kuris lemia žemą finansinės atskaitomybės kokybę, signalizuoja anomalių finansinėje atskaitomybėje pateikiamų gautinų ir sukauptų sumų, nuo normų nukrypstančio išlaidų kapitalizavimo, neįprastai mažėjančios nusidėvėjimo normos sąryšis su ženkliai pajamų augimu, bendrosios maržos sumažėjimu, finansinio svorto padidėjimu bei neproporcingu pardavimų, bendrųjų ir administracinių sąnaudų augimu lyginant su pajamomis.

H3: Potencialų pilkąjį pelno valdymą, kuris lemia patenkinamą finansinės atskaitomybės kokybę, signalizuoja statistiškai reikšmingas neigiamas ryšys tarp realaus / kaupimu grįsto pelno valdymo potencialo ir finansinės informacijos reikšmingumo.

H4: Potencialų baltąjį pelno valdymą, kuris lemia aukštą finansinės atskaitomybės kokybę, signalizuoja statistiškai reikšmingas teigiamas / statistiškai nereikšmingas ryšys tarp realaus / kaupimu grįsto pelno valdymo potencialo ir finansinės informacijos reikšmingumo.

Remiantis informacija apie Lietuvos banko Priežiūros tarnybos patikrinimo metu užfiksuotus finansinės apskaitos vedimo nuokrypius, su tuo susijusius priimtus sprendimus ir poveikio priemones keliami hipotezė, kad:

H5: Lietuvos listinguojamos įmonės, taikančios pelno valdymą, yra linkusios naudoti juodąjį pelno valdymą, lemiantį žemą finansinės atskaitomybės kokybę.

Norint nustatyti konceptualaus modelio pagalba gautų rezultatų patikimumą naudojama statistinės analizės priemonė – aiškinamoji galia (pataisytas determinacijos koeficientas R^2).

Tyrimo struktūros formuluotė:

- a) pelno valdymo poveikio įmonės finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo tyrimas grindžiamas aktualios mokslinės literatūros analize, kurios pagrindu parengtas konceptualus pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei modelis,
- b) kuris naudojami konkrečių Lietuvos įmonių pelno valdymo identifikavimui ir jo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymui;
- c) remiantis gautais rezultatais, pateikiamos bendrosios rekomendacijos tolimesniems tyrimams, analizuotoms įmonėms dėl konkrečių Lietuvos įmonių apskaitinių įverčių metodikų tobulinimo siekiant tikresnio ir teisingesnio finansinio vaizdo, informacijos skaidrumo užtikrinimo bei suinteresuotosioms šalims dėl įmonių finansinės atskaitomybės patikimumo ir naudingumo.

4. Lietuvos įmonių pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei tyrimas ir jo rezultatai

4.1. Lietuvos įmonių pelno valdymo potencialo vertinimas remiantis Benford'o dėsnium

Siekiant nustatyti bendrą Lietuvos listinguojamų įmonių pelno valdymo potencialą 2006-2020 m. atlikta Benford'o dėsnio analizė, atskirai vertinant kiekvieno periodo nuostolingas ir pelningas įmones. Benford'o dėsnio pagalba atliktas 4 pelno (nuostolių) ataskaitos straipsnių vertinimas – pajamų, pelno iki palūkanų, mokesčių, nusidėvėjimo ir amortizacijos (EBITDA), veiklos pelno (EBIT) ir grynojo pelno (nuostolių).

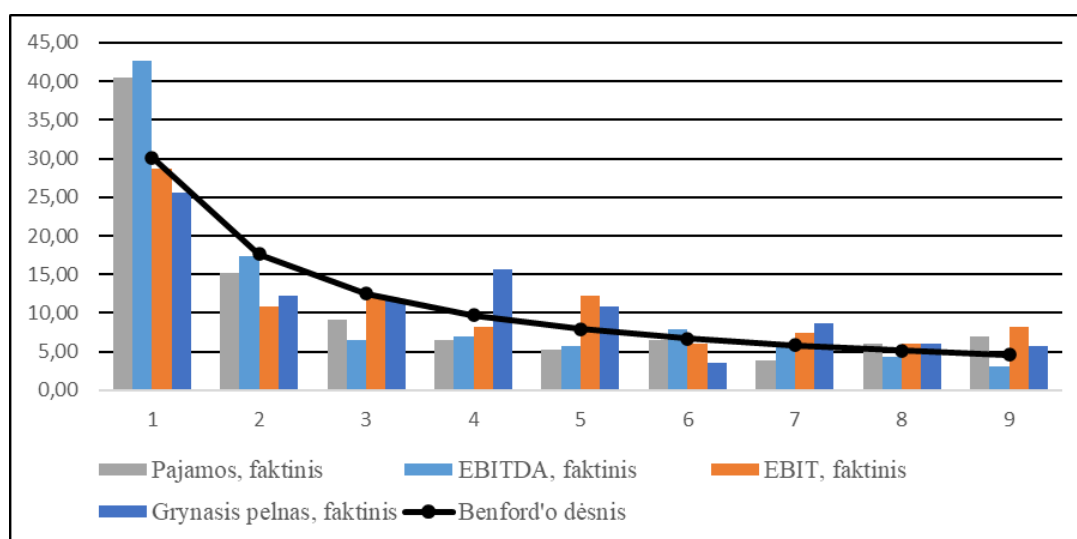
Duomenų rinkiniui, kuriam norima taikyti Benford'o dėsnio analizę, keliami tam tikri kiekybiniai reikalavimai – asimetrijos koeficientas > 0, aritmetinis vidurkis > mediana. Tyrime analizuojami duomenys atitinka keliamas sąlygas, atitikties rezultatai pateikiami 5 lentelėje.

5 lentelė. Benford'o dėsnio taikymui keliamų sąlygų atitiktis

	Pelningos įmonės				Nuostolingos įmonės			
	Pajamos	EBITDA	EBIT	Grynasis pelnas	Pajamos	EBITDA	EBIT	Nuostoliai (absoliutinė reikšmė)
Aritmetinis vidurkis	148,75	23,43	12,34	10,32	112,39	11,88	1,89	13,39
Mediana	98,89	11,25	5,67	4,45	49,10	2,49	-0,77	2,50
Asimetrijos koeficientas	3,36	4,02	4,92	4,60	3,70	4,95	4,78	5,05

Sudaryta autoriaus

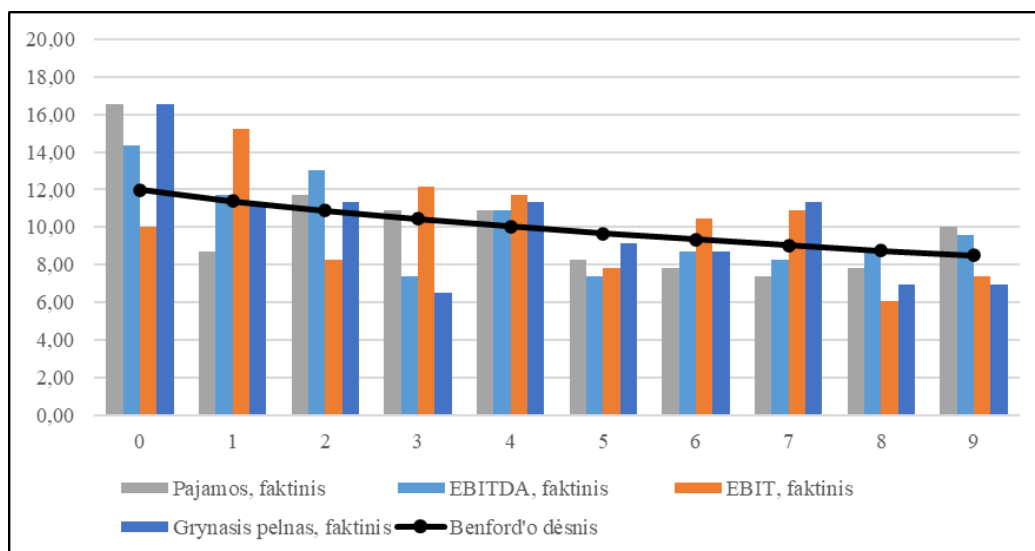
Atlikus pelningų įmonių pirmojo finansinių ataskaitų straipsnių skaitmens (nuo 1 iki 9) pasiskirstymo analizę 2006-2020 m. nustatyta, jog faktinis pirmojo skaitmens pasiskirstymas neatitinka numatyto pagal Benford'o dėsnį (žr. 12 pav.).

12 pav. Pelningų Lietuvos įmonių pirmojo finansinių ataskaitų straipsnių skaitmens pasiskirstymas 2006-2020 m. (proc.)

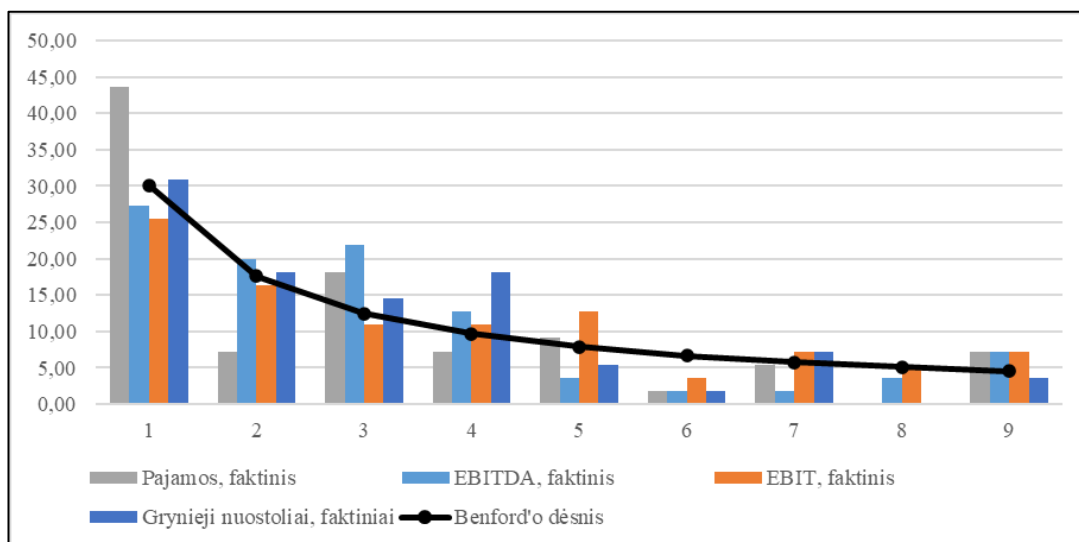
Sudaryta autoriaus

Remiantis pelningų įmonių antrojo finansinių ataskaitų straipsnių skaitmens (nuo 0 iki 9) pasiskirstymo analize 2006-2020 m. taip pat pastebėta, jog faktinis antrojo skaitmens pasiskirstymas neatitinka numatyto pagal Benford'o dėsnio, tačiau svyravimai nėra tokie ženkliūs lyginant su pirmojo skaitmens pasiskirstymo neatitikimais (žr. 13 pav.)

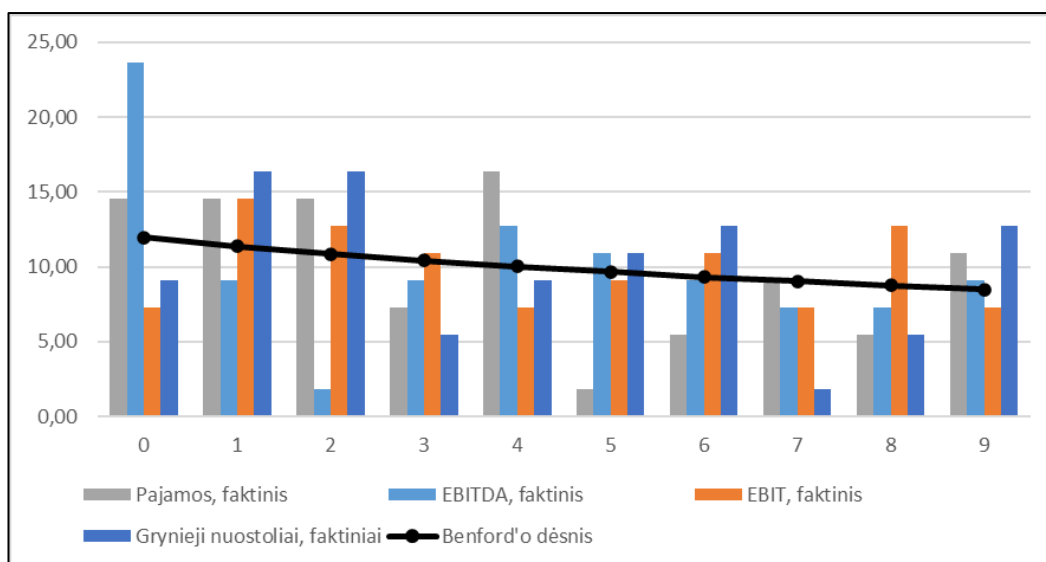
13 pav. Pelningų Lietuvos įmonių antrojo finansinių ataskaitų straipsnių skaitmens pasiskirstymas 2006-2020 m. (proc.)
Sudaryta autoriaus

Atlikus nuostolingų įmonių pirmojo finansinių ataskaitų straipsnių skaitmens (nuo 1 iki 9) pasiskirstymo analizę 2006-2020 m. nustatyta, jog faktinis pirmojo skaitmens pasiskirstymas neatitinka numatyto pagal Benford'o dėsnį – kaip ir pelningų įmonių (žr. 14 pav.).

14 pav. Nuostolingų Lietuvos įmonių pirmojo finansinių ataskaitų straipsnių skaitmens pasiskirstymas 2006-2020 m. (proc.)
Sudaryta autoriaus

Nuostolingų įmonių antrojo finansinių ataskaitų straipsnių skaitmens (nuo 0 iki 9) pasiskirstymo analizės 2006-2020 m. tendencijos analogiškos. Analizės rezultatai rodo, jog faktinis antrojo skaitmens pasiskirstymas neatitinka numatyto pagal Benford'o dėsnį (žr. 15 pav.).

15 pav. Nuostolingų Lietuvos įmonių antrojo finansinių ataskaitų straipsnių skaitmens pasiskirstymas 2006-2020 m. (proc.)

Sudaryta autoriaus

Siekiant įvertinti, kiek statistiškai reikšmingi yra pirmojo ir antrojo finansinių ataskaitų straipsnių visų skaitmenų paskirstymo neatitikimai lyginant Benford'o dėsniumi, atliktas Chi-kvadrato testas. Šio testo rezultatai rodo, jog pelningų įmonių atveju (žr. 6 lentelė), visų keturių analizuotų finansinių ataskaitų straipsnių (pajamų, EBITDA, EBIT ir grynojo pelno (nuostolių)) skaitmenys nėra pasiskirstę pagal Benford'o dėsnį pirmojoje skaitmens pozicijoje, skirtumai yra statistiškai reikšmingi, o antrosios pozicijos atveju statistiškai reikšmingi faktinio skaitmenų pasiskirstymo nuokrypiai nuo teorinio pasiskirstymo numatyto pagal Benford'o dėsnį nenustatyti.

6 lentelė. Pelningų Lietuvos įmonių Chi-kvadrato testo rezultatai 2006-2020 m.

	1 poz.				2 poz.			
	Pajamos	EBITDA	EBIT	Grynasis pelnas	Pajamos	EBITDA	EBIT	Grynasis pelnas
Chi-kvadrato vertė	2,24	2,63	2,25	2,70	8,37	6,10	10,66	10,75
p	0,03	0,04	0,03	0,05	0,50	0,27	0,70	0,71

Sudaryta autoriaus

Nuostolingų įmonių atveju (žr. 7 lentelė) visų keturių analizuotų finansinių ataskaitų straipsnių (pajamų, EBITDA, EBIT ir grynujų nuostolių) pirmosios ir antrosios pozicijos skaitmenų pasiskirstymas statistiškai reikšmingai neatitinka pagal numatyto skaitmenų pasiskirstymo.

7 lentelė. Nuostolingų Lietuvos įmonių Chi-kvadrato testo rezultatai 2006-2020 m.

	1 poz.				2 poz.			
	Pajamos	EBITDA	EBIT	Gryniesi nuostoliai	Pajamos	EBITDA	EBIT	Gryniesi nuostoliai
Chi-kvadrato vertė	1,58	1,17	0,46	1,09	9,64	11,60	3,54	10,23
p	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Sudaryta autoriaus

Taigi, galima teigti, jog tiek pelningų, tiek nuostolingų Lietuvos įmonių atveju išvelgiamas pelno valdymo potencialas, tačiau statistiškai reikšmingesni nuokrypiai nuo Benford'o dėsnio identifiukuoti nuostolingų Lietuvos įmonių atveju.

Be to, siekiant įsitikinti, jog Chi-kvadrato testo rezultatai nėra klaidingi ir Lietuvos įmonių atveju tikrai identifiukuojamas pelno valdymo potencialas, nustatyta, ar nėra statistiškai reikšmingo skirtumo tarp faktinio skaitmenų pasiskirstymo ir teorinio pasiskirstymo įvertinant kiekvieno iš skaitmenų pasiskirstymą atskirai, apskaičiuojant pelningų įmonių pajamų straipsnio faktinio skaitmenų pasiskirstymo vidutinis absoliutus nuokrypis (*MAD*) nuo numatyto pagal Benford'o dėsnį.

Remiantis atliktais vidutinio absoliutaus nuokrypio (*MAD*) skaičiavimais galima teigti, jog pelningų Lietuvos įmonių atveju (žr. 8 lentelė) visų keturių analizuotų finansinių ataskaitų straipsnių pirmosios skaitmens pozicijos atveju nustatyta, jog faktinis skaitmenų pasiskirstymas neatitinka Benford'o dėsnio, pajamų, EBITDA ir grynojo pelno nuokrypiai analogiški (apie 0,03) šiek tiek mažesniais nuokrypiais pasižymi EBIT (apie 0,02). Antrosios pozicijos atveju trys iš keturių analizuotų straipsnių (pajamos, EBIT ir grynasis pelnas) neatitinka Benford'o dėsnio tendencijų (nuokrypis nuo 0,0164 iki 0,0204, tik EBITDA atitiktis laikytina ribine (0,0136)). Taigi, remiantis *MAD* rezultatais Lietuvos pelningų įmonių atveju identifiukuojamas pelno valdymo potencialas.

8 lentelė. Pelningų Lietuvos įmonių *MAD* skaičiavimai 2006-2020 m.

Skaitmuo	1 poz.				2 poz.			
	Pajamos	EBITDA	EBIT	Grynasis pelnas	Pajamos	EBITDA	EBIT	Grynasis pelnas
0					0,0455	0,0238	0,0197	0,0455
1	0,1033	0,1251	0,0141	0,0445	0,0269	0,0035	0,0383	0,0008
2	0,0239	0,0022	0,0674	0,0544	0,0086	0,0216	0,0262	0,0042
3	0,0336	0,0597	0,0032	0,0075	0,0044	0,0304	0,0174	0,0391
4	0,0317	0,0273	0,0143	0,0596	0,0084	0,0084	0,0171	0,0127
5	0,0270	0,0227	0,0426	0,0295	0,0141	0,0228	0,0184	0,0054
6	0,0017	0,0113	0,0061	0,0322	0,0151	0,0064	0,0110	0,0064
7	0,0189	0,0015	0,0159	0,0290	0,0164	0,0077	0,0183	0,0227
8	0,0097	0,0077	0,0097	0,0097	0,0093	0,0006	0,0267	0,0180
9	0,0238	0,0153	0,0369	0,0108	0,0150	0,0107	0,0111	0,0154
Σ	0,0304	0,0303	0,0234	0,0308	0,0164	0,0136	0,0204	0,0170

Sudaryta autoriaus

Nuostolingų Lietuvos įmonių atveju apskaičiavus vidutinį absoliutų faktinio skaitmenų pasiskirstymo nuokrypį nuo Benford'o dėsnio (žr. 9 lentelė) nustatyta, jog tiek pirmosios, tiek antrosios skaitmens pozicijos atveju visų keturių analizuotų finansinių ataskaitų straipsnių faktinis pasiskirstymas neatitinka Benford'o dėsnio tendencijų. Nuostolingų įmonių atveju absoliutūs faktinio skaitmenų pasiskirstymo nuokrypiai ženklesni negu pelningų, pirmosios skaitmens pozicijos atveju nuokrypis svyravo nuo 0,0234 iki 0,0513, antrosios pozicijos atveju nuo 0,0221 iki 0,0386. Pirmosios skaitmens pozicijos atveju didžiausi nuokrypiai užfiksuoti ties pajamomis, mažiausiai ties EBIT, o antrosios pozicijos atveju didžiausi nuokrypiai ties grynaisiais nuostoliais, mažiausi – EBIT. Taigi, apibendrinant gautus rezultatus galima teigti, jog pelno valdymo potencialas identifiukuotas ir nuostolingų Lietuvos įmonių atveju.

9 lentelė. Nuostolingų Lietuvos įmonių *MAD* skaičiavimai 2006-2020 m.

Skaitmuo	1 poz.				2 poz.			
	Pajamos	EBITDA	EBIT	Grynieji nuostoliai	Pajamos	EBITDA	EBIT	Grynieji nuostoliai
0					0,0258	0,1167	0,0470	0,0288
1	0,1353	0,0283	0,0465	0,0081	0,0316	0,0230	0,0316	0,0497
2	0,1034	0,0239	0,0125	0,0057	0,0366	0,0906	0,0185	0,0548
3	0,0569	0,0932	0,0158	0,0205	0,0316	0,0134	0,0048	0,0498
4	0,0242	0,0304	0,0122	0,0849	0,0633	0,0270	0,0276	0,0094
5	0,0117	0,0428	0,0481	0,0246	0,0785	0,0124	0,0058	0,0124
6	0,0488	0,0488	0,0306	0,0488	0,0388	0,0025	0,0157	0,0339
7	0,0034	0,0398	0,0147	0,0147	0,0006	0,0176	0,0176	0,0722
8	0,0512	0,0148	0,0034	0,0512	0,0330	0,0148	0,0397	0,0330
9	0,0270	0,0270	0,0270	0,0094	0,0241	0,0059	0,0123	0,0423
Σ	0,0513	0,0388	0,0234	0,0298	0,0364	0,0324	0,0221	0,0386

Sudaryta autoriaus

Remiantis *Z-Score* testo rezultatais nustatytos detalesnės pelno valdymo tendencijos, analizuojant kiekvieno iš skaitmenų pasiskirstymą pirmoje ir antroje pozicijose. Jeigu nustatyta, jog *p* reikšmė mažesnė už 0,05 (5 proc.), traktuota, jog esant 95 proc. patikimumo lygiui, nustatyti statistiškai reikšmingi neatitikimai nuo numatyto pasiskirstymo pagal Benford'o dėsnį (identifikuotas pelno valdymo potencialas). Pelningų įmonių pajamų straipsnio faktinis skaitmenų pasiskirstymas statistiškai reikšmingai labiau skiriasi pirmoje skaitmenų pozicijose lyginant su antrąja (žr. 10 lentelė). Pirmosios pozicijos atveju nustatyta, jog esant 95 proc. patikimumo lygiui, statistiškai reikšmingi neatitikimai nuo numatyto pasiskirstymo pagal Benford'o dėsnį identifikuoti ties skaitmenimis 1 (0,00), 4 (0,05) ir 9 (0,04), antrosios pozicijos atveju – ties 0 (0,02). Tai rodo, jog įmonės besiremamos tam tikrais skaitmenų modeliais, pernelyg intensyviai naudojo skaitmenis 1 ir

10 lentelė. Pelningų įmonių pajamų faktinio pirmosios-antrosios pozicijos skaitmenų pasiskirstymo *Z-Score* testo rezultatai 2006-2020 m.

Skaitmuo	1 poz.				2 poz.			
	Faktinis	Benford'o	Z-Score	<i>p</i>	Faktinis	Benford'o	Z-Score	<i>p</i>
0					0,1652	0,1197	2,13	0,02
1	0,4043	0,3010	3,42	0,00	0,0870	0,1139	1,29	0,10
2	0,1522	0,1761	0,95	0,17	0,1174	0,1088	0,42	0,34
3	0,0913	0,1249	1,54	0,06	0,1087	0,1043	0,22	0,41
4	0,0652	0,0969	1,62	0,05	0,1087	0,1003	0,42	0,34
5	0,0522	0,0792	1,52	0,06	0,0826	0,0967	0,72	0,24
6	0,0652	0,0669	0,10	0,46	0,0783	0,0934	0,79	0,22
7	0,0391	0,0580	1,22	0,11	0,0739	0,0904	0,87	0,19
8	0,0609	0,0512	0,67	0,25	0,0783	0,0876	0,50	0,31
9	0,0696	0,0458	1,73	0,04	0,1000	0,0850	0,82	0,21

Sudaryta autoriaus

9 kaip pirmąją skaitmenį pateikdami pajamų straipsnio sumą pelno (nuostolių) ataskaitose, o tai lėmė mažesnę nei numatytą skaitmenų 2-3,4-8 skaitmenų faktinį pasiskirstymą, o antrosios skaitmens pozicijos atveju pernelyg intensyviai naudotas skaitmuo 0. Taigi, gauti rezultatai parodė galimas pajamų straipsnių korekcijas (pirmojo ir antrojo skaitmens), t.y. pelno valdymo potencialą.

Analizuojant pelningų įmonių EBITDA skaitmenų faktinio pasiskirstymo atitiktį Benford'o dėsniumi pastebėta, jog statistiškai reikšmingi nuokrypiai nuo numatyto pasiskirstymo pastebimi pirmosios skaitmens pozicijos atveju (žr. 11 lentelė) – statistiškai reikšmingi neatitikimai lyginant su Benford'o dėsniumi identifiukuoti ties skaitmenimis 1 (0,00) ir 3 (0,00), o antrosios pozicijos atveju statistiškai reikšmingi nuokrypiai nebuvo užfiksuoti. Apskaičiuotas pelningų įmonių EBITDA pernelyg intensyviai prasideda skaitmenimi ir rečiau nei numatyta teoriškai prasideda skaitmenimi 3 – taigi, pelningos įmonės potencialiai taikė pelno valdymą koreguodamos ilgalaikio turto nusidėvėjimo ir amortizacijos sumas.

11 lentelė. Pelningų įmonių EBITDA faktinio pirmosios-antrosios pozicijos skaitmenų pasiskirstymo Z-Score testo rezultatai 2006-2020 m.

Skaitmuo	1 poz.				2 poz.			
	Faktinis	Benford'o	Z-Score	p	Faktinis	Benford'o	Z-Score	p
0					0,1435	0,1197	1,11	0,13
1	0,4261	0,3010	4,13	0,00	0,1174	0,4261	0,3010	4,13
2	0,1739	0,1761	0,09	0,47	0,1304	0,1739	0,1761	0,09
3	0,0652	0,1249	2,74	0,00	0,0739	0,0652	0,1249	2,74
4	0,0696	0,0969	1,40	0,08	0,1087	0,0696	0,0969	1,40
5	0,0565	0,0792	1,27	0,10	0,0739	0,0565	0,0792	1,27
6	0,0783	0,0669	0,69	0,25	0,0870	0,0783	0,0669	0,69
7	0,0565	0,0580	0,10	0,46	0,0826	0,0565	0,0580	0,10
8	0,0435	0,0512	0,53	0,30	0,0870	0,0435	0,0512	0,53
9	0,0304	0,0458	1,11	0,13	0,0957	0,0304	0,0458	1,11

Sudaryta autoriaus

Įvertinus pelningų įmonių EBIT faktinį skaitmenų pasiskirstymą su Benford'o dėsniumi (žr. 12 lentelė) identifiukuota, jog statistiškai reikšmingi neatitikimai tarp faktinio skaitmenų pasiskirstymo ir numatyto pagal Benford'o dėsnį pirmojoje skaitmens pozicijoje nustatyti ties skaitmenimis 2 (0,00), 5 (0,01) ir 9 (0,00), o antrojoje skaitmens pozicijoje – ties 1 (0,03). Tai rodo, jog pelningų įmonių pelno (nuostolių) ataskaitoje pateikiamos veiklos sąnaudos buvo potencialiai koreguojamos (pritaikytas pelno valdymas), kadangi dalis skaitmenų pernelyg intensyviai pasikartoja tarp apskaičiuoto pelningų įmonių EBIT (2,5,9 – pirmoje skaitmens pozicijoje, 1 – antroje).

Išanalizavus pelningų įmonių grynojo pelno straipsnio faktinį pasiskirstymo atitiktį Benford'o dėsniumi (žr. 13 lentelė) nustatyta, jog daugiau statistiškai reikšmingų nuokrypių nuo Benford'o dėsnio egzistuoja pirmojoje skaitmens pozicijoje lyginant su antrąja. Pirmosios skaitmens pozicijos atveju statistiškai reikšmingi nuokrypiai egzistuoja ties skaitmenimis 2 (0,02), 4 (0,00), 5 (0,05), 6 (0,03), 7 (0,03), o antrojoje pozicijoje ties – 0 (0,02) ir 3 (0,03). Taigi, gauti rezultatai parodė, jog pelningų įmonių grynasis pelnas dažniau nei įprastai prasideda skaitmenimis 4, 5 ir 7 ir rečiau numatyta teoriškai prasideda 2 ir 6 – įmonės linkusios potencialiai koreguoti pelno (nusotolių) ataskaitoje pateikiamą grynąjį pelną (ypač intensyviai pirmąjį skaitmenį), anksčiau minėtų skaitmenų pernelyg

12 lentelė. Pelningų įmonių EBIT faktinio pirmosios-antrosios pozicijos skaitmenų pasiskirstymo Z-Score testo rezultatai 2006-2020 m.

Skaitmuo	1 poz.				2 poz.			
	Faktinis	Benford'o	Z-Score	p	Faktinis	Benford'o	Z-Score	p
0					0,1000	0,1197	0,92	0,18
1	0,2870	0,1522	0,1139	0,32	0,1522	0,1139	1,83	0,03
2	0,1087	0,0826	0,1088	0,00	0,0826	0,1088	1,28	0,10
3	0,1217	0,1217	0,1043	0,44	0,1217	0,1043	0,86	0,19
4	0,0826	0,1174	0,1003	0,23	0,1174	0,1003	0,86	0,19
5	0,1217	0,0783	0,0967	0,01	0,0783	0,0967	0,95	0,17
6	0,0609	0,1043	0,0934	0,36	0,1043	0,0934	0,57	0,28
7	0,0739	0,1087	0,0904	0,15	0,1087	0,0904	0,97	0,17
8	0,0609	0,0609	0,0876	0,25	0,0609	0,0876	1,43	0,08
9	0,0826	0,0739	0,0850	0,00	0,0739	0,0850	0,60	0,27

Sudaryta autoriaus

intensyvus naudojimas lėmė ženklus nuokrypius nuo numatyto pasiskirstymo pagal Benford'o dėsnį (identifikuotas pelno valdymo potencialas).

13 lentelė. Pelningų įmonių grynojo pelno faktinio pirmosios-antrosios pozicijos skaitmenų pasiskirstymo Z-Score testo rezultatai 2006-2020 m.

Skaitmuo	1 poz.				2 poz.			
	Faktinis	Benford'o	Z-Score	p	Faktinis	Benford'o	Z-Score	p
0					0,1652	0,1197	2,13	0,02
1	0,2565	0,3010	1,47	0,07	0,1130	0,1139	0,04	0,48
2	0,1217	0,1761	2,16	0,02	0,1130	0,1088	0,21	0,42
3	0,1174	0,1249	0,35	0,36	0,0652	0,1043	1,94	0,03
4	0,1565	0,0969	3,06	0,00	0,1130	0,1003	0,64	0,26
5	0,1087	0,0792	1,66	0,05	0,0913	0,0967	0,28	0,39
6	0,0348	0,0669	1,95	0,03	0,0870	0,0934	0,33	0,37
7	0,0870	0,0580	1,88	0,03	0,1130	0,0904	1,20	0,11
8	0,0609	0,0512	0,67	0,25	0,0696	0,0876	0,97	0,17
9	0,0565	0,0458	0,78	0,22	0,0696	0,0850	0,84	0,20

Sudaryta autoriaus

Remiantis nuostolingų įmonių pajamų straipsnio faktinio skaitmenų pasiskirstymo analize pagal Benford'o dėsnį (žr. 14 lentelė) galima teigti, jog nustatytos tendencijos panašios į pelningų įmonių, pirmojoje pajamų straipsnio sumos skaitmens pozicijoje identifikuota daugiau faktinio pasiskirstymo nuokrypių nuo Benford'o dėsnio lyginant su antrąja skaitmenų pozicija. Statistiškai reikšmingi nuokrypiai pirmosios pozicijos atveju identifikuoti ties skaitmenimis 1 (0,01), 2 (0,02) ir 8 (0,04), o antrosios pozicijos atveju – ties 5 (0,02). Taigi, galima teigti, jog nuostolingų įmonių finansinėse ataskaitose pajamos pernelyg intensyviai prasideda skaitmenimi 1 arba antrasis pajamų straipsnio sumos skaitmuo yra 5 ir rečiau nei numatyta pajamos prasideda skaitmenimis 2 ir 8 – tai rodo potencialias pajamų straipsnio sumos korekcijas (pelno valdymo potencialą).

14 lentelė. Nuostolingų įmonių pajamų faktinio pirmosios-antrosios pozicijos skaitmenų pasiskirstymo Z-Score testo rezultatai 2006-2020 m.

Skaitmuo	1 poz.				2 poz.			
	Faktinis	Benford'o	Z-Score	p	Faktinis	Benford'o	Z-Score	p
0					0,1455	0,1197	0,59	0,28
1	0,4364	0,3010	2,19	0,01	0,1455	0,1139	0,74	0,23
2	0,0727	0,1761	2,01	0,02	0,1455	0,1088	0,87	0,19
3	0,1818	0,1249	1,28	0,10	0,0727	0,1043	0,77	0,22
4	0,0727	0,0969	0,61	0,27	0,1636	0,1003	1,56	0,06
5	0,0909	0,0792	0,32	0,37	0,0182	0,0967	1,97	0,02
6	0,0182	0,0669	1,45	0,07	0,0545	0,0934	0,99	0,16
7	0,0545	0,0580	0,11	0,46	0,0909	0,0904	0,01	0,49
8	0,0000	0,0512	1,72	0,04	0,0545	0,0876	0,87	0,19
9	0,0727	0,0458	0,96	0,17	0,1091	0,0850	0,64	0,26

Sudaryta autoriaus

Nustačius nuostolingų įmonių EBITDA faktinio skaitmenų pasiskirstymo atitiktį teoriniam skaitmenų pasiskirstymui numatytam pagal Benford'o dėsnį (žr. 15 lentelė) identifikuota, jog statistiškai reikšmingi nuokrypiai nuo Benford'o dėsnio pirmosios skaitmens pozicijos atveju užfiksuoti ties skaitmenimi 3 (0,02), o antrosios pozicijos atveju – ties 0 (0,00) ir 2 (0,02). Gauti Z-Score testo rezultatai rodo, jog nuostolingos įmonės yra potencialiai linkusios koreguoti nusidėvėjimo ir amortizacijos sumas (apskaičiuotas EBITDA prasideda skaitmenimi 3 arba antrasis EBITDA sumos skaitmuo yra 0 intensyviau nei numatyta pagal teorinį pasiskirstymą), identifikuojamas pelno valdymo potencialas, tačiau korekcijos nėra itin intensyvios – tendencijos analogiškos pelningų įmonių atvejui.

15 lentelė. Nuostolingų įmonių EBITDA faktinio pirmosios-antrosios pozicijos skaitmenų pasiskirstymo Z-Score testo rezultatai 2006-2020 m.

Skaitmuo	1 poz.				2 poz.			
	Faktinis	Benford'o	Z-Score	p	Faktinis	Benford'o	Z-Score	p
0					0,2364	0,1197	2,67	0,00
1	0,2727	0,3010	0,46	0,32	0,0909	0,1139	0,54	0,30
2	0,2000	0,1761	0,47	0,32	0,0182	0,1088	2,16	0,02
3	0,2182	0,1249	2,09	0,02	0,0909	0,1043	0,33	0,37
4	0,1273	0,0969	0,76	0,22	0,1273	0,1003	0,67	0,25
5	0,0364	0,0792	1,18	0,12	0,1091	0,0967	0,31	0,38
6	0,0182	0,0669	1,45	0,07	0,0909	0,0934	0,06	0,47
7	0,0182	0,0580	1,26	0,10	0,0727	0,0904	0,46	0,32
8	0,0364	0,0512	0,50	0,31	0,0727	0,0876	0,39	0,35
9	0,0727	0,0458	0,96	0,17	0,0909	0,0850	0,16	0,44

Sudaryta autoriaus

Išanalizavus nuostolingų įmonių EBIT straipsnio faktinio skaitmenų pasiskirstymo nuokrypius lyginant su numatytomis teorinėmis Benford'o dėsnio pasiskirstymo reikšmėmis (žr. 16 lentelė)

galima teigti, jog statistiškai reikšmingi neatitikimai nebuvo identifikuoti nei pirmoje, nei antroje EBIT straipsnio skaitmens pozicijoje. Taigi, pelno valdymo potencialas grindžiamas veiklos sąnaudų korekcijomis neidentifikuotas.

16 lentelė. Nuostolingų įmonių EBIT faktinio pirmosios-antrosios pozicijos skaitmenų pasiskirstymo Z-Score testo rezultatai 2006-2020 m.

Skaitmuo	1 poz.				2 poz.			
	Faktinis	Benford'o	Z-Score	p	Faktinis	Benford'o	Z-Score	p
0					0,0727	0,1197	1,07	0,14
1	0,2545	0,3010	0,75	0,23	0,1455	0,1139	0,74	0,23
2	0,1636	0,1761	0,24	0,40	0,1273	0,1088	0,44	0,33
3	0,1091	0,1249	0,36	0,36	0,1091	0,1043	0,12	0,45
4	0,1091	0,0969	0,30	0,38	0,0727	0,1003	0,68	0,25
5	0,1273	0,0792	1,32	0,09	0,0909	0,0967	0,14	0,44
6	0,0364	0,0669	0,91	0,18	0,1091	0,0934	0,40	0,34
7	0,0727	0,0580	0,47	0,32	0,0727	0,0904	0,46	0,32
8	0,0545	0,0512	0,11	0,45	0,1273	0,0876	1,04	0,15
9	0,0727	0,0458	0,96	0,17	0,0727	0,0850	0,33	0,37

Sudaryta autoriaus

Remiantis atlikta nuostolingų įmonių grynujų nuostolių faktinio skaitmenų pasiskirstymo analize (žr. 17 lentelė) pastebėta, jog statistiškai reikšmingi faktinio skaitmenų pasiskirstymo nuokrypiai lyginant su Benford'o dėsnio pirmosios skaitmens pozicijos atveju identifikuoti ties skaitmenimis 4 (0,02) ir 8 (0,04), o antrosios pozicijos atveju – ties 7 (0,03). Nuostolingų įmonių grynieji nuostoliai dažniau nei įprastai prasideda skaitmenimi 4 ir rečiau nei numatyta prasideda 8, antrasis grynujų nuostolių sumos skaitmuo rečiau nei numatyta yra skaitmuo 7. Tai rodo, jog nuostolingos įmonės linkusios koreguoti pelno (nuostolių) ataskaitoje pateikiamus grynuosius nuostolius (pirmąjį skaitmenį labiau nei antrąjį), pelno valdymo potencialas identifikuotas.

17 lentelė. Nuostolingų įmonių grynujų nuostolių faktinio pirmosios-antrosios pozicijos skaitmenų pasiskirstymo Z-Score testo rezultatai 2006-2020 m.

Skaitmuo	1 poz.				2 poz.			
	Faktinis	Benford'o	Z-Score	p	Faktinis	Benford'o	Z-Score	p
0					0,0909	0,1197	0,66	0,26
1	0,3091	0,3010	0,13	0,45	0,1636	0,1139	1,16	0,12
2	0,1818	0,1761	0,11	0,46	0,1636	0,1088	1,31	0,10
3	0,1455	0,1249	0,46	0,32	0,0545	0,1043	1,21	0,11
4	0,1818	0,0969	2,13	0,02	0,0909	0,1003	0,23	0,41
5	0,0545	0,0792	0,68	0,25	0,1091	0,0967	0,31	0,38
6	0,0182	0,0669	1,45	0,07	0,1273	0,0934	0,86	0,19
7	0,0727	0,0580	0,47	0,32	0,0182	0,0904	1,87	0,03
8	0,0000	0,0512	1,72	0,04	0,0545	0,0876	0,87	0,19
9	0,0364	0,0458	0,33	0,37	0,1273	0,0850	1,12	0,13

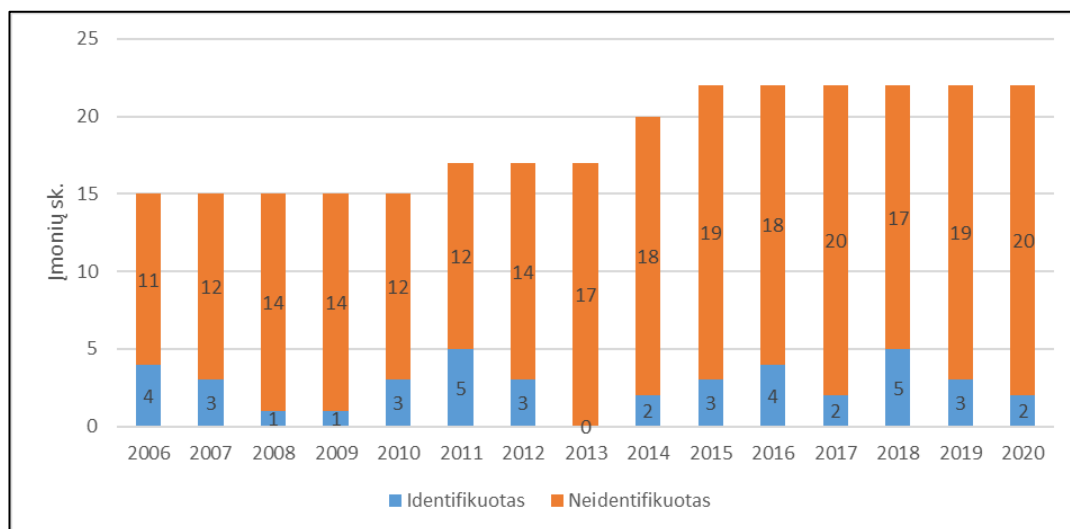
Sudaryta autoriaus

Apibendrinat 2006-2020 m. Lietuvos įmonių pelno valdymo potencialo analizę, galima teigti, jog Chi-kvadrato testas parodė, jog tiek pelningų, tiek nuostolingų Lietuvos įmonių atveju nustatyta statistiškai reikšminga faktinio skaitmenų pasiskirstymo neatitiktis teoriniam pasiskirstymui pagal Benford'o dėsnį pirmojoje pajamų, EBITDA, EBIT ir grynojo pelno nuostolių straipsnių skaitmens pozicijoje. Remiantis Chi-kvadrato testu antrojoje šių finansinių ataskaitų straipsnių skaitmens pozicijoje reikšmingi nuokrypiai nuo Benford'o dėsnio identifikuoti tik nuostolingų įmonių atveju, o MAD skaičiavimai rodo, jog reikšmingi nuokrypiai nuo Benford'o dėsnio identifikuojami tiek pelningų, tiek nuostolingų įmonių atveju abiejose skaitmenų pozicijose, tačiau nuostolingų įmonių nuokrypiai yra didesni. Z-Score testo rezultatai taip pat signalizuoja apie statistiškai reikšmingus kai kurių skaitmenų pasiskirstymo neatitikimus Benford'o dėsniiui, didesnė dalis jų užfiksuota pirmosios skaitmens pozicijos atveju, tad bendri analizės rezultatai rodo, jog H1 negali būti atmesta tiek pelningų, tiek nuostolingų įmonių atveju, t.y. faktinis skaitmenų pasiskirstymas neatitinka Benford'o dėsnio, o tai signalizuoja pelno valdymo potencialą. Siekiant tiksliau įvertinti potencialų Lietuvos įmonių pelno valdymą ir jo poveikį finansinės atskaitomybės kokybei reikalinga detalesnė analizė.

4.2. Potencialaus pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymas

4.2.1. Juodo pelno valdymo potencialo analizė

Visų pirma, vertinant potencialaus pelno valdymo poveikį finansinės atskaitomybės kokybei, identifikuotas Lietuvos įmonių juodojo pelno potencialas 2006-2020 m. pagal *M-Score* modelį, darant prielaidą, jog jeigu apskaičiuotas *M-Score* rodiklis tam tikrais metais yra didesnis už $-1,78$ egzistuoja tikimybė, jog įmonė potencialiai manipuliavo pelnu, o tai lemia žemą finansinės atskaitomybės kokybę. *M-Score* modelio tikslumas yra apie 76 proc., kadangi tai tikimybinis modelis (Beneish, 1999). Informacija apie *M-Score* modelio pagalba identifikuotas potencialiai juodąjį pelno valdymą taikančias įmones pateikiama 16 pav.

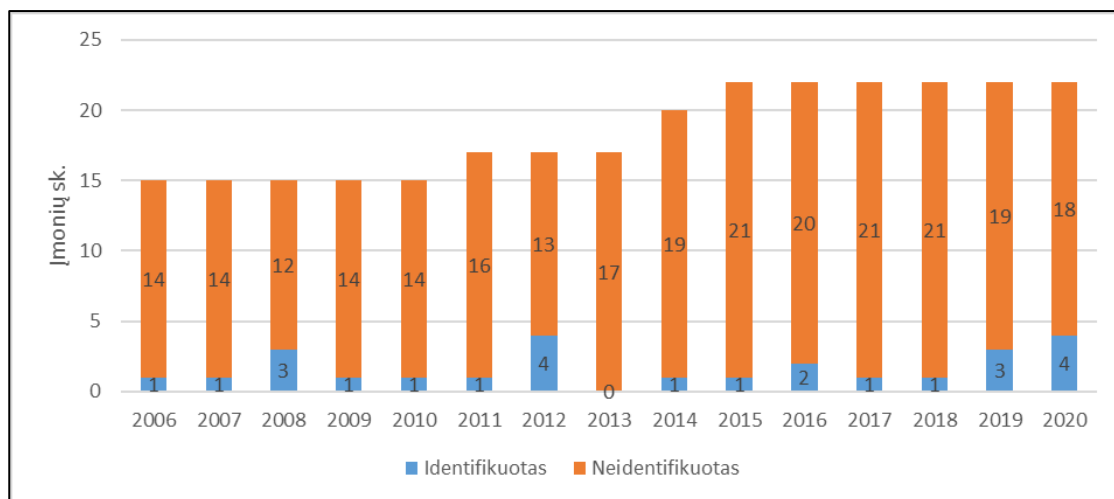

16 pav. Lietuvos įmonių juodojo pelno valdymo potencialas 2006-2020 m.

Sudaryta autoriaus

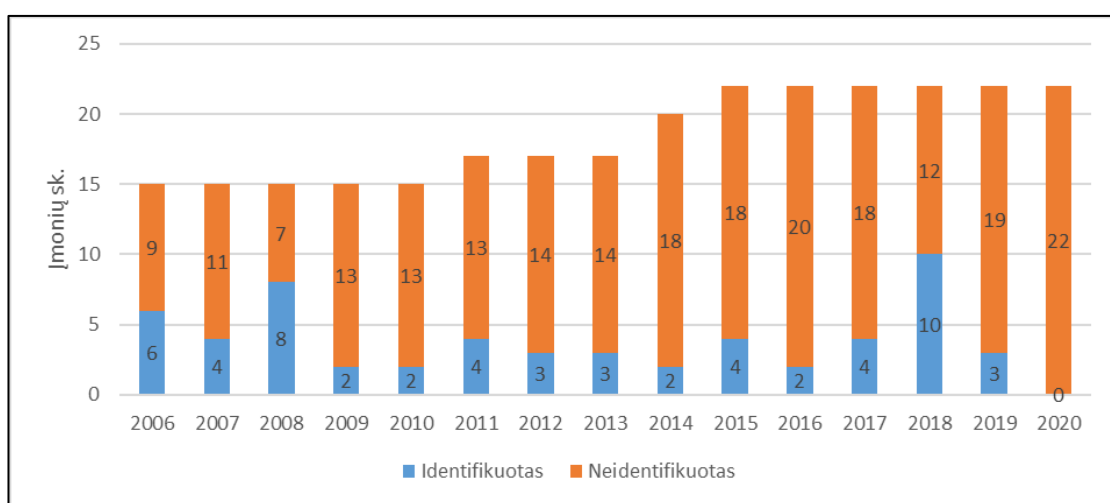
Remiantis *M-Score* modeliu nustatyta, jog didžioji Lietuvos įmonių dalis 2006-2020 m. nėra linkusios taikyti juodąjį pelno valdymą – analizuojamuoju laikotarpiu įmonių, potencialiai taikančių juodąjį pelno valdymą, skaičius svyravo nuo 0 iki 5 kiekvienais metais. Pastebėta, jog Lietuvos įmonės nėra linkusios kriziniu laikotarpiu intensyviau taikyti juodąjį pelno valdymą (2007-2008 m.

finansų krizės laikotarpiu), ženklėsnis juodojo pelno valdymo potencialas iųvelgiamas keletu metų bėgyje. Analogiškai, analizuojant 2020 m. juodojo pelno valdymo potencialą COVID-19 pandemijos sukeltos krizinės situacijos metu, ženklėsnis juodojo pelno valdymo potencialas Lietuvos įmonėse neidentifikuotas. Daugiausiai įmonių, potencialiai taikančių juodąjį pelno valdymą identifikuota 2011 m. ir 2018 m. (5 įmonės), atitinkamai mažiausiai – 2008-2009 m. (po 1 įmonę), o 2013 m. juodojo pelno valdymo potencialas neidentifikuotas nei vienoje įmonėje.

17 pav. Lietuvos įmonių M-Score modelio DSRI pagrįstas pelno valdymo signalas 2006-2020 m.
Sudaryta autoriaus

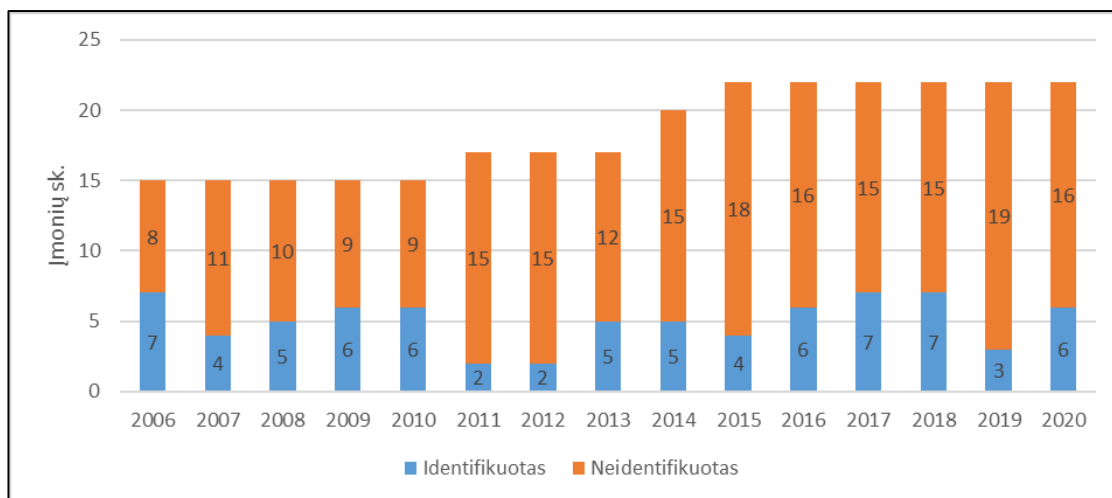
Nors didžiojoje dalyje įmonių neužfiksuotas ženklus juodojo pelno valdymas, tačiau, siekiant tiksliau įvertinti potencialias pelno valdymą sritis-motyvus, įvertinti visų analizuotų įmonių *M-Score* rodiklį sudarantys indikatoriai – ar jie viršija nustatytą ribą (žr. 4 priedas). Įvertinus įmones, kurių DSRI tam tikrais metais buvo didesnis nei 1,465 (žr. 17 pav.) nustatyta, jog daugiausiai įmonių, kurių indikatorius viršijo numatytą reikšmę, užfiksuota 2008, 2012 ir 2019-2020 m. Tai gali signalizuoti arba blogėjančias ekonomines sąlygas įmonėje (t. y., įmonės skatina pardavimus klientams suteikiant švelnesnes kredito sąlygas), arba įmonės linkusios pripažinti pajamas, kol jos nėra realiai uždirbtos.

18 pav. Lietuvos įmonių M-Score modelio GMI pagrįstas pelno valdymo signalas 2006-2020 m.
Sudaryta autoriaus

Išanalizavus įmones, kurių GMI siekė daugiau nei 1,193 (žr. 18 pav.) nustatyta, jog daugiausiai įmonių, kurios potencialiai galėjo valdyti pelną dėl mažėjančios bendrosios pelno maržos,

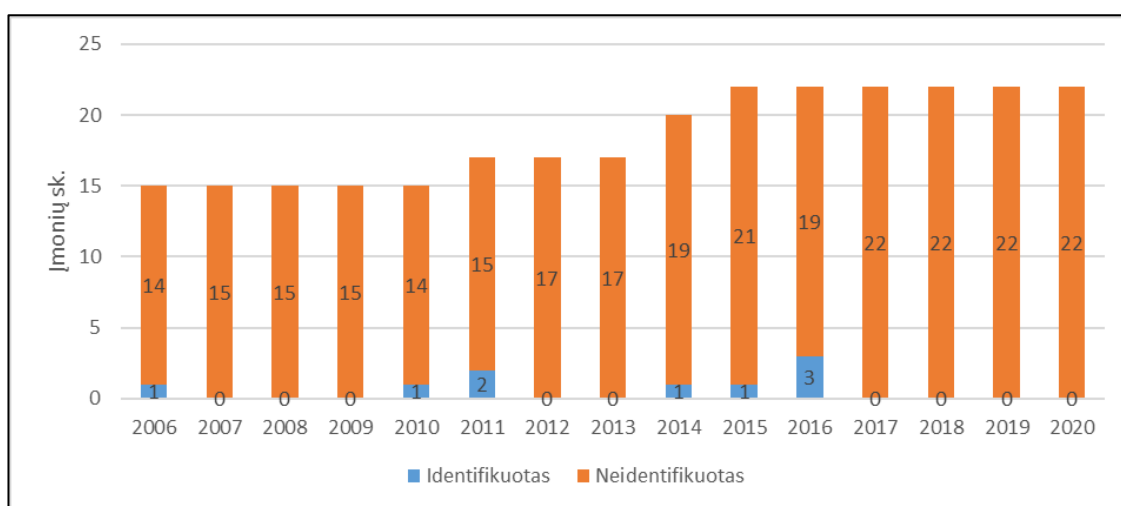
identifikuota 2006, 2008 ir 2018 m. Tai dar vienas iš galimų pelno valdymo motyvų, susijusių su potencialiais įmonės ekonominiais sunkumais. Analizuojant 2020 m. galima teigti, jog COVID-19 nepaskatino potencialaus pelno valdymo pagrįsto bendrosios pelno maržos pokyčiais.

19 pav. Lietuvos įmonių M-Score modelio AQI pagrįstas pelno valdymo signalas 2006-2020 m.
Sudaryta autoriaus

AQI grįstas pelno valdymo potencialas (kai $AQI \geq 1,254$) identifikuotas visu analizuojamuoju laikotarpiu, kiekvienais metais indikatorius viršijo numatytą reikšmę nemažiau nei 2 analizuotose įmonėse (žr. 19 pav.). Daugiausiai įmonių, kurių AQI viršijo 1,254 nustatyta 2006, 2017-2018 m. Rezultatai rodo, jog dalis Lietuvos įmonių visu analizuojamuoju laikotarpiu potencialiai kapitalizavo dalį patirtų išlaidų (atidėjo išlaidų pripažinimą sąnaudomis).

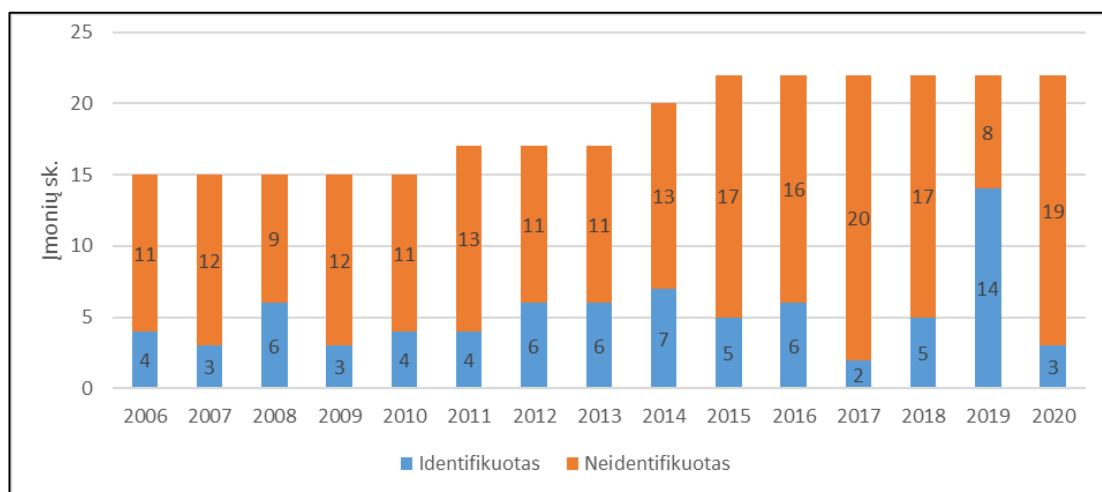
Įvertinus Lietuvos įmones, kurių SGI siekė daugiau nei 1,607 (žr. 20 pav.), nustatyta, jog numatytą indikatoriaus reikšmę viršijo tik nedidelis skaičius įmonių – analizuojamuoju laikotarpiu jų skaičius svyravo nuo 0 iki 3. Nors įmonių augimas nebūtinai signalizuoja pelno valdymą, tačiau kai spaudžiamos didelės įmonės, yra didesnė tikimybė, kad jos imsis pelno valdymo.

20 pav. Lietuvos įmonių M-Score modelio SGI pagrįstas pelno valdymo signalas 2006-2020 m.
Sudaryta autoriaus

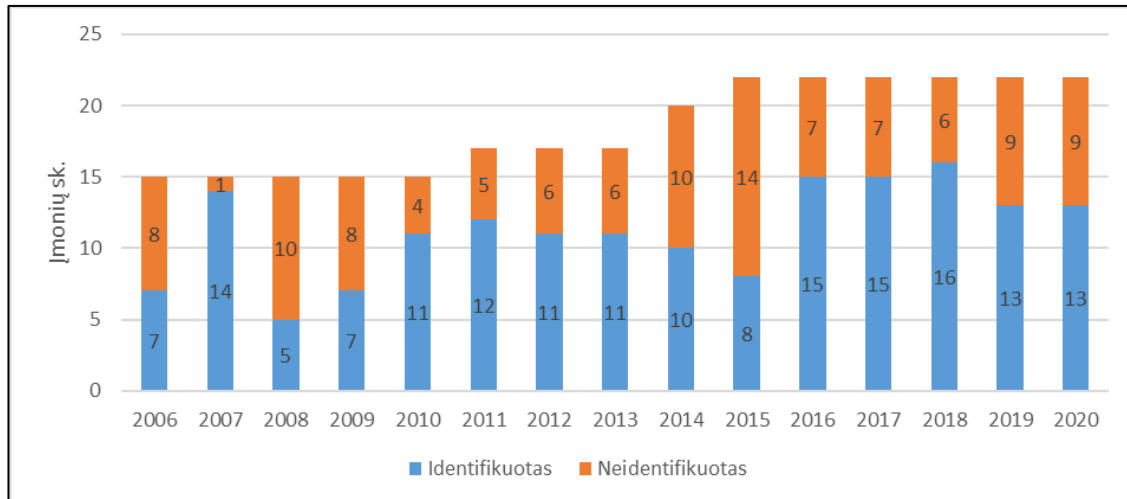
Išanalizavus įmones, kurių DEPI siekė daugiau nei 1,077 (žr. 21 pav.) nustatyta, jog nemažos dalies Lietuvos įmonių atveju turto nusidėvėjimo tempai lėtėjo tam tikrais metais. Tai rodo, jog įmonės

galimai peržiūrėjo turto naudingo tarnavimo laiką, o tai galėjo atlikti siekiant sulėtinti sąnaudų pripažinimą ir padidinti pajamas.

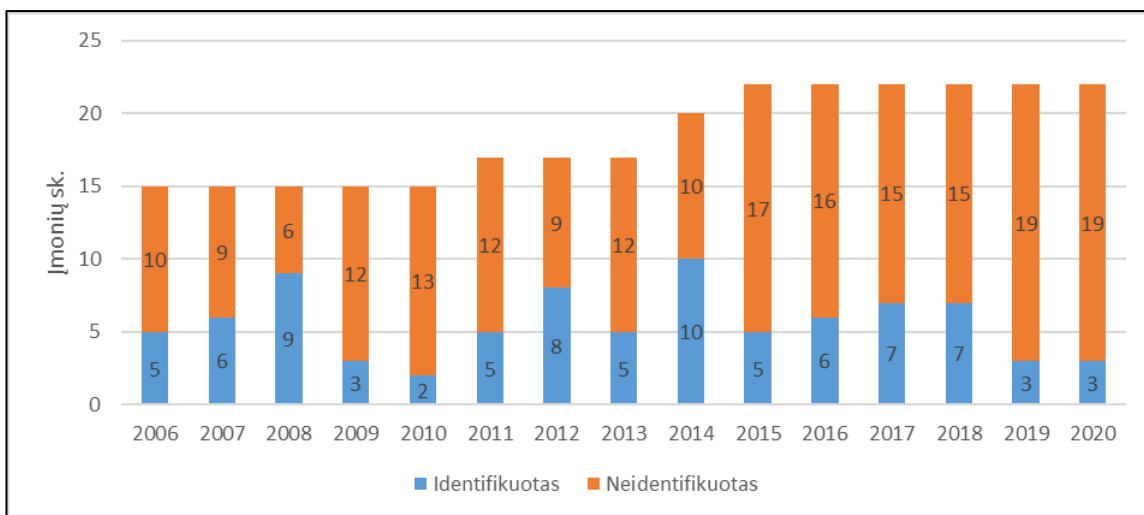
21 pav. Lietuvos įmonių M-Score modelio DEPI pagrįstas pelno valdymo signalas 2006-2020 m.
Sudaryta autoriaus

Įvertinus įmones, kurių SGAI buvo mažesnis nei 1,041 tam tikrais metais (žr. 22 pav.) nustatyta, jog ganėtinai nemažos dalies įmonių atveju visu analizuojamuoju laikotarpiu indikatorius buvo mažesnis už numatytą reikšmę. Tai signalizuoja, jog įmonių sąnaudų ir pajamų augimas yra ganėtinai neproporcingi – tokiu būdu įmonės galėjo bandyti nuslėpti blogėjančius veiklos rezultatus, o blogėjančios įmonių ateities perspektyvos galimai galėjo paskatinti pelno valdymą.

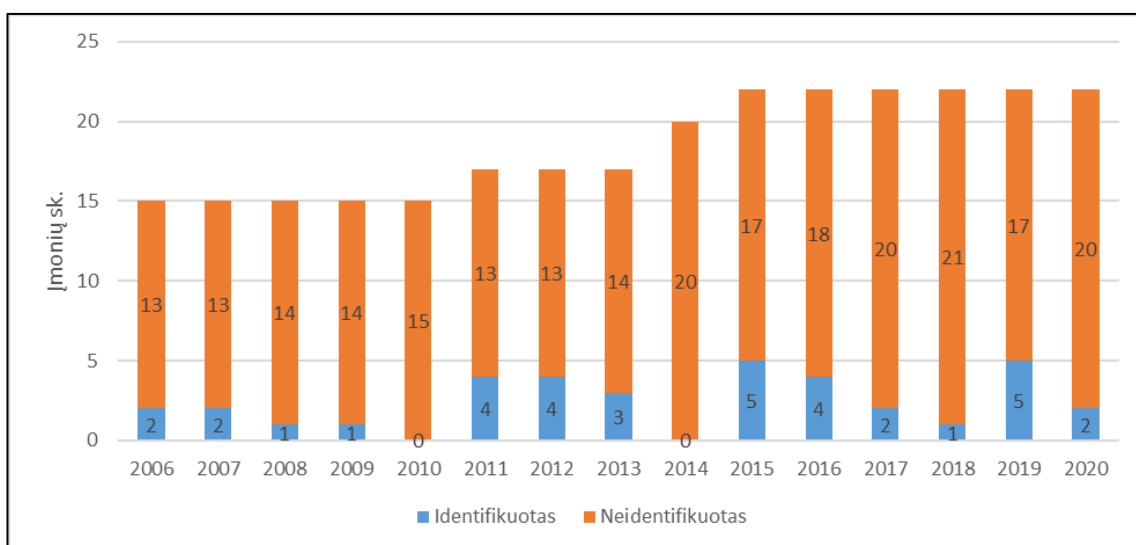
22 pav. Lietuvos įmonių M-Score modelio SGAI pagrįstas pelno valdymo signalas 2006-2020 m.
Sudaryta autoriaus

Nors LVGI didesnis už 1,111 savaime nerodo pelno valdymo potencialo, tačiau finansinio svėro augimas laikomas vienu iš potencialių motyvų, galinčių paskatinti pelno valdymą, siekiant palankesnių sutarčių įmonėms skolinantis. Ganėtinai nemažai įmonių su LVGI didesniu nei 1,111 užfiksuota 2008, 2012 ir 2014 m. (žr. 23 pav.) Pastaraisiais metais (2019-2020 m.) skoliniai susitarimai nelaikomi signalizuojančiais pelno valdymo potencialą, kadangi didžiosios dalies įmonių atveju LVGI neviršijo numatytos reikšmės.

23 pav. Lietuvos įmonių M-Score modelio LVGI pagrįstas pelno valdymo signalas 2006-2020 m.
Sudaryta autoriaus

TATA grįstas pelno valdymo potencialas (kai $TATA \geq 0,031$) identifikuotas ganėtinai nedidelėje dalyje įmonių (žr 24 pav.). Daugiausiai įmonių, kurių TATA viršijo 0,031 nustatyta 2015 ir 2019 m. Rezultatai rodo, jog ženklus pelno valdymo potencialas grįstas diskrecinių ir nediskrecinių sukauptų sumų valdymu Lietuvos įmonių atveju neužfiksuotas.

24 pav. Lietuvos įmonių M-Score modelio TATA pagrįstas pelno valdymo signalas 2006-2020 m.
Sudaryta autoriaus

Atskirai įvertinus įmones, kurių atveju buvo identifikuotas / neidentifikuotas juodasis pelno valdymas 2006-2020 m. (žr. 18 lentelė) pastebėta, jog įmonės, kurios yra linkusios taikyti juodąjį pelno valdymą pasižymi vidutiniškai didesnėmis DSRI, AQL, SGI, DEPI ir TATA reikšmėmis – tai rodo, jog Lietuvos įmonių juodojo pelno valdymo potencialas pagrįstas gautinų sumų, ilgalaikio turto naudingo tarnavimo laiko koregavimais, išlaidų kapitalizavimu. Nors vidutinės sukauptos sumos didesnės įmonėse, kurios potencialiai taikė juodąjį pelno valdymą, tačiau tai nėra plačiai taikoma pelno valdymo technika. Be to, pastebėta, jog įmonėse, potencialiai taikančiose juodąjį pelno valdymą, priimami agresyvesni su sukauptomis sumomis susiję apskaitiniai sprendimai lyginant su tomis įmonėmis (TATA vidurkis teigiamas), kuriose juodojo pelno valdymo potencialas neidentifikuotas

18 lentelė. Lietuvos įmonių M-Score rodiklio ir jį sudarančių indikatorių aprašomoji statistika 2006-2020 m.

Kintamasis	Identifikuotas juodojo pelno valdymo potencialas				Neidentifikuotas juodojo pelno valdymo potencialas			
	Min.	Max.	Vidurkis	Standartinis nuokrypis	Min.	Max.	Vidurkis	Standartinis nuokrypis
DSRI	0,0849	5,0183	1,2414	0,8746	0,3201	3,5075	1,0506	0,3332
GMI	-0,1220	3,4492	0,9562	0,7424	-8,7594	2,5956	0,9462	0,7913
AQI	0,4360	40,7360	3,5161	6,4333	-4,1614	7,2458	1,0780	0,7493
SGI	0,3001	8,6786	1,4922	1,3204	0,1842	1,6907	1,0346	0,1897
DEPI	0,0849	5,0183	1,2414	0,8746	0,3201	3,5075	1,0506	0,3332
SGAI	0,5057	2,7983	1,0849	0,4825	0,2605	3,3140	1,0420	0,3096
LVGI	0,3862	1,8637	1,0516	0,3065	0,3113	5,1322	1,0623	0,4413
TATA	-0,3109	0,2721	0,0197	0,1201	-0,6705	0,1386	-0,0743	0,0990
M-Score	-1,7766	13,0455	-0,3721	2,4832	-6,5717	-1,8249	-2,8145	0,6261

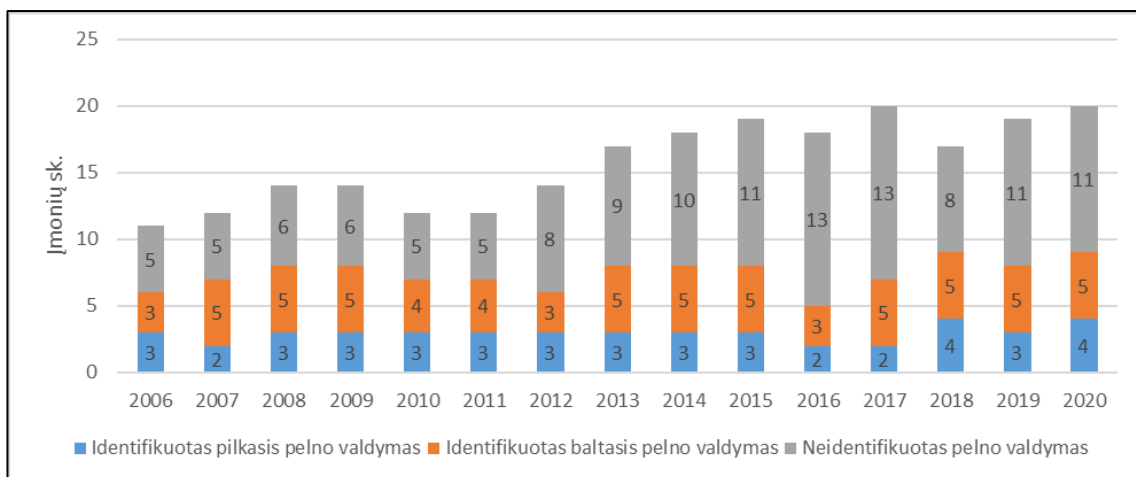
Sudaryta autoriaus

(TATA vidurkis neigiamas). Vertinant apskaičiuotas vidutines GMI, SGAI, LVGI reikšmes nenustatytas ženklus skirtumas tarp įmonių, kurios potencialiai taiko juodąjį pelno valdymą ir kurios ne. Tai rodo, jog bendrosios pelno maržos, finansinio svertas Lietuvos įmonių nelaikomas ženklia paskata taikyti pelno valdymą, įmonių pajamos ir patiriamos sąnaudos ganėtinai proporcingos nepriklausomai nuo to, ar įmonės taiko juodąjį pelno valdymą, ar ne. Apskritai, pastebėta, jog įmonėse, kuriose identifikuotas juodojo pelno valdymo potencialas, M-Score modelio indikatoriai svyravo labiau negu įmonėse, kuriose juodojo pelno valdymo potencialas neidentifikuotas.

Taigi, atlikus Lietuvos įmonių 2006-2020 m. juodojo pelno valdymo potencialo analizę galima teigti, jog potencialus juodojo pelno valdymas nėra plačiai taikomas. Taip pat pastebėta, jog COVID-19 neturėjo ženklios įtakos juodojo pelno valdymo potencialo išaugimui. Remiantis gautais rezultatais, H2 galima patvirtinti tik iš dalies - įmonės, kurios linkusios taikyti juodąjį pelno valdymą, potencialiai tai atlieka kapitalizuojant išlaidas, koreguojant ilgalaikio turto naudingo tarnavimo laiką, gautinų sumų vertę, atidedant patirtų išlaidų apskaitymą, tačiau apskritai, kaupimu grįstas pelno valdymas nelaikomas viena iš plačiai taikomų juodojo pelno valdymo technikų. Be to, nustatyta, jog priešingai nebuvo manyta, ženklus įmonės pajamų augimas, bendrosios maržos sumažėjimas, finansinio sverto padidėjimas bei neproporcingas pajamų ir pardavimų, bendrųjų ir administracinių sąnaudų augimas nėra juodojo pelno valdymo indikatoriai Lietuvos įmonių atveju.

4.2.2. Pilkojo-baltojo pelno valdymo potencialo analizė

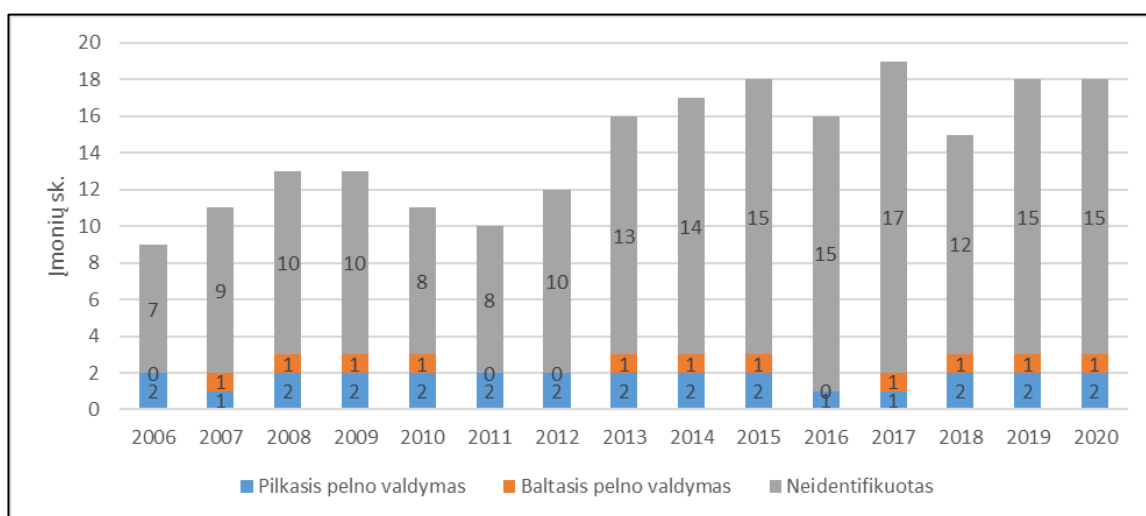
Lietuvos įmonių pilkojo-baltojo pelno valdymo potencialas 2006-2020 m. įvertintas eliminavus įmones, kuriose tam tikrais metais remiantis *M-Score* modeliu buvo identifikuotas juodasis pelno valdymas. Kadangi vienomis populiariausių pelno valdymo technikų laikomas kaupimu grįstas ir realus pelno valdymas, įvertintas jų pilkojo-baltojo pelno valdymo potencialas (žr. 25 pav.), darant prielaidą, jog kaupimu grįsto / realaus pilkojo-baltojo pelno potencialas laikomas identifikuotu, jeigu egzistuoja statistiškai reikšmingas ryšys tarp tyrime naudotų modelių (modifikuoto Jones (Dechow ir kt., 1995) ir Roychowdhury (2006)) kintamųjų, atsižvelgiant į nustatyto pelno valdymo potencialo ryšį su finansinėse ataskaitose pateikiamos informacijos vertingumu.

25 pav. Lietuvos įmonių pilkojo-baltojo pelno valdymo potencialas 2006-2020 m.
Sudaryta autoriaus

Nustatyta, jog maždaug pusė įmonių, kurios buvo analizuotos nustatant pilkojo-baltojo pelno valdymo potencialą nėra linkusios taikyti pelno valdymą. Įmonių skaičius, potencialiai taikančių pilką pelno valdymą (identifikuotas statistiškai reikšmingas pelno valdymo potencialas neigiamai veikiantis finansinės informacijos vertingumą), kiekvienais metais svyravo nuo 2 iki 4, potencialiai taikančių baltą pelno valdymą (identifikuotas pelno valdymo potencialas, kuris turi statistiškai reikšmingą teigiamą įtaką/neturi statistiškai reikšmingos įtakos finansinės informacijos vertingumui) – nuo 3 iki 5. Be to, analizuojant 2020 m. COVID-19 pandemijos sukeltos krizės poveikį įmonių pelno valdymo potencialui galima teigti, jog ženklėsnis pilkojo-baltojo pelno valdymo potencialas Lietuvos įmonėse neidentifikuotas. Daugiausiai įmonių, potencialiai taikančių pilką-baltą pelno valdymą identifikuota 2018 m. ir 2019 m. (9 įmonės), atitinkamai mažiausiai – 2016 m. (5 įmonės).

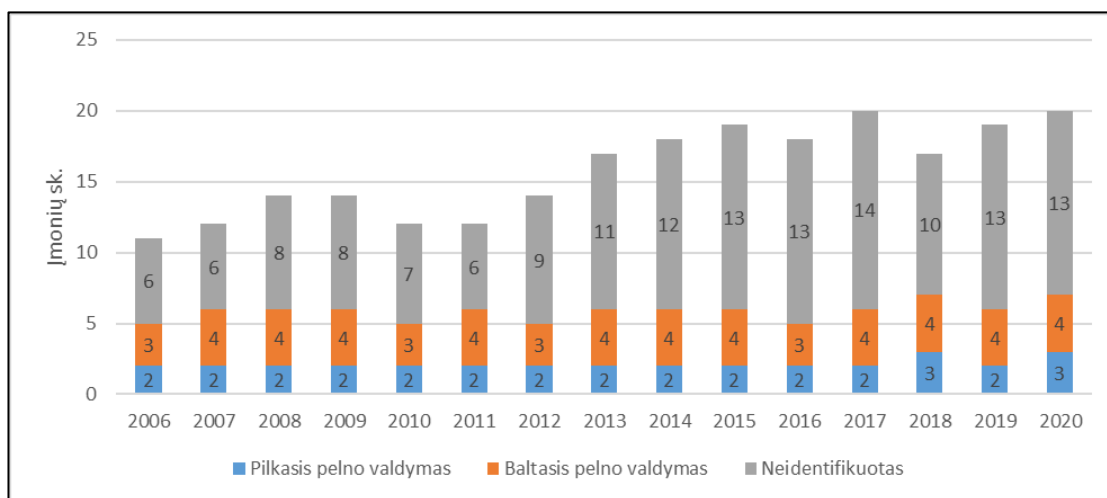
Rezultatai rodo, jog įmonės, pasižyminčios pilkojo-baltojo pelno valdymo potencialu linkusios taikyti skirtingo tipo pelno valdymo technikas, o ne jų kombinacijas. Įvertinus modifikuoto Jones (Dechow ir kt., 1995) modelio pagalba atliktos kaupimų grįsto pilkojo-baltojo pelno valdymo potencialo analizės rezultatus (žr. 26 pav.) galima teigti, jog kaupimu grįstas pilkasis-baltasis pelno valdymas

26 pav. Lietuvos įmonių pilkojo-baltojo kaupimu grįsto pelno valdymo potencialas 2006-2020 m.
Sudaryta autoriaus

nėra populiaru tarp Lietuvos įmonių, analogiškai juodojo pelno valdymo analizės rezultatams. Nustatyta, jog 2006-2020 m. Lietuvos įmonių skaičius, kurios potencialiai taikė pilkajį-baltąjį kaupimu grįstą pelno valdymą svyravo nuo 1 iki 3, iš kurių neženkliai daugiau įmonių taikė pilkajį kaupimu grįstą pelno valdymą.

Analizuojant pilkojo-baltojo realaus pelno valdymo potencialą 2006-2020 m. (žr. 27 pav.) apskaičiuotą remiantis Roychowdhury (2006) modeliu pastebėta, jog ženkliai daugiau Lietuvos įmonių potencialiai taiko pilkajį-baltąjį realų pelno valdymą negu grįstą kaupimu. Analizuojamuoju laikotarpiu kiekvienais metais nuo 5 iki 7 Lietuvos įmonių taikė pilkajį-baltąjį realų pelno valdymą. Nustatyta, jog daugiau Lietuvos įmonių yra linkusios taikyti baltąjį realų pelno valdymą negu pilkajį – baltąjį realų pelno valdymą kiekvienais iš analizuojamojo laikotarpio metų potencialiai taikė nuo 3 iki 4 įmonių, o pilkajį – 2-3 įmonės.

27 pav. Lietuvos įmonių pilkojo-baltojo realaus pelno valdymo potencialas 2006-2020 m. Sudaryta autoriaus

Taigi, galima teigti, jog Lietuvos įmonės yra potencialiai labiau linkusios taikyti pelno valdymą grįstą realių verslo operacijų laiko valdymu ar struktūros keitimu (produkcijos kaštų, veiklos pinigų srautų, diskrecinių išlaidų), o ne grįstą diskrecinėmis sukauptomis sumomis, susijusiomis su apskaitos metodų ar įverčių keitimu laikantis Tarptautinių apskaitos standartų.

Įvertinus įmones, kurių atveju buvo identifikuotas / neidentifikuotas pilkasis / baltasis pelno valdymas 2006-2020 m. (žr. 19 lentelė) pastebėta, jog įmonės, kurios potencialiai linkusios taikyti pilkajį pelno valdymą pasižymi vidutiniškai didesnėmis DA reikšmėmis (diskrecinių kaupinių sumomis, kurios potencialiai susijusios su oportunistiniu įmonės vadovų elgesiu) negu taikančios baltąjį pelno valdymą, ar lyginant su įmonėmis, kuriose pelno valdymo potencialas neidentifikuotas. Tai rodo, jog pilkajį pelno valdymą taikančios įmonės linkusios agresyviau koreguoti įmonės pinigų srautus diskrecinių kaupinių pagalba (didžiausia DA teigiama reikšmė), priimami apskaitiniai sprendimai yra mažiau konservatyvūs stengiantis labiau išnaudoti apskaitos reglamentavimo lankstumą.

ABCFO kintamasis rodo, jog potencialiai pilkajį pelno valdymą taikančios įmonės pasižymi ženkliau nuo normų nukrypstančiu veiklos pinigų srautu (pavyzdžiui, dėl taikomų didesnių kainų nuolaidų, pirkėjų apmokėjimų terminų koregavimo) negu taikančios baltąjį pelno valdymą. Įmonėse, potencialiai netaikančiose pelno valdymo, veiklos pinigų srautai yra labiau nuo normų nukrypstantys

negu taikant baltąjį pelno valdymą tačiau tai gali būti susiję su įmonių veiklos specifika ir atspindėti normalias verslo operacijas arba būti susiję su kitais faktoriais, neturinčiais sąryšio su pelno valdymu.

Analizuojant ABPROD kintamąjį pastebėta, jog Lietuvos įmonės ganėtinai konservatyviai taiko pilkąjį-baltąjį pelno valdymą, susijusį su gamybos kaštais. Lyginant įmones, potencialiai taikančias pilkąjį-baltąjį pelno valdymą, ir tas, kuriose pelno valdymas neužfiksuotas, ženklus skirtumas nenustatytas. Tačiau įmonės, kurios vis dėlto yra potencialiai linkusios taikyti realų pelno valdymą, susijusį su gamybos kaštais, potencialiai tai gali atlikti tam tikrais metodais didinant gamybos sąnaudas, siekiant sumažinti parduotų prekių savikainą (COGS), o tai savo ruožtu didina einamojo laikotarpio veiklos pelno maržą.

ABDISX komponentė rodo, jog pilkąjį pelno valdymą taikančios įmonės yra linkusios ženkliai agresyviau mažinti pardavimo, bendrąsias ir administracines sąnaudas (diskrecines išlaidas) lyginant su baltąjį pelno valdymą taikančiomis įmonėmis arba su tomis, kuriose pelno valdymo potencialas neidentifikuotas. Lyginant įmones, kurios potencialiai taiko baltąjį pelno valdymą su įmonėmis, kuriose pelno valdymas neidentifikuotas, didelio skirtumo nepastebėta.

19 lentelė. Lietuvos įmonių Modified Jones (1995), Roychowdhury (2006) modelių svarbiausių kintamųjų ir finansinės informacijos vertingumo aprašomoji statistika 2006-2020 m.

Pelno valdymo potencialas	Kintamasis	Min.	Max.	Vidurkis	Stand. nuokrypis
Identifikuotas pilkasis pelno valdymas	DA	-0,0421	0,6097	0,0730	0,0922
	ABCFO	-0,1567	0,3523	0,0919	0,1070
	ABPROD	-0,3727	0,5199	-0,0162	0,1754
	ABDISX	-0,1186	0,5382	0,0995	0,2215
	R²	0,1848	0,5062	0,2646	0,0982
Identifikuotas baltasis pelno valdymas	DA	-0,1465	0,5008	0,0656	0,0972
	ABCFO	-0,0794	0,2565	0,0960	0,0753
	ABPROD	-0,3967	0,3617	-0,0391	0,1879
	ABDISX	-0,2015	0,3828	-0,0663	0,0929
	R²	0,6679	0,9203	0,7958	0,0914
Neidentifikuotas pelno valdymas	DA	-0,0433	0,2369	0,0450	0,0629
	ABCFO	-0,2950	0,3068	0,0753	0,0859
	ABPROD	-0,7011	0,3653	-0,1760	0,2336
	ABDISX	-0,2855	0,3656	-0,0616	0,0895
	R²	0,0109	0,7335	0,3697	0,2412

Sudaryta autoriaus

Lyginant įmones pagal finansinės informacijos vertingumą (R^2) identifikuota, jog potencialiai vertingiausia finansine informacija pasižymi įmonės, taikančios baltąjį pelno valdymą. Pilkąjį pelno valdymą taikančios įmonės pasižymi santykinai žemu finansinės informacijos vertingumu, kas rodo, jog pilkąjį pelno valdymą taikančios įmonės pasižymi ne žema finansinės atskaitomybės kokybe. Įmonių, netaikančių pelno valdymo, finansinės informacijos vertingumas taip pat ganėtinai žemas, bet tai galėjo lemti nuo pelno valdymo nepriklausantys veiksniai. Taigi, rezultatai rodo, kad nors pilkasis pelno valdymas ir atitinka finansinei atskaitomybei keliamus reikalavimus, tačiau neigiamai veikia finansinės informacijos vertingumą, finansinės atskaitomybės kokybę.

Atlikus 2006-2020 m. Lietuvos įmonių pilkojo-baltojo pelno valdymo potencialo analizę, galima teigti, jog įmonės yra potencialiai linkusios plačiau taikyti baltąjį pelno valdymą (siekiant pateikti teisingą ir aktualią finansinę atskaitomybę) negu pilkąjį (asmeninės naudos siekiais), tačiau apskritai nemažoje dalyje įmonių pelno valdymas iš vis nebuvo identifikuotas. Be to, nustatyta, jog COVID-19 neturėjo ženklios įtakos pilkojo-baltojo pelno valdymo potencialo augimui. Analizės rezultatai taip pat rodo, jog pilkąjį pelno valdymą potencialiai taikančios Lietuvos įmonės pasižymi agresyvesniais su diskreciniais kaupiniais susijusiais apskaitiniais sprendimais ir žema finansinės atskaitomybės kokybe lyginant su taikančiomis baltąjį pelno valdymą ar netaikančiomis pelno valdymo, tačiau pastebėta, jog apskritai Lietuvos įmonės yra linkusios plačiau taikyti pilkąjį-baltąjį realų pelno valdymą lyginant su kaupimu grįstu. Realus pelno valdymas potencialiai taikomas valdant diskrecines išlaidas ir veiklos pinigų srautus, ženklus produkcijos kaštų valdymas neidentifikuotas.

4.3. Lietuvos įmonių pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei tyrimo apibendrinimas

Apibendrinant Lietuvos įmonių pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei tyrimo rezultatus galima teigti, jog pelno valdymas ganėtinai paplitusi praktika tarp Lietuvos listinguojamų įmonių, kurių akcijomis buvo prekiauta 2020 m. pabaigoje. Be to, pastebėta, jog plačiausiai įmonės linkusios taikyti baltąjį pelno valdymą (finansinė atskaitomybė atitinka fundamentalias kokybines charakteristikas), tačiau priešingai nei manyta, nustatyta, jog pilkasis pelno valdymas neatitinka aktualumo kokybinės charakteristikos (žr. 28 pav.). Apskritai, ženklių skirtumų tarp juodojo / pilkojo / baltojo pelno valdymo potencialo nėra. Taigi, H5 atmetama – juodojo pelno potencialas Lietuvos įmonių atveju nėra didžiausias. Taip pat atkreiptas dėmesys į tai, jog COVID-19 nesuintensyvino pelno valdymo potencialo, o tai signalizuoja, jog ekonominiai pokyčiai Lietuvos įmonių atveju didelės įtakos pelno valdymo potencialui neturi.

		Finansinės atskaitomybės kokybinės charakteristikos					
		Fundamentalios (atitinka/neatitinka)		Papildomos (pagerina)			
		Aktualumas	Teisingas pateikimas	Palyginamumas	Suprantamumas	Patikrinamumas	Savalaikiškumas
Potencialus pelno valdymas	Informacinis signalas	Baltuoju pelno valdymu užtikrinama finansinės atskaitomybės kokybė fundamentaliuoju aspektu (atitinka aktualumo charakteristiką)	Baltuoju pelno valdymu užtikrinama finansinės atskaitomybės kokybė fundamentaliuoju aspektu (atitinka teisingo pateikimo charakteristiką)	Baltuoju pelno valdymu pagerinama finansinės atskaitomybės kokybė (kai atitinka palyginamumo charakteristiką)	Baltuoju pelno valdymu pagerinama finansinės atskaitomybės kokybė (kai atitinka suprantamumo charakteristiką)	Baltuoju pelno valdymu pagerinama finansinės atskaitomybės kokybė (kai atitinka patikrinamumo charakteristiką)	Baltuoju pelno valdymu pagerinama finansinės atskaitomybės kokybė (kai atitinka savalaikiškumo charakteristiką)
	Pilkasis pelno valdymas	Pilkuoju pelno valdymu neužtikrinama finansinės atskaitomybės kokybė fundamentaliuoju aspektu (neatitinka aktualumo ir teisingo pateikimo charakteristikų)		Pilkuoju pelno valdymu nėra pagerinama finansinės atskaitomybės kokybė (neatitinka papildomų charakteristikų)			
	Juodasis pelno valdymas	Juodoju pelno valdymu neužtikrinama finansinės atskaitomybės kokybė fundamentaliuoju aspektu (neatitinka aktualumo ir teisingo pateikimo charakteristikų)		Juodoju pelno valdymu nėra pagerinama finansinės atskaitomybės kokybė (neatitinka papildomų charakteristikų)			

28 pav. Lietuvos įmonių pelno valdymo poveikis finansinės atskaitomybės kokybei 2006-2020 m. Sudaryta autoriaus

Siekiant įvertinti taikyto modelio validumą apskaičiuota modelio aiškinamoji galia (determinacijos koeficientas R^2) (žr. 7 priedas), kuri rodo, jog modelio naudojimas potencialo nustatymui yra geresnis pasirinkimas nei reikšmės spėjimas (reikšmingumo lygis $p < 0,00$), tačiau modelio pagalba patikimai paaiškinama tik apie 49 proc. analizuotų duomenų. Taigi, taikant modelį gauti rezultatai nėra itin aukšto patikimumo. H3 ir H4 negali būti patvirtintos, kadangi rezultatai rodo, jog finansinės informacijos vertingumas nėra statistiškai reikšminga kintamoji identifikuojant pilkojo-baltojo pelno valdymo potencialą.

Nors teoriniame lygmenyje lengva pelno valdymą suskaidyti į 3 grupes (juodasis / pilkasis / baltasis), tačiau identifikuojant jas praktikoje galima ženkliai paklaida. Sunkumus identifikuojant pelno valdymo potencialą gali lemti tai, jog neįprastas apskaitines praktikas, finansinių ataskaitų straipsnių nuokrypius nuo numatytų normų gali sukelti ženklius ekonominės situacijos pokyčiai ar veiklos specifika. Be to, tyrime taikytas tikimybinis modelis, pagrįstas statistinės analizės, matematinėmis priemonėmis, kurios gali identifikuoti tik ženklus nuokrypius nuo normų ir negali identifikuoti žmogiškosios klaidos tikimybės. Siekiant didesnio patikimumo rezultatų, galima praplėsti tyrimą pasitelkiant didesnę spektrą pelno valdymo indikatorių arba atlikti kokybinį tyrimą (interviu) su įmonių atstovais siekiant tiksliau nustatyti priežastis lėmusias tam tikrų indikatorių nuokrypius nuo normų. Be to, nustatant pilkojo-baltojo pelno valdymo potencialą reikėtų jį sieti ne su vienu finansinės informacijos vertingumo matu arba reikėtų pasirinkti kito tipo kintamąjį, kadangi finansinės informacijos vertingumui įtakos gali turėti ir visiškai su pelno valdymu nesusiję veiksniai.

Kadangi analizuotų įmonių atveju nustatytas juodojo pelno valdymo potencialas tai rodo, jog dalis Lietuvos įmonių yra potencialiai linkusios manipuliaciniais tikslais naudotis Tarptautinių apskaitos standartų lankstumu siekiant geresnio įmonės finansinių rezultatų vaizdo. Įmonės galėtų plačiau įvertinti ir išnaudoti konservatyvesnių pelno valdymo technikų galimybes ir įgyvendinti jas praktikoje, tokiu būdu išlaikant finansinę atskaitomybę atitinkančią jai keliamus fundamentalius kokybinius reikalavimus, kadangi juodojo pelno valdymas siejasi su rizika, jog išorinėms suinteresuotosioms šalims identifikavus finansinės atskaitomybės neskaidrumą, tai gali neigiamai paveikti įmonės įvaizdį, reputaciją ir sumažinti investuotojų susidomėjimą.

Juodojo-pilkojo pelno valdymo potencialas taip pat rodo, jog įmonės identifikuoja galimybes asmeninės naudos siekiais pasinaudoti esamo reglamentavimo lankstumu, o tai signalizuoja apie būtinus apskaitos standartų formulavimo pokyčius bei poreikį priežiūros institucijoms peržiūrėti su finansinės atskaitomybės skaidrumu susijusias drausmines priemones.

Išvados

1. Įvertinus teisinių ir ekonominių veiksnių įtaką finansinės atskaitomybės kokybei ir Lietuvos įmonių pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo modelio poreikį galima teigti, kad:
 - finansinės atskaitomybės standartų (tarptautinių ar nacionalinių) pasirinkimas neturi didelės įtakos finansinės atskaitomybės kokybei, tačiau besikeičianti ekonominė situacija, pesimistinės ateities prognozės verslui gali turėti įtakos finansinių ataskaitų kokybei;
 - pelno valdymas laikomas dažnai praktikoje aptinkamu sąmoningu tam tikrų įmonės apskaitinių metodų, darančių tiek teigiamą, tiek neigiamą įtaką finansinės atskaitomybės kokybei, naudojimu, kurių mastas bei kryptis priklauso nuo valstybės ekonominės situacijos;
 - tyrėjų požiūris į pelno valdymą ir jo nustatymą prieštaringas – tai lemia, jog kol kas nėra universalus pelno valdymo nustatymo modelio, o COVID-19 įtaka ekonominėms tendencijoms formuoja naujo pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo modelio, orientuoto į naujausias pasaulio tendencijas, kūrimo poreikį.
2. Apžvelgus teorinius pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymo aspektus nustatyta, jog:
 - finansinės atskaitomybės kokybė apibrėžiama kaip įmonės finansinės informacijos pateikimo būdas, darantis įtaką akcininkų ir kitų suinteresuotų šalių sprendimų priėmimui. Finansinės atskaitomybės kokybei įtaką daro įvairūs išoriniai, organizaciniai ir su personalu susiję veiksniai, išskiriamos 2 fundamentalios ir 4 papildomos kokybinės charakteristikos, kurios apibrėžia finansinės atskaitomybės kokybę;
 - pelno valdymas laikomas viena iš netiesioginių finansinės atskaitomybės matavimo priemonių. Pelno valdymo atsiradimą gali lemti susitarimo, kapitalo rinkos arba trečiųjų šalių motyvai – dėl šios priežasties egzistuoja platus pelno valdymo technikų spektras. Tai lemia pelno valdymo matavimo priemonių, kurių skaičiavimo būdai ir rezultatų interpretacija varijuoja, įvairovę;
 - dėl problematiško pelno valdymo nustatymo parengtas konceptualus pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei modelis, kuris skirtas įvertinti pelno valdymo atitiktį fundamentalioms finansinės atskaitomybės kokybinėms charakteristikoms skaidant pelno valdymo potencialą į juodąjį/pilkąjį (oportunistinį) ir baltąjį (informacinį).
3. Siekiant nustatyti pelno valdymo poveikį finansinės atskaitomybės kokybei parengta metodologija, apimanti pelno valdymo potencialo analizę, grindžiamą finansinių ataskaitų straipsnių skaitmenų pasiskirstymo atitikties nuokrypiais nuo numatytų teorinių reikšmių. Tikslus potencialaus pelno valdymo poveikio finansinės atskaitomybės kokybei nustatymas atliekamas juodojo pelno valdymo potencialą identifikuojant santykinį rodiklių-indikatorių analizės pagalba, o pilkojo-baltojo potencialo nustatymas atliekamas regresinės analizės būdu.
4. Įvertinus Lietuvos įmonių pelno valdymo poveikį finansinės atskaitomybės kokybei remiantis parengtu konceptuali modeliu pastebėta, kad:
 - Lietuvos įmonių atveju identifikuotas pelno valdymo potencialas, tai ganėtinai plačiai aptinkama praktika, tačiau ženklų skirtumų tarp skirtingų pelno valdymo tipų (juodojo/pilkojo/baltojo) masto neidentifikuota;
 - Lietuvos įmonės yra labiau linkusios taikyti realų pelno valdymą lyginant su kaupimu grįstu;
 - tyrime naudotas parengtas kombinuotas modelis nėra aukšto patikimumo (tikslumas tik apie 49 proc.) – tai rodo, jog praktikoje sudėtinga skaidyti pelno valdymo potencialą į juodąjį,

pilkąjį ir baltąjį, nes tarp skirtingų tipų pelno valdymo nėra aiškiai apibrėžtų ribų. Be to, taikytas modelis neįvertina žmogiškųjų klaidų tikimybės;

- rekomenduojama analizuotoms įmonėms įvertinti konservatyvesnių pelno valdymo technikų galimybes, siekiant išlaikyti aukštą finansinės atskaitomybės kokybę ir sumažinti įmonės įvaizdžio, reputacijos sugadinimo riziką, kadangi dalis įmonių pasižymėjo juodojo arba pilkojo pelno valdymo potencialu. Tokio tipo pelno valdymo potencialas taip pat signalizuoja poreikį peržiūrėti Tarptautinių apskaitos standartų nuostatas bei priežiūros institucijų drausmines priemones siekiant sumažinti interpretacijos ir taikymo laisvę asmeninės naudos siekiais;
- siekiant tiksliau įvertinti pelno valdymo poveikį finansinės atskaitomybės kokybei reikalingas tolimesnis tyrimas didinant pelno valdymo indikatorių spektrą arba atliekant kokybinį tyrimą, įtraukiant įmonių atstovus, bandant detaliau nustatyti priežastis lėmusias tam tikrų indikatorių, signalizuojančių potencialų pelno valdymą, nuokrypius nuo normų.

Literatūros sąrašas

1. Abbadi, S. S., Hijazi, Q. F., & Al-Rahahleh, A. S. (2016). Corporate governance quality and earnings management: Evidence from Jordan. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 10(2), 54-75 [peržiūrėta 2021-01-01]. Prieiga per internetą: <https://ro.uow.edu.au/aabfj/vol110/iss2/4/>
2. Abdallah, W. M., & Alnamri, M. (2015). Non-financial performance measures and the BSC of multinational companies with multi-cultural environment. *Cross Cultural Management* Abdallah, W., & Alnamri, M. (2015). Non-financial performance measures and the BSC of multinational companies with multi-cultural environment. *Cross Cultural Management*, 22(4), 594–607 [peržiūrėta 2020-11-20]. Prieiga per internetą: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/CCM-12-2013-0195/full/html>
3. Abdullahi, A., & Abubakar, M. (2017). Adoption of International Financial Reporting Standards (IFRS) and Measurement of Reporting Quality: A Review of Methodologies. *International Business and Accounting Research Journal*, 1(2), 103-108 [peržiūrėta 2020-11-20]. Prieiga per internetą: <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=016013006095021022093121123114124029038020028004063010126024127075030117125031104124036118001032056056002116069113070106026083041061069087049097109083085089118098086017066015004085007077108106026004092119122087009106127067001120025085094107071011085093&EXT=pdf>
4. Aifuwa, H. O., & Embele, K. (2019). Board Characteristics and Financial Reporting. *Journal of Accounting and Financial Management*, 5(1), 30-44 [peržiūrėta 2020-12-30]. Prieiga per internetą: <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=821122096002081067119100004024101077026033026084001028104111024006116000028064079097021029123061020113114094112011009003087127046073006036059116008115121094013127102089052024067005117094102125064093064123085110080106028085073096093087029068070124124074&EXT=pdf&INDEX=TRUE>
5. Akhtar, M., Zia, M. H., & Shehzad, F. (2018). True and Fair View of Financial Reporting Practices: Accountants' Perspective. *Journal of Islamic Business and Management*, 8, 301-319 [peržiūrėta 2021-01-11]. Prieiga per internetą: <https://jibm.org/wp-content/uploads/2019/02/s10.pdf>
6. Alareeni, B. (2018). The impact of firm-specific characteristics on earnings management: evidence from GCC countries. *International Journal of Managerial and Financial Accounting*, 10(2), 85-104 [peržiūrėta 2021-01-03]. Prieiga per internetą: <https://www.inderscienceonline.com/doi/abs/10.1504/IJMFA.2018.091659>
7. Al-dmour, A., Abbod, M. F., & Al-dmour, H. H. (2017). Qualitative Characteristics of financial reporting and non-financial business performance. *International Journal of Corporate Finance and Accounting (IJCFA)*, 4(2), 1-22 [peržiūrėta 2020-11-12]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/324494814_Qualitative_Characteristics_of_Financial_Reporting_and_Non-Financial_Business_Performance
8. Ali, B., & Hasnah, H. (2018). Real earnings management: a review of literature and future research. *Asian Journal of Finance & Accounting*, 10(1) [peržiūrėta 2021-01-09]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/326515495_Real_earnings_management_A_review_o

f literature and future research?enrichId=rgreq-7b25bf3160697c0fedf11057831baf35-XXX&enrichSource=Y292ZXJQYWdlOzMyNjUxNTQ5NTtBUzo3OTEyNzI2MjEwODA1NzIAMTU2NTY2NTUwMjU4MA%3D%3D&el=1 x 3& esc=publicationCoverPdf

9. Al-Jaifi, H. A. (2017). Ownership concentration, earnings management and stock market liquidity: evidence from Malaysia. *Corporate Governance: The international journal of business in society* [peržiūrēta 2021-01-02]. Prieiga per internetą: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/CG-06-2016-0139/full/html?fullSc=1>
10. Almashaqbeh, A. A., Abdul-Jabbar, H., & Shaari, H. (2018). Real Earnings Management and Tax Considerations: A Conceptual Analysis. *International Journal of Business Management and Commerce*, 3(2), 25-35 [peržiūrēta 2021-01-07]. Prieiga per internetą: <http://www.ijbmcnet.com/images/Vol3No2/4.pdf>
11. An, Y. (2017). Measuring earnings quality over time. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 7(3), 82 [peržiūrēta 2021-04-10]. Prieiga per internetą: <https://www.econjournals.com/index.php/ijefi/article/view/4786>
12. Al-Rawashdeh, F. (2017). Applying Benford's law into Jordanian insurance companies to identify earning's manipulations. *Business and Economic Horizons*, 13(2), 210-223 [peržiūrēta 2021-03-15]. Prieiga per internetą: <https://ageconsearch.umn.edu/record/264695/>
13. Alzoubi, E. S. S. (2016). Audit quality and earnings management: evidence from Jordan. *Journal of Applied Accounting Research* [peržiūrēta 2021-01-07]. Prieiga per internetą: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JAAR-09-2014-0089/full/html>
14. Anagnostopoulou, S. C., & Tsekrekos, A. E. (2017). The effect of financial leverage on real and accrual-based earnings management. *Accounting and Business Research*, 47(2), 191-236 [peržiūrēta 2021-01-01]. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00014788.2016.1204217>
15. Anders, H., & Shekou, T. (2011). A Comparative Study of Models to Reveal Earnings Management: At Stockholm Exchange Market from year 2000-2009 [peržiūrēta 2020-12-19]. Prieiga per internetą: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:423745/FULLTEXT01.pdf>
16. Arnis, N., Karamanis, K., & Kolias, G. (2019). Detecting Creative Accounting in Businesses in Financial Distress. *Accounting and Finance Research*, 8(2), 232-244 [peržiūrēta 2021-01-11]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/profile/Georgios_Kolias/publication/334479203_Detecting_Creative_Accounting_in_Businesses_in_Financial_Distress/links/5cecc052299bf109da75107e/Detecting-Creative-Accounting-in-Businesses-in-Financial-Distress.pdf
17. Ater, B., & Hansen, T. B. (2020). Earnings management prior to private debt issuance. *Accounting Research Journal* [peržiūrēta 2021-01-01]. Prieiga per internetą: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/ARJ-11-2018-0204/full/html>
18. Attia, M. B. R., Lassoued, N., & Attia, A. (2016). Political costs and earnings management: evidence from Tunisia. *Journal of Accounting in Emerging Economies* [peržiūrēta 2021-01-06]. Prieiga per internetą: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JAEE-05-2013-0022/full/html>
19. Baker, S. R., Bloom, N., Davis, S. J., & Terry, S. J. (2020). Covid-induced economic uncertainty (No. w26983). National Bureau of Economic Research [peržiūrēta 2020-06-17]. Prieiga per internetą: <https://www.nber.org/papers/w26983>

20. Barghathi, Y., Collison, D., & Crawford, L. (2020). Earnings Management Ethics: Stakeholders' Perceptions. In *Research on Professional Responsibility and Ethics in Accounting*. Emerald Publishing Limited [peržiūrēta 2020-06-17]. Prieiga per internetą: <https://core.ac.uk/reader/287546516>
21. Barker, R., & Teixeira, A. (2018). Gaps in the IFRS conceptual framework. *Accounting in Europe*, 15(2), 153-166 [peržiūrēta 2020-06-13]. Prieiga per internetą: <https://www.ifrs.org/-/media/feature/events-and-conferences/2017/november/gaps-in-the-conceptual-framework.pdf?la=en&hash=44029972DE4BC2992998FABAC918E3F50EF931C0>
22. Bassiouny, S. W. (2016). The impact of firm characteristics on earnings management: an empirical study on the listed firms in Egypt. *Journal of Business and Retail Management Research*, 10(3) [peržiūrēta 2020-12-16]. Prieiga per internetą: https://jbrmr.com/cdn/article_file/i-24_c-227.pdf
23. Bazrafshan, V., Bazrafshan, A. M. E. N. E. H., & Salehi, M. A. H. D. I. (2019). Investigating the Influence of Managers' Narcissism on Financial Reporting Quality. *Journal of Accounting and Auditing Review*, 25(4), 457-478 [peržiūrēta 2020-12-29]. Prieiga per internetą: <https://www.sid.ir/en/journal/ViewPaper.aspx?ID=666642>
24. Beest, F. V., Braam, G. J. M., & Boelens, S. (2009). Quality of Financial Reporting: measuring qualitative characteristics [peržiūrēta 2020-11-12]. Prieiga per internetą: <https://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/74896/74896.pdf>
25. Bekaert, G., Hodrick, R. & Zhang, X. (2012). Aggregate Idiosyncratic Volatility. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*. 47:6, 1155-1185 [peržiūrēta 2021-01-10]. Prieiga per internetą: <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-financial-and-quantitative-analysis/article/jfq-volume-47-issue-6-cover-and-front-matter/EFD1FCC0E8AB2D44EEEDF7FAB9656BD5>
26. Braswell, M., & Daniels, R. B. (2017). Alternative earnings management techniques: What audit committees and internal auditors should know. *Journal of Corporate Accounting & Finance*, 28(2), 45-54 [peržiūrēta 2021-01-09]. Prieiga per internetą: http://faratarjome.ir/u/media/shopping_files/store-EN-1517480916-8028.pdf
27. Call, A. C., Campbell, J. L., Dhaliwal, D. S., & Moon Jr, J. R. (2017). Employee quality and financial reporting outcomes. *Journal of Accounting and Economics*, 64(1), 123-149 [peržiūrēta 2020-12-29]. Prieiga per internetą: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0165410117300356>
28. Callao, S., Jarne, J. I., & Wroblewski, D. (2017). Detecting earnings management investigation on different models measuring earnings management for emerging Eastern European countries. *International Journal of Research-Granthaalayah*, 5(11), 222-259 [peržiūrēta 2020-10-11]. Prieiga per internetą: <https://core.ac.uk/reader/144877740>
29. Campa, D. (2019). Earnings management strategies during financial difficulties: A comparison between listed and unlisted French companies. *Research in International Business and Finance*, 50, 457-471 [peržiūrēta 2021-01-10]. Prieiga per internetą: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0275531918309401>
30. Cao, Y., Myers, L. A., & Omer, T. C. (2012). Does company reputation matter for financial reporting quality? Evidence from restatements. *Contemporary Accounting Research*, 29(3), 956-990 [peržiūrēta 2020-12-27]. Prieiga per internetą: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1911-3846.2011.01137.x>

31. Capkun, V., Collins, D., & Jeanjean, T. (2016). The effect of IAS/IFRS adoption on earnings management (smoothing): A closer look at competing explanations. *Journal of Accounting and Public Policy*, 35(4), 352-394 [peržiūrēta 2020-06-12]. Prieiga per internetą: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0278425416300163>
32. Cavelius, F. (2011). Opening the „black box“: How internal reporting systems contribute to the quality of financial disclosure. *Journal of Applied Accounting Research*, 12(3), 187-211 [peržiūrēta 2020-11-20]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/235308738_Opening_the_black_box_How_internal_reporting_systems_contribute_to_the_quality_of_financial_disclosure
33. Chandren, S. (2016). Review on the Double Side of Earnings Management. *Pertanika Journal of Social Sciences & Humanities*, 24(4) [peržiūrēta 2020-07-20]. Prieiga per internetą: <http://psasir.upm.edu.my/id/eprint/57803/1/57803.pdf#page=17>
34. Chen, C. W., Hepfer, B. F., Quinn, P. J., & Wilson, R. J. (2018). The effect of tax-motivated income shifting on information asymmetry. *Review of Accounting Studies*, 23(3), 958-1004 [peržiūrēta 2021-01-09]. Prieiga per internetą: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11142-018-9439-1>
35. Chen, F. H., & Howard, H. (2016). An alternative model for the analysis of detecting electronic industries earnings management using stepwise regression, random forest, and decision tree. *Soft Computing*, 20(5), 1945-1960 [peržiūrēta 2021-01-13]. Prieiga per internetą: https://idp.springer.com/authorize/casa?redirect_uri=https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s00500-015-1616-6.pdf&casa_token=wSZZfGNbnxgAAAA:JE5NsJZukhR5Hqvo7r1W5LCEkoVtGsLY3hfJm9aiL3otYJqvyzsMpyDSPrz9TN3S8J2XJbq5pGPgtDPqng
36. Chen, F. H., Chi, D. J., & Wang, Y. C. (2015). Detecting biotechnology industry's earnings management using Bayesian network, principal component analysis, back propagation neural network, and decision tree. *Economic Modelling*, 46, 1-10 [peržiūrēta 2021-01-13]. Prieiga per internetą: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264999314005094?casa_token=ELQshV1jUZQAAAA:2bwi7-Z7y0_c12-uhGHaz69Hdo2BoVrydNAELKU3bkRNJiskF0Xn_HaPUzaUrkHxudNvK1H7fj0
37. Chen, T. (2012). Analysis on Accrual-based Models in Detecting Earnings Management. *Lingnan Journal of Banking, Finance and Economics*, 2 (5): 1-11 [peržiūrēta 2020-11-12]. Prieiga per internetą: <https://commons.ln.edu.hk/cgi/viewcontent.cgi?article=1010&context=ljbfe>
38. Choi, Y. S., Young, S., & Walker, M. (2008). Earnings Reporting and Analysts' Earnings Forecasts: The Perceptions of UK Analysts and Financial Managers. *University of Manchester Business School Working Papers*, 510 [peržiūrēta 2021-01-12]. Prieiga per internetą: <https://www.bl.uk/collection-items/earnings-reporting-and-analysts-earnings-forecasts-the-perceptions-of-uk-analysts-and-financial-managers>
39. Chowdhury, A., Mollah, S., & Al Farooque, O. (2018). Insider-trading, discretionary accruals and information asymmetry. *The British Accounting Review*, 50(4), 341-363 [peržiūrēta 2021-01-02]. Prieiga per internetą: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0890838917300434>
40. Cimini, R. (2015). How has the financial crisis affected earnings management? A European study. *Applied economics*, 47(3), 302-317 [peržiūrēta 2020-06-16]. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00036846.2014.969828>

41. Costa, L. A. S. (2016). The impact of financial crisis on earnings management: evidence from EU-25 [peržiūrēta 2020-06-16]. Prieiga per internetu: <https://repositorio-aberto.up.pt/bitstream/10216/86142/2/158026.pdf>
42. Dahlen, V., & Lindberg, D. (2017). Earnings Management pre-and post IFRS Adoption: Results from Sweden, Finland and Norway [peržiūrēta 2020-06-13]. Prieiga per internetu: <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1112011&dswid=-9618>
43. Dayanandan, A., Donker, H., Ivanof, M., & Karahan, G. (2016). IFRS and accounting quality: legal origin, regional, and disclosure impacts. *International Journal of Accounting and Information Management* [peržiūrēta 2020-06-13]. Prieiga per internetu: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJAIM-11-2015-0075/full/html>
44. Darwanis, D., Saputra, M., & Kartini, K. (2016). Effect of professionalism, competence, knowledge of financial management, and intensity guidance apparatus inspectorate for quality of financial statements (study on inspectorate regencies/cities in Aceh). *BRAND. Broad Research in Accounting, Negotiation, and Distribution*, 7(1), 28-36 [peržiūrēta 2020-12-30]. Prieiga per internetu: <http://brain.edusoft.ro/index.php/brand/article/view/588>
45. de Groot, T., & van de Ven, A. (2019). The classroom as a community of interpretation: discussing earnings management practices as more than solely purposeful interventions. *Qualitative Research in Accounting & Management*, 16(4), 491-516 [peržiūrēta 2021-01-13]. Prieiga per internetu: <https://www.ingentaconnect.com/content/mcb/qram/2019/00000016/00000004/art00003>
46. De Jong, A., Mertens, G., van der Poel, M., & van Dijk, R. (2014). How does earnings management influence investor's perceptions of firm value? Survey evidence from financial analysts. *Review of Accounting Studies*, 19(2), 606-627 [peržiūrēta 2021-01-12]. Prieiga per internetu: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11142-013-9250-y>
47. De Simone, L., Klassen, K. J., & Seidman, J. K. (2017). Unprofitable affiliates and income shifting behavior. *The Accounting Review*, 92(3), 113-136 [peržiūrēta 2021-01-09]. Prieiga per internetu: <https://meridian.allenpress.com/accounting-review/article-abstract/92/3/113/99344>
48. DeAngelo, L. (1988). Discussion of evidence of earnings management from the provision for bad debts. *Journal of Accounting Research*, 32-40 [peržiūrēta 2021-01-12]. Prieiga per internetu: <https://www.jstor.org/stable/2491177?seq=1>
49. Dechow, P. M., & Dichev, I. D. (2002). The quality of accruals and earnings: The role of accrual estimation errors. *The accounting review*, 77(s-1), 35-59 [peržiūrēta 2021-01-12]. Prieiga per internetu: <https://meridian.allenpress.com/accounting-review/article-abstract/77/s-1/35/53276>
50. Dechow, P. M., Richardson, S. A., & Tuna, I. (2003). Why are earnings kinky? An examination of the earnings management explanation. *Review of accounting studies*, 8(2-3), 355-384 [peržiūrēta 2021-01-12]. Prieiga per internetu: <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1024481916719>
51. Dechow, P. M., Sloan, R. G., & Sweeney, A. P. (1995). Detecting earnings management. *Accounting review*, 193-225 [peržiūrēta 2021-01-12]. Prieiga per internetu: <https://www.jstor.org/stable/248303?seq=1>
52. Deng, M., & Yan, Y. (2019). Do Suppliers Benefit from Customer Concentration: Evidence from Real Earnings Management [peržiūrēta 2021-01-07]. Prieiga per internetu: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3444688

53. Dhaliwal, D. S., Gleason, C. A., & Mills, L. F. (2004). Last-chance earnings management: using the tax expense to meet analysts' forecasts. *Contemporary accounting research*, 21(2), 431-459 [peržiūrēta 2021-01-12]. Prieiga per internetu: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1506/TFVV-UYT1-NNYT-1YFH>
54. Doukas, J. A., & Zhang, R. (2020). Corporate managerial ability, earnings smoothing, and acquisitions. *Journal of Corporate Finance*, 65, 101756 [peržiūrēta 2021-01-08]. Prieiga per internetu: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0929119920302005>
55. Drabkova, Z. (2016). Models of detection of manipulated financial statements as part of the internal control system of the entity. *ACRN Oxford Journal of Finance and Risk Perspectives*, 5(1), 227-235 [peržiūrēta 2021-04-10]. Prieiga per internetu: https://www.researchgate.net/publication/301804906_MODELS_OF_DETECTION_OF_MANIPULATED_FINANCIAL_STATEMENTS_AS_PART_OF_THE_INTERNAL_CONTROL_SYSTEM_OF_THE_ENTITY
56. Ebaid, I. E. S. (2016). International accounting standards and accounting quality in code-law countries. *Journal of Financial Regulation and Compliance* [peržiūrēta 2021-01-07]. Prieiga per internetu: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JFRC-12-2011-0047/full/html>
57. El Diri, M. (2020). Earnings Management, Managerial Ability, and the Role of Competition [peržiūrēta 2020-12-30]. Prieiga per internetu: https://www.researchgate.net/profile/Malek_El_Diri/publication/347090742_Earnings_Management_Managerial_Ability_and_the_Role_of_Competition/links/5fd7dd77a6fdccdc8c9b4f0/Earnings-Management-Managerial-Ability-and-the-Role-of-Competition.pdf
58. El Diri, M., & Alhadab, M. (2020). The Impact of Earnings Management and Managerial Ability on Management Compensation. [peržiūrēta 2020-12-30]. Prieiga per internetu: https://www.researchgate.net/profile/Malek_El_Diri/publication/347090594_The_Impact_of_Earnings_Management_and_Managerial_Ability_on_Management_Compensation/links/5fd7dfbe299bf140880f57bd/The-Impact-of-Earnings-Management-and-Managerial-Ability-on-Management-Compensation.pdf
59. El Moslemany, R., & Nathan, D. (2019). Ownership structure and Earnings Management: evidence from Egypt. *International Journal of Business and Economic Development (IJBED)*, 7(1) [peržiūrēta 2020-12-30]. Prieiga per internetu: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJAIM-06-2015-0031/full/html>
60. Farichah, F. (2017). Management compensation and auditor reputation on earnings management and on share returns. *Comparative Study on Consumer Protection in Indonesia through Mechanism of Product Liability Insurance*, 20(3A), 196-208 [peržiūrēta 2020-12-19]. Prieiga per internetu: <http://repository.lppm.unila.ac.id/4289/1/2017-xx-3-a-13%20Farichah.pdf>
61. Farichah, F. (2017). Relationship of earnings management and earnings quality before and after IFRS implementation in Indonesia [peržiūrēta 2020-06-17]. Prieiga per internetu: <https://www.ersj.eu/dmdocuments/2017-xx-4-b-6.pdf>
62. Filip, A., & Raffournier, B. (2014). Financial crisis and earnings management: The European evidence. *The International Journal of Accounting*, 49(4), 455-478 [peržiūrēta 2020-06-16]. Prieiga per internetu: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0020706314000946>
63. Fitrios, R. (2016). Factors that influence accounting information system implementation and accounting information quality. *International Journal Of Scientific & Technology Research*, 5(4), 192-198 [peržiūrēta 2020-11-21]. Prieiga per internetu: <https://www.ijstr.org/final->

- <print/apr2016/Factors-That-Influence-Accounting-Information-System-Implementation-And-Accounting-Information-Quality.pdf>
64. Franceschetti, B. M. (2018). Financial crisis as a major cause of earnings management: Theoretical background and literature review. *Financial Crises and Earnings Management Behavior*, 103-117. Springer, Cham [peržiūrėta 2020-07-20]. Prieiga per internetą: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-54121-1_4
 65. Francis, B., Hasan, I., & Li, L. (2016). A cross-country study of legal-system strength and real earnings management. *Journal of Accounting and Public Policy*, 35(5), 477-512 [peržiūrėta 2021-01-13]. Prieiga per internetą: https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0278425416300369?casa_token=Q8qZ7vnplW4AAAAA:eoET2pb6fzhkLRJPMcPg_pMonnrchhoQIg5Fhj4gvLd3l1q2NR6tyRMb2cE-bw178sbO8qfPZ_I
 66. Gabrielli, G., & Mediolini, A. (2019). An Overview of Instruments and Tools to Detect Fraudulent Financial Statements. *Universal Journal of Accounting and Finance*, 7(3), 76-82. [peržiūrėta 2021-04-10]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/340824762_An_Overview_of_Instruments_and_Tools_to_Detect_Fraudulent_Financial_Statements/fulltext/5e9f9868a6fdcc20bb35feff/An-Overview-of-Instruments-and-Tools-to-Detect-Fraudulent-Financial-Statements.pdf
 67. Gao, J., Gao, B., & Wang, X. (2017). Trade-off between real activities earnings management and accrual-based manipulation-evidence from China. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 29, 66-80 [peržiūrėta 2021-01-10]. Prieiga per internetą: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1061951817300162>
 68. Graham, J. R., Harvey, C. R., & Rajgopal, S. (2005). The economic implications of corporate financial reporting. *Journal of accounting and economics*, 40(1-3), 3-73 [peržiūrėta 2021-01-12]. Prieiga per internetą: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0165410105000571?casa_token=gS0bIZZGso4AAAAA:ygxFIHEaHPHdWycUwgGnRSbUhez7UCE10O_JkBO7UZLyO68Saz_bGsMEnM2pxfXOr6KBfdMOgQ
 69. Gunny, K. A. (2010). The relation between earnings management using real activities manipulation and future performance: Evidence from meeting earnings benchmarks. *Contemporary accounting research*, 27(3), 855-888 [peržiūrėta 2021-01-12]. Prieiga per internetą: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1911-3846.2010.01029.x?casa_token=nkn_6pDtx2MAAAAA%3AgDQUcfhrmPls5Cs00QsrIrqYKpBsRwBciZzjih0COFzrHI-Fw7qKS_GA2ECJU18s9fAXZm1hNqV1aIM
 70. Halilbegovic, S., Celebic, N., Cero, E., Buljubasic, E., & Mekic, A. (2020). Application of Beneish M-score model on small and medium enterprises in Federation of Bosnia and Herzegovina. *Eastern Journal of European Studies*, 11(1) [peržiūrėta 2021-04-10]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/343267427_Application_of_Beneish_M-score_model_on_small_and_medium_enterprises_in_Federation_of_Bosnia_and_Herzegovina_Application_of_Beneish_M-score_model_on_small_and_medium_enterprises_147
 71. Harnovinsah, H., & Lisya (2014). The Influence of Corporate Tax Rate Changes toward Earnings Management. *International Journal of Business, Economics* [peržiūrėta 2021-01-07]. Prieiga per internetą: http://digilib.mercubuana.ac.id/manager/t!@file_artikel_abstrak/Isi_Artikel_208947516591.pdf

72. Hashim, H. A. (2012). The influence of culture on financial reporting quality in Malaysia. *Asian Social Science*, 8(13), 192 [peržiūrēta 2020-12-29]. Prieiga per internetą: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.900.3106&rep=rep1&type=pdf>
73. Hassan, S. U. (2013). Financial Reporting Quality, Does Monitoring Characteristics Matter? An Empirical Analysis of Nigerian Manufacturing Sector. *The Business & Management Review*, 3(2), 147 [peržiūrēta 2020-12-26]. Prieiga per internetą: <https://www.semanticscholar.org/paper/Financial-Reporting-Quality%2C-Does-Monitoring-Matter-Hassan/43b8742c2f51a308101d5eb68941de76f1c85f8c?p2df>
74. Hastuti, S., Setiawan, D., & Widagdo, A. K. (2020). Substitution between accrual and real earnings management: The role of independent commissioners and audit committee. *Jurnal Keuangan dan Perbankan*, 24(2), 225-240 [peržiūrēta 2021-01-03]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/341884360_Substitution_between_accrual_and_real_earnings_management_The_role_of_independent_commissioners_and_audit_committee
75. Haw, I. M., Ho, S. S., & Li, A. Y. (2011). Corporate governance and earnings management by classification shifting. *Contemporary Accounting Research*, 28(2), 517-553 [peržiūrēta 2021-01-10]. Prieiga per internetą: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1911-3846.2010.01059.x>
76. Hazarika, S., Karpoff, J. M., & Nahata, R. (2012). Internal corporate governance, CEO turnover, and earnings management. *Journal of Financial Economics*, 104(1), 44-69 [peržiūrēta 2020-12-30]. Prieiga per internetą: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0304405X11002431>
77. Healy, P. M. (1985). The effect of bonus schemes on accounting decisions. *Journal of accounting and economics*, 7(1-3), 85-107 [peržiūrēta 2021-01-12]. Prieiga per internetą: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0165410185900291>
78. Herath, S. K., & Albarqi, N. (2017). Financial reporting quality: A literature review. *International Journal of Business Management and Commerce*, 2(2), 1-14 [peržiūrēta 2020-12-19]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/profile/Siriyama_Herath/publication/314236476_Financial_Reporting_Quality_A_Literature_Review/links/58bc692d92851c471d563950/Financial-Reporting-Quality-A-Literature-Review.pdf
79. Houqe, M. N., Ahmed, K., & Van Zijl, T. (2017). Audit quality, earnings management, and cost of equity capital: evidence from India. *International Journal of Auditing*, 21(2), 177-189 [peržiūrēta 2021-01-07]. Prieiga per internetą: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/ijau.12087>
80. Houqe, M. N., Monem, R. M., Tareq, M., & Van Zijl, T. (2016). Secrecy and the impact of mandatory IFRS adoption on earnings quality in Europe. *Pacific-Basin Finance Journal*, 40, 476-49 [peržiūrēta 2020-06-13]. Prieiga per internetą: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0927538X16300993>
81. Hsieh, Y. M., & Kao, Y. (2016). An Application of Data Mining Techniques on Earnings Management Detection. *ICIC express letters. Part B, Applications: an international journal of research and surveys*, 7(12), 2677-2682 [peržiūrēta 2021-01-13]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/311435072_An_application_of_data_mining_techniques_on_earnings_management_detection

82. Huang, H. W., Rose-Green, E., & Lee, C. C. (2012). CEO age and financial reporting quality. *Accounting Horizons*, 26(4), 725-740 [peržiūrēta 2020-12-29]. Prieiga per internetą: <https://meridian.allenpress.com/accounting-horizons/article-abstract/26/4/725/52952>
83. Ye, J. (2007). Accounting accruals and tests of earnings management [peržiūrēta 2021-01-12]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1003101
84. Yoon, S. S., & Miller, G. (2002). Earnings management of seasoned equity offering firms in Korea. *The international journal of accounting*, 37(1), 57-78 [peržiūrēta 2021-01-12]. Prieiga per internetą: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0020706302001401>
85. Ippino, E., & Parbonetti, A. (2017). Mandatory IFRS adoption: the trade-off between accrual-based and real earnings management. *Accounting and Business Research*, 47(1), 91-121 [peržiūrēta 2020-06-12]. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00014788.2016.1238293>
86. Ippino, E., & Parbonetti, A. (2017). Mandatory IFRS adoption: the trade-off between accrual-based and real earnings management. *Accounting and Business Research*, 47(1), 91-121 [peržiūrēta 2021-01-10]. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00014788.2016.1238293>
87. Jahmani, Y., Niranjan, S., & Toney, S. (2016). Earnings management in recession and recovery periods. *Margin: The Journal of Applied Economic Research*, 10(2), 264-280 [peržiūrēta 2020-06-16]. Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0973801015625274>
88. Jones, J. J. (1991). Earnings management during import relief investigations. *Journal of accounting research*, 29(2), 193-228 [peržiūrēta 2021-01-12]. Prieiga per internetą: <https://www.jstor.org/stable/2491047?seq=1>
89. Jooste, L. (2011). A comparison of ethical perceptions of earnings management practices. *South African Journal of Economic and Management Sciences*, 14(4), 422-435 [peržiūrēta 2020-12-27]. Prieiga per internetą: http://www.scielo.org.za/scielo.php?pid=S2222-34362011000400005&script=sci_arttext&tlng=es
90. Kaldonski, M., Jewartowski, T., & Mizerka, J. (2020). Capital market pressure, real earnings management, and institutional ownership stability-Evidence from Poland. *International Review of Financial Analysis*, 71, 101315 [peržiūrēta 2021-01-02]. Prieiga per internetą: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1057521918305921>
91. Kang, S. H., & Sivaramakrishnan, K. (1995). Issues in testing earnings management and an instrumental variable approach. *Journal of Accounting Research*, 33(2), 353-367 [peržiūrēta 2021-01-12]. Prieiga per internetą: <https://www.jstor.org/stable/2491492?seq=1>
92. Kantudu, A. S., & Gololo, I. A. (2020). Corporate Social Responsibility and Earnings Management: Measurement Approach Review. *Journal of Accounting Research, Organization and Economics*, 3(2), 182-195 [peržiūrēta 2020-07-20]. Prieiga per internetą: <http://e-repository.unsyiah.ac.id/JAROE/article/view/17706/12922#>
93. Kapoor, S. (2019). Financial Derivatives, Earnings Management, and Firm Performance: Evidence from the Global Financial Crisis [peržiūrēta 2021-01-10]. Prieiga per internetą: https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/9876/UVA_2019_kapoor_shashvat.pdf?sequence=3&isAllowed=y
94. Kariuki, G., & Jagongo, A. (2013). Institutional investors' perceptions on quality of financial reporting in Kenya. *International Journal of Humanities and Social Science*, 3(2), 144-154 [peržiūrēta 2020-11-18]. Prieiga per internetą:

- http://www.ijhssnet.com/view.php?u=http://www.ijhssnet.com/journals/Vol_3_No_21_Special_Issue_December_2013/14.pdf
95. Karuna, C., & Tian, F. (2011). Industry product market competition and earnings management. In *Annual Meeting of the American Accounting Association*. American Accounting Association [peržiūrēta 2021-01-02]. Prieiga per internetą: <https://www.semanticscholar.org/paper/Industry-product-market-competition-and-earnings-Karuna-Tian/05894c0747538f97dd6259599cae0e23c12f69fb>
 96. Kasznik, R. (1999). On the association between voluntary disclosure and earnings management. *Journal of accounting research*, 37(1), 57-81 [peržiūrēta 2021-01-12]. Prieiga per internetą: <https://www.jstor.org/stable/2491396?seq=1>
 97. Khanh, H. T. M., & Nguyen, V. K. (2018). Audit quality, firm characteristics and real earnings management: The case of listed vietnamese firms. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 8(4), 243 [peržiūrēta 2021-01-02]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/profile/Khanh_Hoang12/publication/334194297_International_Journal_of_Economics_and_Financial_Issues_Audit_Quality_Firm_Characteristics_and_Real_Earnings_Management_The_Case_of_Listed_Vietnamese_Firms/links/5d1c7ad9458515c11c0ce869/International-Journal-of-Economics-and-Financial-Issues-Audit-Quality-Firm-Characteristics-and-Real-Earnings-Management-The-Case-of-Listed-Vietnamese-Firms.pdf
 98. Kliestik, T., Valaskova, K., Nica, E., Kovacova, M., & Lazaroiu, G. (2020). Advanced methods of earnings management: monotonic trends and change-points under spotlight in the Visegrad countries. *Oeconomia Copernicana*, 11(2), 371-400 [peržiūrēta 2021-01-13]. Prieiga per internetą: <http://economic-research.pl/Journals/index.php/oc/article/view/1783>
 99. Kothari, S. P., Leone, A. J., & Wasley, C. E. (2005). Performance matched discretionary accrual measures. *Journal of accounting and economics*, 39(1), 163-197 [peržiūrēta 2021-01-12]. Prieiga per internetą: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0165410104000849?casa_token=10dL6DHwr3MAAAAA:Y6lsvF5J71j5Yf1Es1vamwsGuEa5w9OWmjPjYi3BgNYfsog00zNEH5Cu1MGfNQ5b5IMOGgILrw
 100. Kousenidis, D. V., Ladas, A. C., & Negakis, C. I. (2013). The effects of the European debt crisis on earnings quality. *International Review of Financial Analysis*, 30, 351-362 [peržiūrēta 2020-06-16]. Prieiga per internetą: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1057521913000367>
 101. Lam, K. C., Sami, H., Yao, J., & Yao, Y. (2019). Mandatory IFRS Adoption and Earnings Management: The Role of Culture [peržiūrēta 2020-06-12]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3364200
 102. Lanier Jr, D., Wempe, W. F., & Swink, M. (2019). Supply chain power and real earnings management: stock market perceptions, financial performance effects, and implications for suppliers. *Journal of Supply Chain Management*, 55(1), 48-70 [peržiūrēta 2021-01-07]. Prieiga per internetą: <https://www.semanticscholar.org/paper/Supply-Chain-Power-and-Real-Earnings-Management%3A-Lanier-Wempe/8f776ded1f78f32e8f2a84d7e60a21ecf473cbe6>
 103. Lemma, T. T., Lulseged, A., Mlilo, M., & Negash, M. (2019). Political stability, political rights and earnings management: some international evidence. *Accounting Research Journal*. [peržiūrēta 2021-01-06]. Prieiga per internetą: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/ARJ-11-2017-0182/full/html>

104. Leuz, C., & Wysocki, P. D. (2016). The economics of disclosure and financial reporting regulation: Evidence and suggestions for future research. *Journal of accounting research*, 54(2), 525-622 [peržiūrēta 2021-01-06]. Prieiga per internetā: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1475-679X.12115>
105. Li, L. (2019). Is there a trade-off between accrual-based and real earnings management? Evidence from equity compensation and market pricing. *Finance Research Letters*, 28, 191-197 [peržiūrēta 2021-01-10]. Prieiga per internetā: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1544612317305822>
106. Lim, J. H., & Chang, J. H. (2017). Earnings Management Of Mergers And Acquisitions Of Target Candidates And Deal Withdrawn. *Journal of Applied Business Research (JABR)*, 33(3), 467-474 [peržiūrēta 2021-01-02]. Prieiga per internetā: <https://www.clutejournals.com/index.php/JABR/article/view/9937>
107. Ling, C., Maydew, E. L., Zhang, L., & Zuo, L. (2017). Customer–supplier relationships and corporate tax avoidance. *Journal of Financial Economics*, 123(2), 377-394 [peržiūrēta 2021-01-07]. Prieiga per internetā: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0304405X16301763>
108. Lo, K., Ramos, F., & Rogo, R. (2017). Earnings management and annual report readability. *Journal of Accounting and Economics*, 63(1), 1-25 [peržiūrēta 2020-12-27]. Prieiga per internetā: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0165410116300544>
109. Mafrolla, E., & D'Amico, E. (2017). Borrowing capacity and earnings management: An analysis of private loans in private firms. *Journal of Accounting and Public Policy*, 36(4), 284-301 [peržiūrēta 2021-01-02]. Prieiga per internetā: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0278425417300339>
110. Mahjoub, I., & Miloudi, A. (2015). Earnings management: A review of literature. In *Conference: Euro and The European Banking System: Evolutions and Challenges* [peržiūrēta 2020-12-16]. Prieiga per internetā: https://www.researchgate.net/publication/311570647_EARNINGS_MANAGEMENT_A_REVIEW_OF_LITERATURE
111. Mamic Sačer, I., & Oluic, A. (2013). Information technology and accounting information systems' quality in Croatian middle and large companies. *Journal of information and organizational sciences*, 37(2), 117-126 [peržiūrēta 2020-12-19]. Prieiga per internetā: <https://jios.foi.hr/index.php/jios/article/view/820>
112. Marai, A., & Pavlovic, V. (2014). An overview of earnings management measurement approaches: Development and evaluation. *Facta Universitatis, Series: Economics and Organization*, 11(1), 21-36 [peržiūrēta 2020-10-11]. Prieiga per internetā: https://www.researchgate.net/publication/309907025_AN_OVERVIEW_OF_EARNINGS_MANAGEMENT_MEASUREMENT_APPROACHES_DEVELOPMENT_AND_EVALUATION
113. Marai, A., & Pavlovic, V. (2014). An overview of earnings management measurement approaches: Development and evaluation. *Facta Universitatis, Series: Economics and Organization*, 11(1), 21-36 [peržiūrēta 2021-01-12]. Prieiga per internetā: <http://casopisi.junis.ni.ac.rs/index.php/FUEconOrg/article/view/325/106>
114. Marilena, Z., & Corina, I. (2012). Embellishment of financial statements through creative accounting policies and options. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 62, 347-351

- [peržiūrēta 2021-01-11]. Prieiga per interneta: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812034969?via%3Dihub>
115. Marza, B., Marcuța, A., & Marcuța, L. (2017). The Impact of Creative Accounting on the Preparing and Presentation of Financial Statements. *Revista Economica*, 69(4). [peržiūrēta 2021-01-11]. Prieiga per interneta: <http://economice.ulbsibiu.ro/revista.economica/archive/69412marza&marcuța&marcuța.pdf>
116. McKibbin, W. J., & Fernando, R. (2020). The global macroeconomic impacts of COVID-19: Seven scenarios [peržiūrēta 2020-06-16]. Prieiga per interneta: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3547729
117. McNichols, M. F. (2002). Discussion of the quality of accruals and earnings: The role of accrual estimation errors. *The accounting review*, 77(s-1), 61-69 [peržiūrēta 2021-01-12]. Prieiga per interneta: <https://meridian.allenpress.com/accounting-review/article-abstract/77/s-1/61/53275>
118. McNichols, M., & Wilson, G. P. (1988). Evidence of earnings management from the provision for bad debts. *Journal of accounting research*, 1-31 [peržiūrēta 2021-01-12]. Prieiga per interneta: <https://www.jstor.org/stable/2491176?seq=1>
119. Muda, I., Maulana, W., Sakti Siregar, H., & Indra, N. (2018). The Analysis of Effects of Good Corporate Governance on Earnings Management in Indonesia with Panel Data Approach. *Iranian Economic Review*, 22(2), 599-625 [peržiūrēta 2021-01-02]. Prieiga per interneta: https://ier.ut.ac.ir/article_66169_7ab4e3ae20d90954524fd3d324a3f03d.pdf
120. Muratovic, A., & Serdarevic, N. (2020). Financial Reporting Incentives: Taxation and External Financing Need. *BH Ekonomski Forum 12* (1), 57-69. [peržiūrēta 2020-12-20]. Prieiga per interneta: <http://www.ef.unze.ba/OJS/index.php/BHF/article/view/186>
121. Musa, A. (2019). The role of IFRS on financial reporting quality and global convergence: a conceptual review [peržiūrēta 2020-06-13]. Prieiga per interneta: https://www.researchgate.net/publication/343412130_The_Role_of_IFRS_on_Financial_Reporting_Quality_and_Global_Convergence_A_Conceptual_Review
122. Nicola, M., Alsafi, Z., Sohrabi, C., Kerwan, A., Al-Jabir, A., Iosifidis, C., Agha, M. & Agha, R. (2020). The socio-economic implications of the coronavirus pandemic (COVID-19): A review. *International journal of surgery (London, England)*, 78, 185 [peržiūrēta 2020-06-17]. Prieiga per interneta: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1743919120303162>
123. Nguyen, T. T., Duong, C., & Nguyen, N. (2018). Benford's Law, earnings management, and accounting conservatism: The UK evidence. *European Financial Management Association* [peržiūrēta 2021-03-01]. Prieiga per interneta: https://efmaefm.org/0efmameetings/EFMA%20ANNUAL%20MEETINGS/2018-Milan/papers/EFMA2018_0167_fullpaper.pdf
124. Nigrini, M. J. (2017). Audit sampling using Benford's law: a review of the literature with some new perspectives. *Journal of emerging technologies in accounting*, 14(2), 29-46. [peržiūrēta 2021-03-01]. Prieiga per interneta: <https://meridian.allenpress.com/jeta/article-abstract/14/2/29/116045>
125. Nirwana, N., & Haliah, H. (2018). Determinant factor of the quality of financial statements and performance of the government by adding contextual factors. *Asian Journal of Accounting Research* [peržiūrēta 2020-12-15]. Prieiga per interneta: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/AJAR-06-2018-0014/full/html>

126. Osasere, A. O., & Ilaboya, O. J. (2018). IFRS Adoption and Financial Reporting Quality: LASB Qualitative Characteristics Approach [peržiūrēta 2020-11-12]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/profile/Aigienohuwa_Osasere/publication/329012123_IFRS_Adoption_and_Financial_Reporting_Quality_IASB_Qualitative_Characteristics_Approach/links/5bef98b4a6fdcc3a8ddbef0a/IFRS-Adoption-and-Financial-Reporting-Quality-IASB-Qualitative-Characteristics-Approach.pdf
127. Otubor, C. O., Gbande, R., Onumah, P., Yuguda, A. U., & Abubakar, S. I. (2017). Assessing the Qualitative Characteristics of Useful Financial Information for Business Development [peržiūrēta 2020-11-12]. Prieiga per internetą: <https://www.zeetaz.com/Jee/wp-content/uploads/2018/01/Assessing-the-Qualitative-Characteristics-of-Useful-Financial-Information-for-Business-Development.pdf>
128. Ozari, C., & Ocak, M. (2013). Detection of earnings management by applying benford's law in selected accounts: Evidence from quarterly financial statements of turkish public companies. *European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences*, 59 (4), 37-52 [peržiūrēta 2021-03-01]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/270278179_Detection_of_Earnings_Management_by_Applying_Benford's_Law_in_Selected_Accounts_Evidence_From_Quarterly_Financial_Statements_of_Turkish_Public_Companies
129. Rahman, M. M., Moniruzzaman, M., & Sharif, M. J. (2013). Techniques, motives and controls of earnings management. *International Journal of Information Technology and Business Management*, 11(1), 22-34 [peržiūrēta 2021-01-10]. Prieiga per internetą: <http://www.sign-ific-ance.co.uk/index.php/JASR/article/view/198>
130. Rashedi, H., & Dargahi, T. (2019). How Influence the Accounting Information Systems Quality of Internal Control On Financial Reporting Quality. *JMDMA*, 2(5), 33-45 [peržiūrēta 2020-12-26]. Prieiga per internetą: <http://www.jmdma.ir/index.php/JMDMA/article/view/40>
131. Remenaric, B., Kenfelja, I., & Mijoč, I. (2018). Creative Accounting-Motives, Techniques and Possibilities of prevention. *Ekonomski Vjesnik*, 31(1), 193-199 [peržiūrēta 2021-01-11]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/330202220_Creative_accounting_-_Motives_techniques_and_possibilities_of_prevention
132. Roychowdhury, S. (2006). Earnings management through real activities manipulation. *Journal of accounting and economics*, 42(3), 335-370 [peržiūrēta 2021-01-12]. Prieiga per internetą: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0165410106000401?casa_token=dZKRwfpHjz4AAAAA:uZ4pDurS_EczZFG2kH4u2KaWXtdq84N-GwXrfyotC99JX_rN0dFCZjxIT97gPeoyXWWoC_cXw
133. Ruch, G. W., & Taylor, G. (2015). Accounting conservatism: A review of the literature. *Journal of Accounting Literature*, 34, 17-38 [peržiūrēta 2020-12-29]. Prieiga per internetą: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0737460715000038>
134. Ruiz, C. V. (2016). Literature review of earnings management: Who, why, when, how and what for. *Finnish Business Review*, 21(1), 74-87 [peržiūrēta 2021-01-13]. Prieiga per internetą: <https://verkkolehdet.jamk.fi/finnish-business-review/files/2016/03/FBR-2015-5.pdf>
135. Said, K. (2019). The Impact of IFRS Adoption on Earnings Management-Results from Canada. *Journal of Economics and Business*, 2(3) [peržiūrēta 2020-06-13]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3416059

136. Saleem, F., Alifiah, M. N., & Tahir, M. S. (2016). The effectiveness of monitoring mechanisms for constraining earnings management: A literature survey for a conceptual framework. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 6(3S), 209-214 [peržiūrėta 2020-12-16]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/profile/Faiza_Saleem2/publication/305175344_The_Effectiveness_of_Monitoring_Mechanisms_for_Constraining_Earnings_Management_A_Literature_Survey_for_a_Conceptual_Framework/links/597fcc47a6fdcc1a9acee877/The-Effectiveness-of-Monitoring-Mechanisms-for-Constraining-Earnings-Management-A-Literature-Survey-for-a-Conceptual-Framework.pdf
137. Setiyawati, H., Hidayah, N., Rahmatika, D. N., Indriasih, D. (2020). The Factors That Affect The Quality of Financial Reporting. *SSRG International Journal of Economics and Management Studies* 7(1), 33-39 [peržiūrėta 2020-12-15]. Prieiga per internetą: <http://www.internationaljournalssrg.org/IJEMS/2020/Volume7-Issue1/IJEMS-V7I1P105.pdf>
138. Shabani, N. A., & Sofian, S. (2018). Earnings smoothing as information signaling or garbling: A review of literature. *Asian Journal of Finance & Accounting*, 10(1), 131-142. [peržiūrėta 2021-01-08]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/profile/Nor_Afifah_Shabani/publication/324062214_Earnings_Smoothing_as_Information_Signaling_or_Garbling_A_Review_of_Literature/links/5acafa2ca6fdcc8bfc84f5ee/Earnings-Smoothing-as-Information-Signaling-or-Garbling-A-Review-of-Literature.pdf
139. Shayan-Nia, M., Sinnadurai, P., Mohd-Sanusi, Z., & Hermawan, A. N. A. (2017). How efficient ownership structure monitors income manipulation? Evidence of real earnings management among Malaysian firms. *Research in International Business and Finance*, 41, 54-66 [peržiūrėta 2021-01-01]. Prieiga per internetą: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0275531916303440>
140. Sharma, A. (2014). Techniques of Earnings Management. *Business Explorer*, 1, 194-197 [peržiūrėta 2021-01-11]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/288828271_Techniques_of_Earnings_Management
141. Shuli, I. (2011). Earnings management and the quality of the financial reporting. *Perspectives of Innovations, Economics and Business, PIEB*, 8(2), 45-48 [peržiūrėta 2020-06-12]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/227470705_Earnings_management_and_the_quality_of_the_financial_reporting
142. Siekelova, A., Androniceanu, A., Durana, P., & Michalikova, K. F. (2020). Earnings Management (EM), initiatives and company size: an empirical study. *Acta Polytechnica Hungarica*, 17(9), 41-56. [peržiūrėta 2021-04-10]. Prieiga per internetą: http://acta.uni-obuda.hu/Siekelova_Androniceanu_Durana_FrajtovaMichalikova_106.pdf
143. Sohn, B. C. (2016). The effect of accounting comparability on the accrual-based and real earnings management. *Journal of Accounting and Public Policy*, 35(5), 513-539 [peržiūrėta 2021-01-03]. Prieiga per internetą: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0278425416300357>
144. Soyemi, K., Akingunola, R., & Olaniyan, J. (2018). Accounting Conservatism: A Review of Literature. *KIU Journal Of Social Sciences*, 4(3), 109-129 [peržiūrėta 2020-12-29]. Prieiga per internetą: <http://www.ijhumas.com/ojs/index.php/kiujoss/article/download/369/346/>

145. Sosnowski, T. (2017). Earnings management and the floatation structure: empirical evidence from Polish IPOs. *Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy*, 12(4), 693-709 [peržiūrēta 2021-01-02]. Prieiga per internetā: http://www.badania-gospodarcze.pl/images/Working_Papers/2017_No_119.pdf
146. Stubben, S. R. (2010). Discretionary revenues as a measure of earnings management. *The accounting review*, 85(2), 695-717 [peržiūrēta 2021-01-12]. Prieiga per internetā: <https://meridian.allenpress.com/accounting-review/article-abstract/85/2/695/53820>
147. Sutrisno, P. (2017). Earnings Management: An Advantage or Disadvantage?. *Accounting and Finance Review (AFR)*, 2(2), 64-72 [peržiūrēta 2020-12-19]. Prieiga per internetā: <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=551078094095126003067005119023007095113049061083007066108125002002118091018006107090034029025017045016027096099004080124115012030040043045023118006013120070105094022060052075107126080065072064016068093126083119114092025119079118113070071121119118090065&EXT=pdf>
148. Sutrisno, P. (2017). Earnings Management: An Advantage or Disadvantage?. *Accounting and Finance Review (AFR)*, 2(2), 64-72 [peržiūrēta 2020-12-27]. Prieiga per internetā: <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=700081022092073117127115066083101089010076064020040013104095088123090085126112103025026057038062020002124108065081125114122114006010088060018027084005029078095092022060020008100024099116024020090112082105119024124001105026102001086104087087101123098124&EXT=pdf&INDEX=TRUE>
149. Tabassum, N., Kaleem, A., & Nazir, M. S. (2013). Impact of real earnings management on subsequent financial performance. *Middle-East Journal of Scientific Research*, 17(4), 551-560 [peržiūrēta 2020-12-15]. Prieiga per internetā: <https://lahore.comsats.edu.pk/Papers/Abstracts/146-8588087123733602058.pdf>
150. Talab, H. R., Flayyih, H. H., & Ali, S. I. (2017). Role of Beneish M-score model in detecting of earnings management practices: Empirical study in listed banks of Iraqi Stock Exchange. *International Journal of Applied Business and Economic Research*, 15(23), 287-302 [peržiūrēta 2021-04-10]. Prieiga per internetā: https://www.researchgate.net/publication/323835012_Role_of_Beneish_M-score_Model_in_Detecting_of_Earnings_Management_Practices_Empirical_Study_in_Listed_Banks_of_Iraqi_Stock_Exchange
151. Tang, H. W., & Chen, A. (2020). How do market power and industry competition influence the effect of corporate governance on earnings management?. *The Quarterly Review of Economics and Finance* [peržiūrēta 2021-01-07]. Prieiga per internetā: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1062976920300168>
152. Tang, Q., Chen, H., & Lin, Z. (2016). How to measure country-level financial reporting quality?. *Journal of Financial Reporting and Accounting* [peržiūrēta 2020-12-20]. Prieiga per internetā: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JFRA-09-2014-0073/full/html>
153. Toumeh, A. A., & Yahya, S. (2019). A Review of Earnings Management Techniques: An IFRS Perspective. *Global Business and Management Research: An International Journal*, 11(3), 1-13 [peržiūrēta 2021-01-11]. Prieiga per internetā: https://www.researchgate.net/publication/333561972_A_Review_of_Earnings_Management_Techniques_An_IFRS_Perspective

154. Tutuncu, L. (2019). Earnings management and performance of management buyouts. *Managerial Finance* [peržiūrēta 2021-01-02]. Prieiga per internetą: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/MF-01-2018-0007/full/html>
155. Walker, M. (2013). How far can we trust earnings numbers? What research tells us about earnings management. *Accounting and Business Research*, 43(4), 445-481 [peržiūrēta 2021-01-09]. Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00014788.2013.785823>
156. Wasiuzzaman, S. (2018). Industry characteristics and earnings management: a study of Malaysian industries. *International Journal of Emerging Markets* [peržiūrēta 2020-12-27]. Prieiga per internetą: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJoEM-09-2017-0336/full/html>
157. Xu, H. (2015). What are the most important factors for accounting information quality and their impact on ais data quality outcomes?. *Journal of Data and Information Quality (JDIQ)*, 5(4), 1-22 [peržiūrēta 2020-11-21]. Prieiga per internetą: <https://www.semanticscholar.org/paper/What-Are-the-Most-Important-Factors-for-Accounting-Xu/375403732b532c0313085486d16ed7fd84f2e8fb>
158. Zang, A. Y. (2012). Evidence on the trade-off between real activities manipulation and accrual-based earnings management. *The accounting review*, 87(2), 675-703 [peržiūrēta 2021-01-12]. Prieiga per internetą: <https://meridian.allenpress.com/accounting-review/article-abstract/87/2/675/53910>
159. Zhong, Y., & Li, W. (2017). Accounting conservatism: A literature review. *Australian Accounting Review*, 27(2), 195-213 [peržiūrēta 2020-11-20]. Prieiga per internetą: https://www.deepdyve.com/lp/wiley/accounting-conservatism-a-literature-review-2P0Y6I6k6x?impressionId=5ecbfa6f495d4&i_medium=docview&i_campaign=recommendations&i_source=recommendations

Informacijos šaltinių sąrašas

1. Conceptual Framework for Financial Reporting. IFRS Foundation [peržiūrėta 2020-06-14]. Prieiga per internetą: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/conceptual-framework/>
2. Enterprising criminals – Europe’s fight against the global networks of financial and economic crime (2020). Europol [peržiūrėta 2020-08-10]. Prieiga per internetą: <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/enterprising-criminals-%E2%80%93-europe%E2%80%99s-fight-against-global-networks-of-financial-and-economic-crime>
3. Informacija apie emitentus. Lietuvos bankas [peržiūrėta 2021-04-25]. Prieiga per internetą: <https://www.lb.lt/lt/emitentai>
4. Koyfin. *Stock analysis* [peržiūrėta 2021-04-10]. Prieiga per internetą: <https://app.koyfin.com/>
5. Nasdaq Baltic. Akcijų sąrašas [peržiūrėta 2021-03-22]. Prieiga per internetą: <https://nasdaqbaltic.com/statistics/lt/shares?date=2020-12-30> [peržiūrėta 2021-03-22].
6. Oficialiosios statistikos portalas. Lietuvos statistikos departamentas [peržiūrėta 2020-06-14]. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>
7. Quarterly National Accounts: Quarterly Growth Rates of real GDP, change over previous quarter. Organisation for Economic Co-operation and Development database [peržiūrėta 2020-08-10]. Prieiga per internetą: <https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=350#>

Priedai

1 priedas. Informacija apie imtį

Pramonės šaka	Subsektorius	Įmonių skaičius
Energija	Energija	1
Diskrecinis vartojimas	Mažmeninė prekyba	1
	Vartojimo prekės ir paslaugos	4
	Kelionės ir laisvalaikis	1
Kasdieninio vartojimo prekės	Maistas, gėrimai ir tabakas	6
Pramoniniai gaminiai	Pramoninės prekės ir paslaugos	2
	Statyba ir medžiagos	1
Pagrindinės medžiagos	Pagrindiniai ištekliai	2
Komunalinės paslaugos	Komunalinės paslaugos	3
Telekomunikacijos	Telekomunikacijos	1

2 priedas. Analizės grįstos Benford'o dėsnio skaičiavimai

Tikimybė	Skaičiavimas
Skaitmuo d (1-9) bus 1-ojoje skaičiaus pozicijoje	$P(d) = \log_{10}(d + 1) - \log_{10}(d) = \log_{10}\left(\frac{d + 1}{d}\right) = \log_{10}\left(1 + \frac{1}{d}\right)$
Skaitmuo d (1-9) bus n-ojoje skaičiaus pozicijoje	$P_n(d) = \sum_{k=10^{n-2}}^{10^{n-2}-1} \log_{10}\left(1 + \frac{1}{10k + d}\right)$
Chi-kvadrato testas	$X^2 = \sum_i^k \frac{[nP_o - nP_e]^2}{nP_e}$ <p>Čia: nPo - faktinis visų skaitmenų dažnis (pasiskirstymas), nPe - numatytas pagal Benford'o dėsnį, k – tai galimų kategorijų (skaitmenų) skaičius, o i – skaitmens pozicija</p>
Vidutinis absoliutus nuokrypis (MAD)	$MAD = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N f_i x_i - \bar{x} $ <p>Čia: N - imties dydis, xi – imties vertė, \bar{x} – laukiama vertė, o f – dažnis</p>
Z-Score testas	$Z = \frac{ P - P_o - (1/2n)}{\sqrt{P_o(1 - P_o)/n}}$ <p>Čia: P - nustatytos skaitmenų proporcijos, P_o – pagal Benford'o dėsnį numatytos proporcijos, n – imties dydis, 1/2n taikoma tik tada, kai ši reikšmė yra mažesnė už absoliučią P – P_o reikšmę.</p>

Remiantis Nigrini (2017)

3 priedas. *M-Score* rodiklio kintamųjų skaičiavimas

Kintamasis	Skaičiavimas
DSRI (Gautinų sumų ir pardavimų santykinis rodiklis)	$\frac{\text{Gautinos sumos}_t / \text{Pardavimai}_t}{\text{Gautinos sumos}_{t-1} / \text{Pardavimai}_{t-1}}$
GMI (Bendrojo pelno indeksas)	$\frac{(\text{Pardavimai}_{t-1} - \text{Parduotų prekių savikaina}_{t-1}) / \text{Pardavimai}_{t-1}}{(\text{Pardavimai}_t - \text{Parduotų prekių savikaina}_t) / \text{Pardavimai}_t}$
AQI (Turto kokybės indeksas)	$\frac{(1 - (TT_t + NT_t + \text{Įranga}_t + \text{Įrengimai}_t)) / \text{Visas turtas}_t}{(1 - (TT_{t-1} + NT_{t-1} + \text{Įranga}_{t-1} + \text{Įrengimai}_{t-1})) / \text{Visas turtas}_{t-1}}$ TT – trumpalaikis turtas, NT – nekilnojamas turtas.
SGI (Pardavimų augimo indeksas)	$\frac{\text{Pardavimai}_t}{\text{Pardavimai}_{t-1}}$
DEPI (Nusidėvėjimo indeksas)	$\frac{\text{Nusidėvėjimas}_{t-1} / (\text{Nusidėvėjimas}_{t-1} + NT_{t-1} + \text{Įranga}_{t-1} + \text{Įrengimai}_{t-1})}{\text{Nusidėvėjimas}_t / (\text{Nusidėvėjimas}_t + NT_t + \text{Įranga}_t + \text{Įrengimai}_t)}$
SGAI (Pardavimų, bendrųjų ir administracinių sąnaudų indeksas)	$\frac{(\text{Pardavimo, bendrosios ir administracinės sąnaudos}_t) / \text{Pardavimai}_t}{(\text{Pardavimo, bendrosios ir administracinės sąnaudos}_{t-1}) / \text{Pardavimai}_{t-1}}$
LVGI (Finansinio svėro indeksas)	$\frac{(T\text{Į}_t + \text{Ilgalaikės skolos}_t) / \text{Visas turtas}_t}{(T\text{Į}_{t-1} + \text{Ilgalaikės skolos}_{t-1}) / \text{Visas turtas}_{t-1}}$ TĮ – trumpalaikiai įsipareigojimai.
TATA (Visų sukauptų sumų ir viso turto santykinis rodiklis)	$TATA = \frac{\Delta TT_t - \Delta \text{Pinigai}_t - (\Delta T\text{Į}_t - \Delta \text{IĮ einamųjų metų dalis}_t - \Delta \text{Pelno mokestis}_t) - \text{Nusidėvėjimas ir amortizacija}_t}{\text{Visas turtas}_t}$ IĮ – ilgalaikiai įsipareigojimai.

4 priedas. *M-Score* rodiklio atskirų kintamųjų vertinimas

Kintamasis	Rodiklio reikšmė	Apibūdinimas
DSRI (Gautinų sumų ir pardavimų santykinis rodiklis)	$\geq 1,465$	Didelis DSRI padidėjimas laikomas susijęs su didesne tikimybe, kad pajamos / pelnas finansinėse ataskaitose pervertinti (padidinta gautinų sumų vertė)
GMI (Bendrojo pelno indeksas)	$\geq 1,193$	Bendrosios maržos sumažėjimas yra vienas signalų, susijusių su įmonės perspektyvomis, galinčių paskatinti manipuliacijas pelnu
AQI (Turto kokybės indeksas)	$\geq 1,254$	Potencialiai padidėjęs įmonės polinkis kapitalizuoti ar atidėti išlaidas, kuris gali būti susijęs su siekiu išlaikyti pelningumą
SGI (Pardavimų augimo indeksas)	$\geq 1,607$	Didelis pajamų augimas – įmonės, patyrusios galimą spaudimą (dėl finansinės padėties, kapitalo poreikių, grynojo pelno tikslų), gali manipuliuoti pajamomis / pelnu, kad išlaikytų įmonės įvaizdį
DEPI (Nusidėvėjimo indeksas)	$\geq 1,077$	Mažėjanti nusidėvėjimo norma signalizuoja potencialų turto nusidėvėjimo lėtinimą peržiūrint ilgalaikio materialiojo turto naudingą tarnavimo laiką arba naujų nudėvėjimo metodų pritaikymą, siekiant padidinti grynąjį pelną
SGAI (Pardavimų, bendrųjų ir administracinių sąnaudų indeksas)	$\leq 1,041$	Neproporcingas sąnaudų augimas lyginant su pajamomis gali analitikams signalizuoti apie neigiamas įmonės ateities perspektyvas, o tai gali paskatinti įmonės manipuliacijas pelnu atidedant išlaidas, ypač kai koeficientas yra neigiamas
LVGI (Finansinio sverto indeksas)	$\geq 1,111$	Rodo finansinio sverto padidėjimą, skolų sutartys traktuojamos kaip vienas iš motyvų dėl kurių manipuliuojama pelnu
TATA (Visų sukauptų sumų ir viso turto santykinis rodiklis)	$\geq 0,031$	Visos / dalis sukauptų sumų gali būti naudojama kaip apskaitinė priemonė, kuria remiantis galima manipuliuoti pelnu

5 priedas. Modifikuoto Jones (Dechow ir kt., 1995) diskrecinių ir nediskrecinių sukauptų sumų skaičiavimas

Kintamasis	Skaičiavimas
Nediskrecinės sukauptos sumos (NDA _t)	$NDA_t = \beta_1 \left(\frac{1}{A_{t-1}} \right) + \beta_2 \left(\frac{\Delta REV_t - \Delta REC_t}{A_{t-1}} \right) + \beta_3 \left(\frac{PPE_t}{A_{t-1}} \right)$ <p>Čia: A_{t-1} – visas turtas (t-1) metais, ΔREV_t – t metų pajamos, atėmus (t-1) metų pajamas, ΔREC_t – t metų gautinos sumos, atėmus (t-1) metų gautinas sumas, PPE_t – nekilnojamas turtas, įrengimai ir įranga t metais, β₁, β₂, β₃ – įmonės Mažiausių kvadratų metodu apskaičiuojami nežinomieji</p>
Diskrecinės sukauptos sumos (DA _t)	$DA_t = \frac{TA_t}{A_{t-1}} - NDA_t$ <p>Čia: TA_t – visos sukauptos sumos t metais, A_{t-1} – visas turtas (t-1) metais, NDA_t – nediskrecinės sukauptos sumos</p>

6 priedas. Roychowdhury (2006) modelio kintamieji

Kintamasis	Skaičiavimas
CFO (veiklos pinigų srautai)	$\frac{CFO_t}{A_{t-1}} = \beta_1 \frac{1}{A_{t-1}} + \beta_2 \frac{S_t}{A_{t-1}} + \beta_3 \frac{\Delta S_t}{A_{t-1}} + \varepsilon_t$ <p>Čia: CFO – veiklos pinigų srautai, A – visas turtas, S – pajamos, ΔS – pajamų pokytis, ε – liekamoji paklaida</p>
DISX (diskrecinės išlaidos)	$\frac{DISX_t}{A_{t-1}} = \beta_1 \frac{1}{A_{t-1}} + \beta_2 \frac{S_t}{A_{t-1}} + \varepsilon_t$ <p>Čia: DISX – diskrecinės išlaidos, skaičiuojamos kaip tyrimų ir vystymo, bendrųjų ir administracinių, reklamos išlaidų suma, A – visas turtas, S – pajamos, ε – liekamoji paklaida</p>
PROD (prekių/paslaugų kaštai)	$\frac{PROD_t}{A_{t-1}} = \beta_1 \frac{1}{A_{t-1}} + \beta_2 \frac{S_t}{A_{t-1}} + \beta_3 \frac{\Delta S_t}{A_{t-1}} + \beta_4 \frac{\Delta S_{t-1}}{A_{t-1}} + \varepsilon_t$ <p>Čia: PROD – prekių / paslaugos kaštai, skaičiuojami kaip prekių / paslaugų savikainos ir atsargų pokyčio suma, A – visas turtas, S – pajamos, ΔS – pajamų pokytis, ε – liekamoji paklaida</p>

7 priedas. Modelio aiškinamoji galia (determinacijos koeficientas R²)

Regression Statistics	
Multiple R	0,70548
R Square	0,497702
Adjusted R Square	0,490343
Standard Error	0,797066
Observations	278

ANOVA					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	4	171,8541	42,96352	67,62557295	0,00
Residual	273	173,4409	0,635315		
Total	277	345,295			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	1,58	0,13	12,11	0,00	1,32	1,83	1,32	1,83
M-Score	0,30	0,04	8,54	0,00	0,23	0,37	0,23	0,37
DA	-1,11	0,10	-11,51	0,00	-1,29	-0,92	-1,29	-0,92
ABREM	-1,54	0,56	-2,74	0,01	-2,65	-0,44	-2,65	-0,44